

วารสารวิธีวิทยาการวิจัย

ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๔

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY

Volume 24, Number 1 (January-April 2011)

A TRIANNUAL PUBLICATION OF

THE DEPARTMENT OF EDUCATIONAL RESEARCH AND PSYCHOLOGY,

FACULTY OF EDUCATION, CHULALONGKORN UNIVERSITY

ISSN 0857-2933

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY (ISSN 0857 - 2933) is published triannually (January-April, May-August, September-December) by Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Bangkok 10330 Thailand, the Office for National Education Standards and Quality Assessment, and the Social Science Research Association of Thailand, to carry original reports of studies and analysis in education, educational, research methodology, educational statistics, educational measurement and evaluation.

Ordering Information

Member 1 year subscriber rate is 220 Baht. Single copies of back issues are 80 Baht. Discounts are available for quantity purchase. Send orders to JRM subscriptions, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University BKK 10330, Thailand, fax 218-2578 (local) 662-3568 (international).

Change of Address

Claims for missing or undelivered issues will be considered only if received at the JRM Office within 6 months of the month of issue. Requests for change of address must be received by managing editor at least 1 month before the publication date of the first issue to be affected by the request.

Instructions to Contributors

Three fully blinded copies of the manuscript should be submitted for blind reviewing. The manuscript should be typed double-spaced (including quotations, footnotes, and references) on 8 1/2x11 in. paper, with ample margins, and should run between 10 and 15 pages in typed length. The author's name and affiliation should appear on a separate cover page, and only on this page, to ensure anonymity in the reviewing process. An English and Thai abstracts of 100-150 words must be included on a separate page. Manuscripts are accepted for consideration with the understanding that they are original material and are not under consideration for publication elsewhere.

Editorial review takes usually 1-2 months. All figures must be camera-ready. Manuscripts not conforming to these specifications will be returned to the author for proper style change.

Editorial Correspondence

All editorial correspondence and manuscripts relating to the journal should be sent to Faculty of Education, Chulalongkorn University, BKK 10330.

Copyright and Permissions

@ 2005 by the Department of Educational Research and Psychology. No written or oral permission is necessary to reproduce a table, a figure, or an excerpt of fewer than 500 words from this journal, or to make photocopies for classroom use. Authors are granted permission, without fee, to photocopy their own material. Copies must include a full and accurate bibliographic citation and the following credit line: "Copyright [year] by the Department of Educational Research and Psychology reproduced with permission from the publisher." Written permission must be obtained to reproduce or reprint material in circumstances other than those just described. Please direct requests for permission or for further information on policies and fees to the Department of Educational Research and Psychology Office.

Advertising

JRM Office, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University, BKK 10330.

Telephone: 662-218-2578, fax 662-218-2578 (rates and dates available on request).

วารสารวิธีวิทยาการวิจัย
JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**The Department of Educational Research and Psychology,
Faculty of Education, Chulalongkorn University
ISSN 0857-2933**

Journal of Research Methodology

Somwung Pitiyanuwat, Ph.D.

Teara Archwamety, Ph.D.

Nonglak Wiratchai, Ph.D.

Utumporn Jamornman, Ph.D.

Suwimon Wongwanich, Ph.D.

Jennifer Greene, Ph.D.

Nuttaporn Lawthong, Ph.D.

Kamonwan Tangdhanakanond, Ph.D.

Akihito Kamata, Ph.D.

Arong Suthasasna, Ph.D.

Arunsri Anantrasirichai, Ph.D.

Auyporn Ruengtragul, Ph.D.

Chitr Sitthi-Amorn, Ph.D.

Duangkamol Traiwichitkhun, Ph.D.

Dusida Tinmala

Eiji Muraki, Ph.D.

Frances Lawrenz, Ph.D.

Harrison Kane, Ph.D.

Ho Wah Kam, Ph.D.

Jay Samuels, Ph.D.

Kim Kyung-Sung, Ph.D.

Kim Suk-Woo, Ph.D.

Marvin C. Alkin, Ph.D.

Niran Sangsawat

Piengjai Sukharoch

Pirom Kamolratanakul, M.D.

Piyawan Punmongkol, Ph.D.

Ray Derricott, Ph.D.

Samphan Punprug, Ph.D.

Shotiga Pasiphol, Ph.D.

Sirichai Kanjanawasee, Ph.D.

Siridej Sujiva, Ph.D.

Siripaan Suwanmonkha, Ph.D.

Siriporn Boonyananta, Ph.D.

Suchada Bowarnkitiwong, Ph.D.

Sudaporn Luksaneeyanawin, Ph.D.

Suesan Junck, Ph.D.

Susan M. Brookhart, Ph.D.

Theeraporn Uwano, Ph.D.

Vimolsiddhi Horayangkura, Ph.D.

Wanee Jetchamnongnuch, Ph.D.

Wanee Kaemkate, Ph.D.

Weeraphol Saengpanya

Yong Suan, Ph.D.

Zsuzsa Matrai, Ph.D.

Auyporn Ruengtragul, Ph.D.

Utumporn Chatiphuak

Thanawan Jantana

Daoruang Lumthong

Saowanit Kittinanon

Pimpicha Supattakul

Senior Editors

The Office for National Education Standards and Quality Assessment, Thailand

University of Nebraska at Kearney, U.S.A.

Chulalongkorn University, Thailand

National Institute of Educational Testing Service, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

University of Illinois, Urbana-Champaign, U.S.A.

Editors-in-Chief

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Editorial Board

Florida State University, U.S.A.

Chulalongkorn University, Thailand

Ministry of Education, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Tohoku University, Japan

University of Minnesota, U.S.A.

Mississippi State University, U.S.A.

SEAMEO Regional Language Institute, Singapore

University of Minnesota, U.S.A.

Seoul National University, Korea

Pusan National University, Korea

University of California, Los Angeles, U.S.A.

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

University of Liverpool, United Kingdom

Khonkhan University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Office of the National Education Commission, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

National-Louis University, U.S.A.

Duquesne University, U.S.A.

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

Chulalongkorn University, Thailand

University Sains Malaysia, Malaysia

National Institute for Public Education, Hungary

Managing Editor

Chulalongkorn University, Thailand

Assistant Managing Editors

Coordinator of the Office of Journal of Research Methodology

Coordinator of the Office of Journal of Research Methodology

Coordinator of the Office of Journal of Research Methodology

Coordinator of the Office of Journal of Research Methodology

Coordinator of the Office of Journal of Research Methodology

วารสารวิธีวิทยาการวิจัย
ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2554)

สารบัญ

1

กระบวนการพัฒนาของมหาวิทยาลัยระดับโลก:
กรณีศึกษาของประเทศที่มีอัตราเร่งในการพัฒนาสูง
ธีระพร วีระถาวร

49

การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์
ในโรงเรียนขนาดเล็ก
วรรณิ เจตจำนงนุช และ ประยุทธ์ ไทยธานี

81

โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา
ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน
ปวีณา คำพุกกะ สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา และ สุวิมล ว่องวาณิช

101

การสำรวจสถานภาพสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม
รุ่งนภา ตั้งจิตเรเจริญกุล

121

การสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องแนวคิดในพุทธศาสนา
กับความพอใจในชีวิตและการพินิจตลอด đờiในหมู่คนไทย
วันชัย อริยะพุทธิพงศ์

141

Book Review

Multivariate and Mixture Distribution Rasch Models:
Extensions and Applications
สุภาวดี คำนาดี

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY

Volume 24, Number 1 (January - April 2011)

CONTENT

1

**The Development Process for World-Class Universities:
Case Studies from Nations with High Growth Rates**

Theeraporn Verathaworn

49

**A Research and Development of Instructional Model Promoting
Analytical Thinking in Small-Sized Schools**

Wannee Jetchamnongnuch and Prayut Thaithani

81

**A Causal Model of University Student Clubs' Team Effectiveness with
Group's Emotional Intelligence as Mediator Variable**

Paweena Khampukka Siripaarn Suwanmonkha and Suwimon Wongwanich

101

**A Status Survey of Television and Printed Media on Moral
and Ethics Cultivation**

Rungnapa Tangchitcharoenkhul

121

**A Synthesis of Research on Buddhist Concepts and Life Satisfaction
and Lottery Gambling among Thai People**

Vanchai Ariyabuddhiphongs

141

Book Review

**Multivariate and Mixture Distribution Rasch Models:
Extensions and Applications**

Supawadee Kumnadee

The Development Process for World-Class Universities: Case Studies from Nations with High Growth Rates

Theeraporn Verathaworn¹

ABSTRACT

This research article describes the development process for world-class universities by using case studies from nations with high growth rates. These countries, such as Japan, China, Singapore, Malaysia, South Korea and Hong Kong, have some similarities with Thailand in terms of culture, an Asian life style and philosophy. This kind of life style might be a key factor that affects these countries in terms of the rates of educational development. Any country which has the main goal to develop its people effectively to be valued human resources who can adjust to changes especially in the knowledge age of the 21st century. These countries can also more easily compete with other countries. The basic knowledge needed nowadays is science and technology, which stimulate development to innovation. The choice of academic areas selected for world-class levels must be made due to limited resources. Human resources are notably better if people are trained to be problem solvers. Cooperative will occur if people are trained to sacrifice for the public interest but not for personal interest. Therefore love and care for the nation should be emphasized when raising children. For example, Singapore trains its youngsters to recognize their own nation's virtues in which causes "a love of Singapore". China sets up a project called "Project 211" to improve universities by enforcing the development of science, technology, and culture in order to be able to compete with international universities. In addition to that project, China also uses a strategy to attract experienced Chinese who stay abroad to return home to develop the country. Japan is the nation known as a "high nationalistic country" and has a national corporation university policy. That is Japanese universities are supported to be legally autonomous. Malaysia also has a policy to ensure that each child over six years old has a right to basic education. South Korea has a project similar to the project 211 of China called "Project BK 21". Finally, university administrative system will be reformed to become strategic university management systems. In the future, autonomous universities will increase and might be reformed first to encourage academic entrepreneurialism and later to develop into entrepreneurial universities that already exist in Hong Kong.

¹ University Council Member for eight terms

Statistics Department Head, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University

กระบวนการพัฒนาของมหาวิทยาลัยระดับโลก: กรณีศึกษาของประเทศที่มีอัตราเร่งในการพัฒนาสูง

ธีระพร วีระถาวร¹

บทคัดย่อ

ในบทความวิจัยนี้ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาของมหาวิทยาลัยระดับโลกโดยยกกรณีของ ประเทศที่มีอัตราเร่งในการพัฒนาสูงและมีพื้นฐานในเชิงวัฒนธรรมบางด้านตลอดจนปรัชญาของวิถีชีวิต แบบตะวันออกใกล้เคียงกัน ซึ่งได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น จีน สิงคโปร์ มาเลเซีย เกาหลีใต้ และฮ่องกง (ส่วนหนึ่งของประเทศจีน) วิถีชีวิตนี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศเหล่านี้มีอัตราเร่งบางด้านที่สูง ประเทศใดก็ตาม ที่มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาศักยภาพของประชากรให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นนักวิเคราะห์และสามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุค สังคมความรู้ ประเทศนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะแข่งขันกับนานาชาติได้ ฐานความรู้ที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคม ยุคนี้ คือ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความรู้ที่เอื้อให้เกิดโอกาสในการสร้างนวัตกรรม ต่าง ๆ การเลือกสาขาวิชาที่ต้องการพัฒนาให้ถึงระดับโลกเป็นสิ่งจำเป็นเพราะทรัพยากรต่าง ๆ มีจำกัด การส่งเสริมประสบการณ์ของทรัพยากรบุคคลจะเป็นผลดียิ่งขึ้นถ้าได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้แก้ปัญหา (problem solver) ความร่วมแรงร่วมใจของคนในชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องได้รับการบ่มเพาะให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ยิ่งกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้นความรัก ความห่วงใยในความเป็นชาติควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย ดังเช่น ประเทศสิงคโปร์ ปลูกฝังให้เยาวชนเห็นด้วยความคิดของชาติซึ่งทำให้เกิด “ความรักประเทศสิงคโปร์” (a love of Singapore) ส่วนประเทศจีนได้จัดให้มีโครงการ 211 เพื่อปรับปรุงอุดมศึกษาโดยผลักดันให้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวัฒนธรรม ให้สามารถเข้าแข่งขันกับนานาชาติได้ และยังมีกลยุทธ์ ในการดึงให้สมองไหลกลับ โดยการสร้างระบบรางวัลให้ผู้ที่ส่งสมประสบการณ์จากต่างแดนกลับประเทศและ มาช่วยพัฒนาประเทศ ประเทศญี่ปุ่นก็เป็นประเทศที่ขึ้นชื่อว่ามีความเป็นชาตินิยมสูงและมีนโยบายให้มหาวิทยาลัย แต่ละแห่งปรับเปลี่ยนเป็นบรรษัทมหาวิทยาลัยแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยของชาติได้รับการรับรองทางกฎหมาย ให้มีความเป็นอิสระจากรัฐมากขึ้น ประเทศมาเลเซียก็เป็นอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งมี “นโยบายที่รับประกันว่า เด็กทุกคนในประเทศที่อายุ 6 ปี มีสิทธิ์ที่จะได้การศึกษาขั้นพื้นฐาน” ส่วนประเทศเกาหลีได้มีโครงการ ทำนองเดียวกับโครงการ 211 ซึ่งเรียกว่าโครงการ BK 21 ระบบการบริหารมหาวิทยาลัยจะปรับเปลี่ยน เป็นระบบการจัดการมหาวิทยาลัยเชิงกลยุทธ์ สิ่งที่จะเกิดในอนาคตคือการขยายตัวของมหาวิทยาลัยที่มี การปกครองตนเองหรือมหาวิทยาลัยเชิงอิสระ (autonomous university) และในบางประเทศ เช่น ฮ่องกง มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศนี้ได้เริ่มปรับพันธกิจและตัวแบบไปในรูปของการเป็นผู้ประกอบการเชิงวิชาการ (academic entrepreneurialism) และมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ (entrepreneurial university)

¹ อดีตกรรมการสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 8 สมัย และหัวหน้าภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาฯ

1. ความนำ

ในปัจจุบันประเทศของเราคงจะหลีกเลี่ยงกระแสนานาชาติและกระแสโลกาภิวัตน์ไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งมี ICT ที่ทันสมัยเป็นพลังขับเคลื่อนข้ามพรมแดนจนดูเหมือนว่าโลกไร้พรมแดน นอกจากนั้นผลกระทบจากเขตการค้าเสรี (Free Trade Area (FTA)) อาจส่งผลที่ยากแก่การประเมิน ถ้าข้อตกลงไม่ได้กระทำด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะในส่วนของหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (most-favoured-nation treatment (MFN)) และหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National treatment (NT)) การบริการด้านการศึกษเป็นสาขาที่ควรได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบเพราะอาจส่งผลกระทบต่อการสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าให้กับสังคม แต่ละประเทศไม่จำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการที่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรคำนึงให้มากคือคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของประเทศควรได้รับการพัฒนาให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกับนานาชาติ นอกจากนั้นสาขาวิชาที่สำคัญของสถาบันการศึกษาของชาติควรอยู่ในอันดับที่ดีเมื่อได้รับการจัดอันดับโดยสถาบันจัดอันดับที่มีมาตรฐาน ในอนาคตสิ่งที่สถาบันการศึกษาในประเทศต้องเผชิญคือรูปแบบการให้บริการการศึกษาข้ามพรมแดน โดยเฉพาะในส่วนของรูปแบบที่ 1* คือ การให้บริการข้ามพรมแดน (cross-border supply) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการเปิดเสรี (GATS) ประเทศใดก็ตามที่มีสถาบันการศึกษาซึ่งมีคุณภาพอยู่ในระดับโลกก็มีโอกาสสูงที่จะเกิดแต้มต่อเมื่อเป็นผู้ให้บริการในรูปแบบที่ 1

ในบทนี้ผู้เขียนจึงขอยกกรณีศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีอัตราเร่งในการพัฒนาสูง ประเทศเหล่านี้อาจมีพื้นฐานในเชิงวัฒนธรรมบางด้าน ตลอดจนปรัชญาของวิถีชีวิตแบบตะวันออกใกล้เคียงกัน วิถีชีวิตนี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศเหล่านี้มีอัตราเร่งบางด้านที่สูง ประเทศในภูมิภาคเอเชียที่นำมาศึกษามีดังต่อไปนี้คือ ญี่ปุ่น จีน สิงคโปร์ มาเลเซีย เกาหลีใต้ และฮ่องกง (ส่วนหนึ่งของประเทศจีน) เพราะประเทศเหล่านี้มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 1 ใน 200 ของโลกจากการจัดอันดับล่าสุดของนิตยสาร The (London) Times Higher Education Supplement เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 (ดูผลการจัดอันดับปี พ.ศ. 2552 ของภาคผนวกในเชิงเปรียบเทียบ)

ประเทศญี่ปุ่น มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 6 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 12, 20, 51, 69, 153 และ 167

* รูปแบบการให้บริการมี 4 รูปแบบ (ดักดา ธนิตกุล (พ.ศ. 2548)) คือ 1. การให้บริการข้ามพรมแดน (cross-border supply) 2. การเดินทางไปรับบริการที่ต่างประเทศ (consumption abroad) 3. การไปตั้งบริษัทในต่างประเทศเพื่อให้บริการ (commercial presence) และ 4. การเคลื่อนย้ายของบุคคลธรรมดา (movement of natural persons)

ประเทศจีน มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 5 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 17, 61, 151, 192 และ 195
ประเทศสิงคโปร์ มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 2 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 18 และ 50
ประเทศมาเลเซีย มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 2 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 89 และ 111
ประเทศเกาหลีใต้ มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 3 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 118, 160 และ 163
ฮ่องกง มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 4 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 39, 42, 84 และ 198

ถ้าเป็นการจัดอันดับโดยไม่รวมกับกลุ่มยุโรปและอเมริกาเหนือ มหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่นจะอยู่ในอันดับที่ 1, 6, 15, 21, 34 และ 40 ส่วนมหาวิทยาลัยในประเทศจีนอยู่ในอันดับที่ 3, 18 และ 35 แต่ถ้าเกณฑ์ที่ใช้คือ Peer Review มหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่นและจีนยังติดอันดับที่ 7 และ 10 ตามลำดับ ประเทศไทยไม่ติดอันดับในภาพรวมของการจัดอันดับครั้งนี้ แต่ก็เป็นที่น่ายินดีเมื่อมีการแยกย่อยลงไปในสาขาวิชา มหาวิทยาลัยไทยแห่งเดียวคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ติดอันดับโลก โดยติดอันดับที่ 46 ในสาขาสังคมศาสตร์ อันดับที่ 50 ในสาขามนุษยศาสตร์ และอันดับที่ 60 ในสาขาการแพทย์และชีวภาพ

ประเทศสหรัฐฯ ได้รับการจัดอันดับเป็นอันดับที่ 1 ของโลกในภาพรวม และเมื่อพิจารณาจาก Peer Review และ Citation มหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐฯ ติดอันดับ 1 ใน 200 ของโลก รวมทั้งหมด 63 อันดับ โดยเป็นอันดับที่ 1 และมีถึง 7 มหาวิทยาลัยที่อยู่ใน 10 อันดับแรก รวมทั้งเป็นอันดับที่ 200 ด้วย ในกลุ่มประเทศทางทวีปยุโรป ประเทศอังกฤษได้รับการจัดอันดับเป็นอันดับที่ 5 ของโลกรองจากประเทศสหรัฐฯ (ซึ่งติดอันดับที่ 1-4) เท่านั้น มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษติดอันดับทั้งหมด 29 อันดับ เนื่องจากทั้งประเทศสหรัฐฯ และอังกฤษมีความโดดเด่นเป็นที่ 1 ในกลุ่มของทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปตามลำดับ จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะพิจารณารูปแบบการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยของทั้ง 2 ประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ประเทศสหรัฐฯ* ได้จัดกลุ่มมหาวิทยาลัยตามลักษณะการบริหารจัดการเป็น 3 ประเภท คือ 1. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 2. สถาบันอุดมศึกษาของเอกชนที่ไม่มุ่งหวังกำไร 3. สถาบันอุดมศึกษาของเอกชนที่มุ่งหวังกำไร และอาจแบ่งกลุ่มของมหาวิทยาลัยตามคุณลักษณะของแต่ละแห่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1. วิทยาลัยชุมชน (community college) 2. มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (comprehensive university) 3. มหาวิทยาลัยวิจัย (research university) 4. มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง (special university) 5. มหาวิทยาลัยเสมือน (virtual university) ส่วนประเทศอังกฤษได้มีการแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกับประเทศสหรัฐฯ บางส่วนดังนี้ 1. วิทยาลัยชุมชน 2. มหาวิทยาลัยวิจัย 3. มหาวิทยาลัยเปิด (open university)

*สรุปคดี ฐานีพานิชสกุล. “(ร่าง) การจัดกลุ่มมหาวิทยาลัย.” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 26 พฤษภาคม 2548, 5 หน้า.

และ 4. มหาวิทยาลัยเสมือน ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยศึกษาในกรณีของประเทศที่มีอัตราเร่งในการพัฒนาสูง โดยจะพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบและจะเรียงลำดับการนำเสนอ ดังนี้ 1. ความนำ 2. แนวโน้มของการพัฒนาการบริการทางด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 3. กรณีศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีอัตราเร่งในการพัฒนาสูง 4. กระบวนการพัฒนาที่นำไปสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก 5. นโยบายของกระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัย 6. มาตรการที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และ 7. สรุป

2. แนวโน้มของการพัฒนาการบริการทางด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สรุปสาระสำคัญจาก Lee (2005))

จากรายงานของเอกสาร UNESCO (Lee (2005)) สรุปได้ว่า ศตวรรษที่ 21 จะเป็นศตวรรษที่มีการไหลบ่าของกระแสนานาชาติ ระบบสารสนเทศ และวัฒนธรรม โดยที่อุดมศึกษาจะมีบทบาทเป็นผู้นำของสังคม สารสนเทศและความรู้จะมีแนวโน้มเป็นเครือข่ายความรู้ (knowledge network) ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเขตเอเชียและแปซิฟิกจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบการศึกษาที่กว้างขึ้น ซึ่งควรมีหน้าที่ 4 ข้อ ดังนี้ 1. กิจการเชิงศีลธรรม (the moral enterprise) เพื่อขัดเกลาแบบของประชากรในศตวรรษที่ 21 2. กิจการเชิงวิชาการ (academic enterprise) เพื่อการศึกษาระดับสูง 3. กิจการเชิงอาชีพ (professional enterprise) เพื่อทำให้เกิดบุคลากรด้านอาชีพต่าง ๆ และ 4. กิจการเชิงบริการ (service enterprise) เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เชิงสังคม ส่วนพันธกิจของกิจการโลกาภิวัตน์ของสถาบันอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นเกี่ยวกับความยืดหยุ่น ความหลากหลาย และความเชี่ยวชาญเฉพาะของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งควรสอดคล้องกับระบบประเพณีและคุณค่าของแต่ละสถานที่ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 จะเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ ก) มหาวิทยาลัยที่ไร้บริเวณ (campusless college) ข) ห้องสมุดที่ไร้หนังสือ (bookless library) และ ค) ชั้นเรียนที่ไร้ผู้สอน (professorless classroom) ดังนั้นการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ระบบการศึกษาจะปรับเปลี่ยนจากระบบปิดเป็นระบบเปิด กล่าวคือ ที่พักอาศัย สถานศึกษา และที่ทำงาน จะปรับเปลี่ยนเป็นระบบลูกโซ่การเรียนรู้ (the learning chain system) ในแนวทางของหลักสูตรการศึกษา กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่น ดังนั้นระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาตั้งแต่การรับเข้าจนถึงสำเร็จการศึกษาจะมีความยืดหยุ่น ความหลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาและธรรมชาติของผู้เรียน

2. ระบบผู้ให้บริการการศึกษาจะปรับเปลี่ยนโดยเน้นบริบทผู้รับบริการเป็นสำคัญ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนเชิงวิชาการของหลักสูตรและสาขาวิชาอาจเป็นไปในลักษณะที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน

3. ระบบการเรียนรู้จะเด่นกว่าระบบการสอน การปรับเปลี่ยนจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบตายตัวเหมือนเดิมที่เคยเรียนรู้จากตำราเรียน การปรับเปลี่ยนจะนำไปสู่ระบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (the learner centered system)

4. การแสดงความคิดเห็นจะปรับเปลี่ยนจากแฉวงระดับชาติเป็นระดับนานาชาติ สาเหตุการปรับเปลี่ยนเนื่องมาจากการพัฒนาในเรื่องของการสื่อสาร เทคโนโลยี สภาพเสมือนความเป็นจริง (virtual reality) วิธีการเรียนการสอน และระบบมหาวิทยาลัยยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้น กล่าวคือ โลกกลายเป็นชุมชนทางการศึกษาและศูนย์กลางของทรัพยากรทางการศึกษา

5. ระบบการบริหารมหาวิทยาลัย (the university administrative system) จะปรับเปลี่ยนเป็นระบบการจัดการมหาวิทยาลัยเชิงกลยุทธ์ (the strategic university management system) องค์ประกอบเกี่ยวกับเรื่องของกลยุทธ์เชิงธุรกิจและผู้นำการจัดการเชิงการศึกษาจะเป็นจุดเน้น ระบบบริหารจัดการต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นการจัดการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์

6. ระบบคู่ขนานที่ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยแบบดั้งเดิม (traditional university) และมหาวิทยาลัยแนวใหม่ (nontraditional university) อาจปรากฏในอนาคต นอกจากนี้ อาจมีระบบมหาวิทยาลัยที่เป็นแนวใหม่โดยเฉพาะ

7. การขับเคลื่อนของปัญญาชน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และลักษณะการประกันคุณภาพเชิงระบบ อาจสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองและความเสื่อมของมหาวิทยาลัย สิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นคืออัตราการเพิ่มกลุ่มมหาวิทยาลัยเฉพาะทางจะมีอัตราการเพิ่มเล็กน้อยส่วนมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงจะมีอัตราการเพิ่มมากกว่า

จากลักษณะการปรับเปลี่ยนของการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่น่าจะเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 อาจทำให้หน้าที่ของมหาวิทยาลัยในศตวรรษหน้ามีการปรับจาก “หอคอยางช้าง” ไปสู่ “อุตสาหกรรมการศึกษา” ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. การขยายตัวของความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย (university autonomy)
2. การขยายตัวของการศึกษาระดับอุดมศึกษาแบบตลอดชีพ (lifelong higher education)
3. การปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบการศึกษาในแนวทางของผู้รับบริการ (the consumer oriented educational system)
4. การขยายตัวของหลักสูตรการศึกษานานาชาติ (the international education program)
5. การขยายตัวของการศึกษาแบบต่อเนื่องและครบวงจร (continuing and license centered cyclic education function)
6. การเพิ่มของกิจการการเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directed learning function)
7. การขยายตัวของกิจการการศึกษาแบบทันกาล (just-in-time education function)

8. การขยายตัวของระบบการจัดการคุณภาพ (quality management system) สำหรับการประกันคุณภาพของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

นอกจากนั้นระบบขององค์การการค้าโลก (WTO) และความร่วมมือระหว่างนานาชาติ อาจส่งผลกระทบให้เกิดลักษณะสำคัญของการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 ดังต่อไปนี้

1. กระแสโลกาภิวัตน์และกระแสนานาชาติของการศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. อุตสาหกรรมการศึกษาและตลาดนิสิตนักศึกษา
3. การเปลี่ยนแบบของมหาวิทยาลัยไปสู่มหาวิทยาลัยแบบเมกะ (mega university)
4. การเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง (learning mobility) เครือข่ายการเรียนรู้ (learning network) และการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-learning)
5. สารสนเทศและเครือข่ายความรู้
6. การขยายตัวและการเจริญเติบโตของการศึกษาระดับอุดมศึกษาแบบช่วยตนเอง หรือการศึกษาระดับสูงสำหรับปวงชน
7. การประกันคุณภาพของการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ (global standard and accreditation)

จากการปรับเปลี่ยนดังกล่าวข้างต้น การจัดการคุณภาพ (quality management) และการรับรองความน่าเชื่อถือระหว่างกัน (mutual credit recognition) อาจเป็นจุดสำคัญในความร่วมมือของนานาชาติตามระบบของ WTO

3. กรณีศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีอัตราเร่งในการพัฒนาสูง

3.1 ประเทศญี่ปุ่น (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Jun (2005) และ Armoto (2005))

3.1.1 ความนำ (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Jun (2005))

ประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษามาตั้งแต่อดีตก่อนยุคเมจิ (พ.ศ. 2411-พ.ศ. 2455) และมีโรงเรียนที่ใช้ชื่อว่า เทราโคยา (Terakoya) เป็นโรงเรียนที่เปิดสำหรับสามัญชน ระบบการศึกษาสมัยใหม่ของประเทศเกิดขึ้นหลังจากการปฏิวัติเมจิ (ประมาณศตวรรษที่ 19) จุดเด่นของสถาบันการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นคือการมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นจำนวนมาก และมีระดับคุณภาพใกล้เคียงกับของรัฐ (ข้อมูล ณ พฤษภาคม พ.ศ. 2547) มหาวิทยาลัยประเภทที่จัดว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งพระจักรพรรดิ (imperial university) ซึ่งมี 7 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยโตเกียว มหาวิทยาลัยเกียวโต มหาวิทยาลัยโตโฮกุ มหาวิทยาลัยคิวชู มหาวิทยาลัยฮอกไกโด

มหาวิทยาลัยไอซากา และมหาวิทยาลัยนาโงยา ล้วนแล้วแต่เป็นมหาวิทยาลัยที่มีความหลากหลายของสาขาวิชา หรือมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (comprehensive university) มหาวิทยาลัยดังกล่าวมีการจัดการตามแบบของยุโรป โดยเฉพาะประเทศเยอรมนี ซึ่งนำไปสู่ระบบราชการที่มีหน่วยงานเป็นแบบกึ่งคล่องตัว ระบบ “สภามหาวิทยาลัย (university council)” ได้เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2530 และในปี พ.ศ. 2541 สภามหาวิทยาลัยได้ทำรายงานเกี่ยวกับ “วิสัยทัศน์สำหรับมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 และมาตรการปฏิรูปในอนาคต” ซึ่งได้ระบุวาทนโยบายในศตวรรษที่ 21 ควรเป็นดังนี้

1. ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมความสามารถที่จะค้นคว้าประเด็นต่าง ๆ
2. รักษาความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย โดยการทำให้โครงสร้างของระบบการศึกษาและการวิจัยมีความยืดหยุ่น
3. เสริมสร้างการจัดการและการบริหารมหาวิทยาลัยให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม การตัดสินใจและการปฏิบัติให้เกิดผล
4. ผลักดันให้มหาวิทยาลัยมีลักษณะเฉพาะตัวและมีการปรับปรุงการศึกษาและการวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างระบบการประเมินที่หลากหลาย

3.1.2 การปฏิรูปการศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Jun (2005))

การที่จะส่งเสริมการปฏิรูปในเชิงนโยบายสำหรับโครงสร้างการปฏิรูปมหาวิทยาลัยของรัฐได้มีการกำหนดแนวทางการปฏิรูปในอนาคตโดยให้มหาวิทยาลัยมีลักษณะพลวัตและพร้อมที่จะแข่งขันในระดับนานาชาติมากขึ้น ข้อกำหนดต่าง ๆ มีดังนี้

1. ควรผลักดันให้มีการจัดระบบความร่วมมือและการรวมพลังของมหาวิทยาลัยของชาติ
2. ควรนำวิธีการจัดการของเอกชนมาใช้ในมหาวิทยาลัยของชาติ
3. ควรให้กลไกการแข่งขันซึ่งมีการประเมินจากบุคคลที่ 3 มีผลบังคับใช้ในมหาวิทยาลัย

วิธีการจัดการของข้อกำหนดในข้อ 2 นั้น หมายถึงการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยแห่งชาติไปสู่สถาบันการศึกษาที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระ ซึ่งควรมีหน่วยงานภายนอกทำหน้าที่ในการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานะของ “บรรษัทมหาวิทยาลัยแห่งชาติ (national university corporations)” มหาวิทยาลัยของชาติได้รับการรับรองทางกฎหมายที่จะมีความเป็นอิสระจากรัฐมากขึ้น การปฏิรูปดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปครั้งสำคัญที่สุดตั้งแต่ยุคเมจิ

ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า การศึกษาเพื่อมวลชนในระดับอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น มีความสำเร็จมาจากสถาบันการศึกษาเอกชน ดังนั้นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐ จะมีส่วนช่วยในการแข่งขันกับมหาวิทยาลัยเอกชน เพื่อให้สอดคล้องกับภาวการณ์ที่งบประมาณ มีจำกัด มหาวิทยาลัยของรัฐคงจะไม่อยู่ในรูปของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐทั้งหมด แต่คงจะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ไม่เช่นนั้นการประเมินสถาบันอาจจะประสบกับ ปัญหาหลายด้านและอาจจะบรรลุภารกิจไม่ได้เต็มที่

3.1.3 แนวโน้มของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Armoto (2005))

ในลำดับต่อไปจะกล่าวถึง WTO/GATS ว่าจะมีผลอย่างไรต่อการศึกษาข้ามชาติ ระดับอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น จากข้อมูลของ JAPANESE MEXT ในปี พ.ศ. 2545 แสดงให้เห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะมีประมาณ 75% ของยอดรวมของมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัย เก้าแห่งของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยโตเกียวและเกียวโตก็ยังเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของประเทศ ซึ่งคงเป็นเพราะปัจจัยทางประวัติศาสตร์ซึ่งอาจเทียบเคียงกับมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดของประเทศ อังกฤษ แนวโน้มของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่นจะเป็นดังนี้

1. เสริมสร้างระบบการฝึกอบรมทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ ในปี พ.ศ. 2545 ระบบบัณฑิตศึกษายาฮิฟุจิมิจุดเน้นในการฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งทำให้มหาวิทยาลัย 68 แห่งเปิดคณะทางธุรกิจ โดยที่ผู้จบการศึกษาจะมีความสามารถทำงานใน สถาบัน / องค์กรนานาชาติได้

2. สร้างวิสัยทัศน์ของการทำวิสาหกิจเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2547 มีมหาวิทยาลัยจำนวน 89 แห่งอยู่ในรูปของนิติบุคคลเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ของสังคมและกระแสนานาชาติเชิงเศรษฐกิจและทรัพย์สินทางปัญญา ดังนั้นบริบทหลักของการปฏิรูป จึงเป็นดังนี้

ก) มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งปรับเปลี่ยนเป็นบรรษัทมหาวิทยาลัยแห่งชาติ (a national university corporation)

ข) มีพันธกิจกำหนดสำหรับแต่ละมหาวิทยาลัย

ค) การพินิจพิเคราะห์อย่างกว้างขวางสำหรับมหาวิทยาลัย

ง) การจัดตั้งโครงสร้างการบริหารที่มีความรับผิดชอบ

ฉ) มีการประเมินและการเปิดเผยข้อมูลอย่างเต็มรูปแบบ

3. การจัดตั้งระบบการควบคุมคุณภาพแบบใหม่ การควบคุมคุณภาพแบบใหม่ จะมีการใช้บุคคลที่สามารถประเมิน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป มหาวิทยาลัยทั้งหมดของรัฐและ เอกชนจะได้รับการประเมินเป็นระยะทุก 7 ปี โดยองค์กรการประเมินที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาล

3.1.4 การศึกษาข้ามแดน (สรุปสาระสำคัญจาก Armoto (2005))

ในปี พ.ศ. 2547 OECD สรุปว่า รายได้จากการส่งออกที่สัมพันธ์กับนักศึกษาต่างชาติมีค่าประมาณ \$ 3 หมื่นล้าน ณ ปี พ.ศ. 2541 หรือ 3% ของการส่งออกทางด้านการบริการของโลก รายได้นี้ไม่รวมรายได้ที่สัมพันธ์กับกิจการค้าที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมข้ามชาติที่ไปบริการยังต่างชาติ GATS ได้กำหนดรูปแบบการบริการไว้ 4 รูปแบบ ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดการให้บริการแต่ละรูปแบบดังนี้

1. รูปแบบที่ 1 การให้บริการข้ามพรมแดน

การศึกษาแบบ E-learning เป็นการศึกษาทางไกลโดยใช้ IT เช่น อินเทอร์เน็ต จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2544 มีมหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่นให้บริการด้านนี้อยู่ 16.5 % และมีจำนวนวิทยาลัยให้บริการ 7.7 % ส่วนจำนวนวิทยาลัยด้านเทคนิคให้บริการการสอนโดยอิงอินเทอร์เน็ตอย่างแท้จริง 11.9 % กล่าวคือ การศึกษาระดับอุดมศึกษาโดย E-learning ยังอยู่ในสถานะของการเริ่มต้นของมหาวิทยาลัยเท่านั้น ดังนั้นการให้บริการข้ามพรมแดนระดับอุดมศึกษาโดย E-learning จึงเป็นสิ่งท้าทายใหม่สำหรับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น แต่การที่จะทราบสถานการณ์ที่แท้จริงของ E-learning โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศซึ่งมีหลักสูตร online MBA และหลักสูตร online อื่น ๆ ที่มีเป้าหมายคือชาวญี่ปุ่นนั้นกลับเป็นเรื่องค่อนข้างยาก

2. รูปแบบที่ 2 การเดินทางไปรับบริการที่ต่างประเทศ

จากข้อมูลทางสถิติของ JAPANESE MEXT ปรากฏว่า 80 % ของนักศึกษาญี่ปุ่นที่ไปศึกษาต่างประเทศจะไปที่ประเทศสหรัฐฯ มากที่สุด รองลงมาคือทวีปยุโรป ในขณะที่ประเทศสหรัฐฯ ส่งนักศึกษามาเรียนที่ประเทศญี่ปุ่นคิดเป็น 1.4 % ของจำนวนนักศึกษาต่างชาติในประเทศญี่ปุ่น กล่าวได้ว่านี่คือภาวะสมองไหลจากประเทศญี่ปุ่นไปประเทศสหรัฐฯ

3. รูปแบบที่ 3 การไปตั้งบริษัทในต่างประเทศเพื่อให้บริการ

รูปแบบหลักของการให้บริการแบบนี้คือการตั้งวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2533 มีวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยของประเทศสหรัฐฯ ในประเทศญี่ปุ่นอย่างน้อย 30 แห่ง หลังจากนั้น 5 ปี วิทยาเขตเหล่านี้ได้รับแรงกดดันให้ปิดกิจการหรือสลายตัว ในขณะนี้ก็มีวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่นจำนวนจำกัด และมีการให้บริการเป็น 3 ประเภท คือ ก) การบริการโปรแกรมภาษาอังกฤษ เช่น CIA International Village ข) โปรแกรมที่ให้ปริญญา เช่น Temple University Japan ค) โปรแกรมพิเศษในฐานะที่พัก เช่น University of Maryland University ปัญหาที่วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างประเทศประสบ

ในประเทศญี่ปุ่นคือการยอมรับมาตรฐานสำหรับการจัดตั้งมหาวิทยาลัย (The Standards for the Establishment of Universities) ทุกวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างประเทศจะไม่สามารถผ่านกฎกระทรวงที่เข้มงวดไปได้ ดังนั้นนักศึกษาที่จบการศึกษาจากวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่นจะไม่ได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น ค่าลดหย่อนการเดินทางโดยรถไฟโดยสาร และรถไฟ การขาดสิทธิในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยของประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น ในทางกลับกันมหาวิทยาลัยของประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มตั้งวิทยาเขตที่ต่างประเทศในปี พ.ศ. 2523 กล่าวคือ บางแห่งเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกสำหรับชาวญี่ปุ่นที่ไปฝึกอบรมในต่างแดน เช่น ในประเทศสหรัฐ และอังกฤษ ในขณะนี้มีอย่างน้อย 5 มหาวิทยาลัยที่มีกิจการในต่างประเทศ เช่น Soka University of America ซึ่งตั้งในปี พ.ศ. 2530 และมีหลักสูตร B.A. ทาง Liberal Arts และหลักสูตรบัณฑิตศึกษาทางด้านการศึกษาภาษาที่สองและต่างประเทศ ในทำนองเดียวกัน วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นในต่างประเทศก็ไม่ได้ได้รับการรับรองมาตรฐานในระบบการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น จึงทำให้เกิดผลลัพธ์ทำนองเดียวกันกับวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่น

4. รูปแบบที่ 4 การเคลื่อนย้ายของบุคคลธรรมดา

ประเทศญี่ปุ่นไม่ผูกพันรูปแบบนี้ในแง่ของการจำกัดการเข้าสู่ตลาด (Limitation on market access) และการจำกัดเกี่ยวกับการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (limitation on national treatment) การไม่ผูกพันนี้มีข้อยกเว้นในข้อตกลงแนวนอน (horizontal commitments)

ข้อเสนอในปี พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับข้อผูกพันของรูปแบบการให้บริการต่าง ๆ เป็นไปตามตารางข้างล่างนี้

ตาราง 1 ข้อเสนอเบื้องต้นของประเทศญี่ปุ่น (พ.ศ. 2546)

หน่วยงาน	ข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าสู่ตลาด	ข้อจำกัดเกี่ยวกับการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ
การบริการการศึกษา ระดับอุดมศึกษา	1. ไม่ผูกพัน 2. ไม่มี 3. ต้องผ่านการรับรองมาตรฐานของประเทศ 4. ไม่ผูกพัน ยกเว้น ได้แสดงใน ข้อตกลงแนวนอน	1. ไม่ผูกพัน 2. ไม่มี 3. ไม่มี 4. ไม่ผูกพัน ยกเว้น ได้แสดงใน ข้อตกลงแนวนอน

สิ่งที่สาธารณชนกังวลในเรื่องของ GATS คือ GATS อาจไปทำลายการศึกษาสำหรับสาธารณะ เพราะ GATS ถือว่าการศึกษาเป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ ซึ่งในความเป็นจริง การศึกษาควรเป็นเรื่องของการบริการสาธารณะ (public service) และสิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ การทำลายเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความหลากหลายของภาษา เพราะภาษาอังกฤษอาจเป็น ภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสาร แนวโน้มของผลกระทบจาก WTO/GATS ควรจะเป็นเรื่องที่ทุกคนควร เอาใจใส่ว่าจะเกิดผลกระทบอย่างไรกับประเทศของตนเองและโลกใน 10 ปีข้างหน้า

3.2 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Mun (2000), Educational Evolution in China, Lesley, Rui, & Jan (2004) และ David (2005))

3.2.1 ความนำ (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Mun (2000))

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือประเทศจีน มีการพัฒนาทางด้านการศึกษามากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 จากการนำของพรรคคอมมิวนิสต์ และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 มีการปรับเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของเศรษฐกิจการวางแผนจากส่วนกลางไปสู่เศรษฐกิจเชิงสังคมนิยมที่มีการตลาดนำขึ้นแรกในการพัฒนาของชาติสังคมนิยมคือการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการใช้แรงงานมาเป็น การพัฒนาและการประยุกต์ของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการทำส่วนที่เป็นหลักให้ทันสมัย และพัฒนาแรงงานที่มีฝีมือ ในปี พ.ศ. 2538 ประธานาธิบดี เจียง เจ๋อ หมิน ได้เสนอแผนกลยุทธ์ การพัฒนาชาติ ซึ่งอิงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการศึกษา ในปี พ.ศ. 2542 แผนปฏิบัติการ สำหรับการพัฒนาการศึกษาและการตัดสินใจเกี่ยวกับ “การปฏิรูปการศึกษาและการส่งเสริม การศึกษาในเชิงคุณภาพ” มีแนวปฏิบัติดังนี้

1. การส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพนำในทุกระดับการศึกษา
2. การปฏิรูปวิชาครู เพื่อสร้างนักศึกษาให้มีความคิดที่เป็นตัวของตัวเองและมีความคิดสร้างสรรค์
3. การส่งเสริมให้มีการศึกษาภาคบังคับในบริเวณที่ยากจนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ งบประมาณของรัฐเพิ่มเติม
4. การขยายการศึกษาระดับสูง เช่น ระดับวิทยาลัยและอุดมศึกษาให้มีอัตรา เข้า = 15 % ในปี พ.ศ. 2533
5. การเพิ่มอำนาจจัดการศึกษาให้กับรัฐบาลท้องถิ่นโดยเฉพาะในเรื่องของวิทยาลัย
6. การส่งเสริมโครงการพัฒนาบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ระดับสูง
7. การพัฒนาสถาบันการศึกษาเอกชน

3.2.2 การปฏิรูปการศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Mun (2000))

นโยบายการศึกษาของประเทศไทยเป็นรูปร่างเมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว ซึ่งอาจจัดได้ว่ามีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการทดลองและการลงมือในบางโอกาสเกี่ยวกับการเคลื่อนไปของการปฏิรูป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 การพัฒนาการศึกษาได้รับการเสนอแนะจากรองนายกรัฐมนตรี เต็ง เสี่ยว ผิง ในปี พ.ศ. 2528 ได้มีการจัดทำนโยบายสำหรับระบบการปฏิรูปการศึกษา ส่วนโครงร่างของการปฏิรูปและการพัฒนาการศึกษาได้จัดทำในปี พ.ศ. 2536 และล่าสุดในปี พ.ศ. 2542 แผนปฏิบัติการสำหรับการพัฒนาการศึกษา (The 1999 Action Plan for Educational Development) ได้รับการจัดทำ

ในลำดับต่อไปจะกล่าวถึงโครงสร้างการปฏิรูปการศึกษาระดับมัธยมในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในนโยบายการศึกษาของผู้นำประเทศ การปรับเปลี่ยนที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญที่ทัดเทียมกันสำหรับการศึกษาทั่วไปและการศึกษาสายอาชีพ ในปี พ.ศ. 2528 การศึกษาสายอาชีพ มี 3 แบบ ได้แก่ ก) โรงเรียนสายอาชีพที่ดำเนินการโดยหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ ข) โรงเรียนแรงงานที่มีฝีมือ ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงแรงงานและส่วนที่เกี่ยวข้องของท้องถิ่น ค) โรงเรียนชนิดพิเศษที่ดำเนินการโดยหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ ผู้บริหารของประเทศไทย เชื่อว่าการศึกษาสายอาชีพน่าจะดีกว่าการศึกษาทั่วไป ในแง่ของการฝึกคนรุ่นใหม่เพื่อให้ได้งานในโรงงานอุตสาหกรรม แต่จากกรณีศึกษาในบางจังหวัด เช่น กรุงเทพมหานครและเชียงใหม่ ได้คำตอบที่ไม่คงที่ในความเชื่อดังกล่าว กล่าวคือ คำกล่าวดังกล่าวมีส่วนเป็นจริงที่กรุงเทพมหานคร แต่ที่เชียงใหม่กลับเป็นเรื่องตรงข้าม ในอนาคตการปฏิรูปโครงสร้างของการศึกษาระดับมัธยมอาจจะเป็นปัญหาสำหรับผู้นำประเทศ โดยเฉพาะในยุคของกระแสโลกาภิวัตน์ บุคลากรน่าจะมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน การค้นหาและเลือกใช้สารสนเทศอย่างเหมาะสม ความสามารถดังกล่าวนี้ไม่ควรอยู่บนพื้นฐานของความเชี่ยวชาญเฉพาะและพื้นฐานที่แคบของความรู้เพราะ ฉะนั้นในยุคกระแสโลกาภิวัตน์การศึกษาทั่วไปน่าจะเป็นทางออกที่ดีกว่าการศึกษาสายอาชีพ นอกจากนั้นในอนาคตอันใกล้ องค์การการศึกษาควรจะเป็นสถาบันขับเคลื่อนทางสังคมที่เป็นองค์กรอิสระของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และระดับความเป็นอิสระของรัฐจะขึ้นอยู่กับกรอบของการปฏิรูปทางการเมืองและความเป็นอิสระทางการศึกษา

ระบบการศึกษาของประเทศไทยรัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนหลัก ส่วนหุ้นส่วนทางสังคมจะเป็นผู้ลงทุนร่วม ในสถานะปัจจุบันรัฐบาลท้องถิ่นทำหน้าที่หลักในการศึกษาภาคบังคับ ส่วนรัฐบาลกลางและมณฑลดูแลเกี่ยวกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในเรื่องของสายอาชีพและการศึกษาผู้ใหญ่ หุ้นส่วนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยองค์กรทางอุตสาหกรรม ธุรกิจ และสถานศึกษาของรัฐ เป็นผู้ที่มิชอบพาทมากกว่าและมีบทบาทที่สำคัญ ระบบการศึกษาในประเทศไทยประกอบด้วย 4 ส่วน คือการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน การศึกษาสายอาชีพ / โพลีเทคนิค การศึกษาระดับอุดมศึกษาทั่วไป และการศึกษาผู้ใหญ่ รัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอันดับแรก โรงเรียนการศึกษาเฉพาะทางระดับมัธยมมีอัตราการเข้าศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอในด้านของหลักสูตรเกี่ยวกับการเงิน และเศรษฐศาสตร์ กีฬา และศิลปะ ส่วนวิชาทางด้านเทคนิคต่าง ๆ มีอัตราที่ค่อย ๆ ลดลง

3.2.3 แนวโน้มของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Educational Evolution in China))

การศึกษาระดับอุดมศึกษาประกอบด้วยวิทยาลัยซึ่งมีหลักสูตรประมาณ 2-3 ปี ระดับปริญญาตรีที่มีหลักสูตร 4 ปี (หลักสูตรการแพทย์และบางหลักสูตรทางวิศวกรรมศาสตร์และทางเทคนิคจะใช้เวลา 5 ปี) หลักสูตรระดับปริญญาโทใช้เวลา 3 ปี ในระดับวิทยาลัยและระดับปริญญาตรี ผู้สมัครจะสนใจในสาขาวิชาเกี่ยวกับศิลปศาสตร์ การเงินและเศรษฐศาสตร์ การเมืองและกฎหมาย กีฬา และอักษรศาสตร์ สาขาด้านการเงินและเศรษฐศาสตร์จะอยู่ในความนิยมมากที่สุด ส่วนด้านวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์จะได้รับความสนใจลดลงเล็กน้อย สถาบันวิจัยในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีประมาณ 3,400 แห่ง โดยมี 500 หลักสูตรซึ่งเป็นหลักสูตรที่สำคัญ และมีศูนย์ปฏิบัติการหลัก ๆ 150 แห่ง กระแสโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 ทำให้ประเทศจีนตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะต้องเข้าสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติ รัฐบาลจีนจึงได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอันดับทางกลยุทธ์ที่สำคัญ และได้ประกาศเป็นวาระแห่งชาติสำหรับการพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษา โดยมี “K9 การศึกษาภาคบังคับ” และให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัย 100 แห่ง และกลุ่มสาขาวิชาหลัก (โครงการ 211 (Project 211))

โครงการ 211* ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการอุดมศึกษา โดยผลักดันให้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ให้สามารถเข้าแข่งขันกับนานาชาติได้ และมุ่งวางพื้นฐานการฝึกแรงงานอาชีพระดับสูง (high-level professional manpower) ภายในสถานศึกษาที่เป็นเสมือนบ้านเพื่อให้สามารถนำกลยุทธ์ระดับชาตินี้ไปใช้พัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม

โครงการ 211 มีเป้าหมายและภารกิจในการปฏิรูปการจัดการที่เป็นรากฐานการฝึกอบรมแรงงานมืออาชีพระดับสูง และพัฒนามหาวิทยาลัยและสาขาวิชาที่มีความสำคัญให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับนานาชาติ และยังส่งเสริมทางด้านกายภาพและความสามารถของบุคลากร รวมทั้งการฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ และการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์

* สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ. (ร่าง) “สรุปสาระสำคัญของโครงการ 211 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน.” สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2548. 3 หน้า.

โครงการ 211 มุ่งเป้าประกอบหลักคือ

1. การปรับปรุงสมรรถนะของสถาบันโดยรวม (The Improvement of Overall Institutional Capacity) โดยจะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาและการสอนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพโครงสร้างด้านการศึกษาและการส่งเสริมการพัฒนานักศึกษาด้านจริยธรรม สถิติปัญญา และด้านทัศนคติ ทั้งยังปรับปรุงด้านคุณภาพการศึกษาอีกด้วย

2. การพัฒนาสาขาที่มีความสำคัญ (The Development of Key Disciplinary Areas) โดยมุ่งส่งเสริมสมรรถนะของการฝึกอบรมแรงงานระดับสูงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี **สรรหาฐานการวิจัยหลัก**ระหว่างสถาบันที่มีผลกระทบต่อนโยบายของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความมั่นคงของชาติฐานการวิจัยหลักนี้จะสามารถเผชิญกับปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้

3 การพัฒนาระบบการให้บริการชุมชนของการอุดมศึกษา (The Development of The Public Service System of Higher Education) การพัฒนาด้านนี้จะเป็นการเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยหลักของประเทศจีนผ่านระบบเครือข่าย 3 เครือข่าย คือ CERNET (The Chinese Education and Research Network) LDSS (The Library and Documentation Support System) และ MRGSS (Modern Equipment and Facilities Sharing System) ทั้ง INTERNET และ CERNET จะให้ข้อมูลแก่ฝ่ายการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และผู้ที่สนใจทั่วไป

ส่วนแผนและภารกิจของโครงการ 211 ตามแผนระยะ 5 ปี ครั้งที่ 9 มีดังนี้

1. เร่งสร้างความแข็งแกร่งให้กับมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปสู่มาตรฐานสากล ทั้งด้านคุณภาพการสอน การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และการฝึกแรงงานมีอาชีพระดับสูง
2. ยกระดับและปรับปรุงมาตรฐานปณิธานด้านการสอนและการวิจัยของมหาวิทยาลัยประมาณ 25 แห่ง โดยให้ความสนใจในด้านสาขาวิชาที่สำคัญ
3. พยายามสร้างความแข็งแกร่งให้กับสาขาวิชาที่สำคัญ 300 สาขาวิชาที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความมั่นคง
4. สร้างกรอบการทำงานพื้นฐานสำหรับระบบการให้บริการชุมชนของการอุดมศึกษา

รูปแบบของการนำโครงการ 211 ไปใช้ โดยหลักการแล้วโครงการ 211 มุ่งสร้างความแข็งแกร่งให้กับสาขาวิชาที่สำคัญ และมีการบูรณาการระบบการให้บริการชุมชนของอุดมศึกษาเข้ากับแผนโดยรวม และนำไปใช้กับมหาวิทยาลัยที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว เพื่อสร้างยกระดับ และปรับปรุงให้เหมาะกับแหล่งงบประมาณ และนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษาแบบเต็มตัวงบประมาณของโครงการ 211 ได้รับความร่วมมือด้านการเงินภายในประเทศ

จากสำนักงานกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และจากสถาบันอุดมศึกษา งบประมาณที่ได้รับจัดสรรโดยสำนักงานกลางและรัฐบาลท้องถิ่นจะนำไปสนองความต้องการด้านสาขาวิชาที่สำคัญของรัฐและระบบการให้บริการชุมชนของการอุดมศึกษาเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นจะนำไปพัฒนาสาธารณูปโภควิธีการจัดสรรงบประมาณเป็นกรอบบังคับมหาวิทยาลัยให้ยกระดับถึงมาตรฐาน

โครงการ 211 เป็นการพัฒนาลึกของชาติตามแผนระยะ 5 ปี ครั้งที่ 9 เช่นเดียวกับโปรแกรมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมระยะกลาง และระยะยาวที่เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2538 **โครงการ 211 มีขั้นตอนการดำเนินงาน การจัดองค์กรและการบริหารงานดังนี้**

1. **แต่งตั้งคณะประสานงานสำหรับโครงการ 211** คณะนี้จะรับผิดชอบด้านการประสานและตัดสินใจตามนโยบายหลัก สมาชิกของคณะฯ มาจากกรรมการของรัฐ กรรมการวางแผนของรัฐ กระทรวงการศึกษาและกระทรวงการคลัง

2. **ขั้นตอนการอนุมัติและดำเนินการของโครงการ 211** กองกลางหน่วยงานของรัฐร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการจะดำเนินการตรวจสอบมหาวิทยาลัยที่สมัครคัดเลือกและสาขาวิชาที่สำคัญ หลังจากนั้นนำเสนอเอกสารต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณแล้วแต่กรณี สถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ระบุไว้ตามโครงการและใกล้เคียงกับความสำเร็จในการพัฒนาประเทศอันดับแรกจะสามารถหาแหล่งเงินทุนได้เอง และถึงแม้จะไม่ต้องมีการการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาลก็สามารถเข้าร่วมโครงการพัฒนาอันดับแรกได้

3. **แต่งตั้งเจ้าของระบบรับผิดชอบในการจัดการโครงการภายใต้เขตนั้น ๆ** เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพและความสำเร็จตามเวลาที่กำหนดและการนำไปใช้

3.2.4 **การศึกษาข้ามพรมแดน** (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Lesley, Rui, & Jan (2004) และ David (2005))

ประเทศจีนได้ปรับเปลี่ยนประเทศจากการเป็นประเทศที่โดดเดี่ยว ใช้นโยบายที่นำด้วยการเมืองไปเป็นประเทศที่มีลักษณะเปิดมากขึ้น และใช้นโยบายที่นำด้วยเศรษฐกิจ ดังนั้นผลลัพธ์ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามคือการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อไปสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก นโยบายที่สำคัญคือการกระจายอำนาจการบริหารให้มหาวิทยาลัยมีระบบการบริหารที่คล่องตัวและมีความเป็นอิสระในทางวิชาการมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การสร้างผลงานในเชิงสร้างสรรค์ **รัฐบาลกลางยังทำหน้าที่ในการควบคุมนโยบายระดับอุดมศึกษาซึ่งมีรูปแบบของ “ตัวแบบรัฐที่ไม่มีการกำกับ (deregulated state model)” หรือ “ตัวแบบรัฐที่ไม่มีการแทรกแซง (interventionalist state model)”** อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าผลักดันทางการตลาดก็อาจทำให้การจัดการของหน่วยงานสาธารณะได้รับผลกระทบ เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงมีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพในระดับอุดมศึกษา การหารายได้กลายเป็นภาระความรับผิดชอบ

เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการสอนและการวิจัย ถึงกระนั้นการควบคุมคุณภาพก็ยังเป็นไปตามคำแนะนำจากองค์กรทางสังคม **รัฐบาลกลางของจีนได้มองเรื่องของกระแสโลกาภิวัตน์ว่าเป็นเรื่องของโอกาสที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการวิจัยและการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย** โดยการทำงานให้นักขึ้นและทำงานอย่างชาญฉลาด ดังนั้นมหาวิทยาลัย 9 แห่ง ในประเทศจึงมีภาระความรับผิดชอบในการปรับปรุงภาพให้อยู่ในระดับโลก มหาวิทยาลัยปักกิ่งและชิงหัวได้รับการกำหนดให้เป็นผู้นำในการก้าวไปสู่ระดับโลกของประเทศจีน ปัญหาระยะแรก ๆ คือเรื่องของภาษาอังกฤษและงบประมาณ เพราะฉะนั้นจึงได้มีการกำหนดว่า ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพควรได้รับตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติ โดยเฉพาะวารสารด้านวิทยาศาสตร์ โดยที่งานวิจัยที่ได้ทุนจากประเทศจะมีน้ำหนักประมาณ 5 เท่าของทุนจากจังหวัด นอกจากนั้นศูนย์ปฏิบัติการทางการวิจัยซึ่งมีประมาณ 160 แห่ง จะมีการประเมินคุณภาพทุก 5 ปี โดยศูนย์ที่อยู่ใน 10 % ท้ายของผลการประเมินจะต้องปิดกิจการ

*นโยบายประการหนึ่งของประเทศที่จะพัฒนาไปสู่การแข่งขันระดับนานาชาติคือการปรับปรุงคุณภาพทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะฉะนั้นรัฐบาลกลางจึงมีนโยบายให้นักศึกษาภายในประเทศไปเรียนต่างประเทศได้อย่างเสรี และพยายามสร้างแรงจูงใจในการดึงดูดบัณฑิตเหล่านั้นกลับประเทศ เพราะผู้ที่ไปศึกษาต่างประเทศเปรียบเสมือน “อำนาจสมองที่สะสมจากต่างแดน (storing brain power overseas)” แต่ถ้าดึงดูดกลับไม่ได้ก็จะเกิดภาวะสมองไหล (brain drain) อัตราการกลับมาของนักศึกษาที่สำเร็จจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี **มีนโยบายใหม่เกี่ยวกับเรื่องการดึงดูดบัณฑิตกลับจากต่างประเทศโดยใช้คำขวัญที่ว่า “การบริการที่ได้รับการปรับปรุงสำหรับนักศึกษาคืนสู่มาตุภูมิ (improving services for returned students)”** นโยบายดังกล่าวมีดังนี้

1. การมีศูนย์กลางแนะนำงานสำหรับนักศึกษาคืนสู่มาตุภูมิในเมืองเซินเจิ้น เซียงไฮ้ และฟู่เจี้ยน (แม้ว่าทั้ง 3 เมืองได้มีการตั้งศูนย์ดังกล่าวของตนเองแล้วก็ตาม)
2. การมี “**นโยบายสิทธิพิเศษ (preferential policies)**” ซึ่งประกอบด้วย
 - ก) การให้โอกาสแก่ผู้คืนสู่มาตุภูมิได้มีที่อยู่อาศัยอย่างเพียงพอและมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น
 - ข) การให้โอกาสในเชิงเสรีภาพแก่ครอบครัวที่จะย้ายไปเมืองใหม่ซึ่งผู้คืนสู่มาตุภูมิหางานได้
 - ค) การอนุญาตให้ผู้คืนสู่มาตุภูมิดังกล่าวได้เซ็นสัญญา 2 หรือ 3 ปีกับศูนย์วิจัยโดยให้สิทธิเลือกว่าจะอยู่ทำงานเดิมหรือจะย้ายเมื่อสิ้นสุดสัญญา
3. การจัดตั้งสมาคมนักศึกษาฯ คืนสู่มาตุภูมิแห่งชาติ
4. การส่งเสริมที่เพิ่มขึ้นสำหรับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์

* [7] David Zweig, “Learning to Compete : China’s Strategies to create a ‘Reverse Brain Drain’.” The Conference on “Competing for Global Talent”, Singapore Management University, Singapore, 13-14 January 2005. 29 หน้า.

นโยบายดังกล่าวในข้อ 2 ค) มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการสร้างผลงานที่สร้างสรรค์ และเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ สร้างแรงจูงใจในการดึงดูดผู้มีความสามารถที่จบจากต่างประเทศ **ประธานาธิบดี เจียง เจ๋อ หมิน ได้กล่าวว่า “การแข่งขันในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ คือการแข่งขันสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ”** ในปี พ.ศ. 2544 นายกรัฐมนตรี จู หง จี ได้กล่าว ในการประชุมของสมาคมนักธุรกิจชาวจีนทั่วโลก ครั้งที่ 6 ว่า ประเทศจีนจะเน้นเรื่องการซึมซาบ ความสามารถพิเศษของมนุษย์ และความชำนาญเฉพาะด้านมากกว่าการดึงดูดเงินทุนต่างประเทศ ดังนั้นนโยบายที่สำคัญเกี่ยวกับคำกล่าวข้างต้นคือนโยบายของ **“การสร้างความเข้มแข็งแห่งชาติ ผ่านทางวิทยาศาสตร์และการศึกษา” (The policy of “building national strength through science and education”)** ซึ่งเป็นก้าวสำคัญที่นำไปสู่นโยบายปัจจุบันของ **“การทำให้ประเทศ เข้มแข็งผ่านทางความสามารถพิเศษของมนุษย์” (The current policy of “strengthening the country through human talent”)** จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่จบจากต่างประเทศมีคุณภาพ ดีกว่าผู้จบภายในประเทศเพราะมีความชำนาญทางด้านดีกว่า สารสนเทศและระเบียบวิธีวิจัยเด่นกว่า ข้อสำคัญคือเขาเหล่านั้นมีเครือข่ายโลกาภิวัตน์ จากการสังเคราะห์เชื่อได้ว่า สมอ่งไห่ที่คืนสู่สามัญ น่าจะทำให้ประเทศจีนมีการปรับเปลี่ยนทางด้านชุมชนวิทยาศาสตร์ วิชาการ และธุรกิจในทศวรรษ ข้างหน้า

3.3 ประเทศสิงคโปร์ (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Lesley, Rui, & Jan (2004) Gavin (2002) และ Chua (2004))

3.3.1 ความนำ (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Gavin (2002))

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศหนึ่งที่เพิ่งได้รับเอกราชเมื่อปี พ.ศ. 2508 ในปี พ.ศ. 2540 Gopinathan ได้กล่าวว่า **“ประเทศสิงคโปร์ได้ต่อสู้เพื่อที่จะสร้างจิตสำนึกในความสามัคคี และมุ่งมั่นในความเป็นชาติและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ”** ในความเป็นจริงประเทศสิงคโปร์ ต้องสั่งเข้าน้ำเป็นปริมาณครึ่งหนึ่งของน้ำที่ใช้ อาหารส่วนใหญ่และพลังงานเกือบทั้งหมดก็ต้องนำเข้า จึงดูเหมือนว่าจะเป็นที่ยากที่ประเทศนี้จะใช้เวลาเพียง 40 ปี ในการพัฒนาให้กลายเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจแข็งแกร่งที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่า ประเทศอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมด สาเหตุที่ทำได้ เพราะการประกาศใช้นโยบายที่ตรงกับส่วนซึ่งเป็นศักยภาพสูงสุดสำหรับเป้าหมายที่ดำเนินการได้จริง กล่าวคือ ศักยภาพของประเทศที่มีสภาพ เป็นเกาะก็คือทรัพยากรบุคคลซึ่งเป็นฐานหลักของเศรษฐกิจ ดังนั้นข้อผูกมัดในการดำเนินการคือ การพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรบุคคล โดยการลงทุนในด้านการศึกษาและการฝึกอบรม ประเทศ สิงคโปร์จึงมีระบบการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีในทุกระดับ ทั้งการศึกษาขั้นต้น มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา มีการสร้างทรัพยากรบุคคลให้ตรงกับความต้องการของประเทศทั้งทางด้านการศึกษา

และความเชี่ยวชาญ รวมถึงคุณค่าทางศิลปกรรมในสภาวะการปรับเปลี่ยนและความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การพัฒนาเกี่ยวกับสถาบันโพลีเทคนิคและมหาวิทยาลัยเป็นจุดเน้นสำหรับรัฐบาล เพราะผลผลิตของสถาบันการศึกษาเหล่านี้จะทำให้ได้ผู้เชี่ยวชาญตามที่คาดหวังไว้ ระบบการศึกษานานาชาติระดับอุดมศึกษาในประเทศสิงคโปร์อาจแตกต่างจากประเทศทางตะวันตก อาทิ เช่น ประเทศออสเตรเลีย อังกฤษ และสหรัฐ ฯ การศึกษานานาชาติในประเทศสิงคโปร์เน้นการเตรียมการสำหรับสถาบันการศึกษาในประเทศเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติในอนาคต ประเทศสิงคโปร์ได้มุ่งไปสู่การเป็นผู้นำในภูมิภาคเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจอิงฐานความรู้ (knowledge economy)” ซึ่งได้แรงผลักดันจากส่วนต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาระดับโลก เพื่อการจะปรับเปลี่ยนประเทศสิงคโปร์ให้เป็น “บอสตันตะวันออก (the Boston of the East)” อย่างไรก็ตามก็ดีความสัมพันธ์ของประเทศสิงคโปร์กับประเทศตะวันออกและตะวันตกจะปรากฏในลักษณะของการเป็นผู้เตรียมการในด้านการศึกษานานาชาติตามแนวคิดที่ว่า “จะเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือเพื่อก่อให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วม และสามารถแสวงหาประโยชน์จากนวัตกรรมและผลผลิตที่เกิดขึ้น”

3.3.2 การปฏิรูปการศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Gavin (2002))

เนื่องจากประเทศอังกฤษมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาในประเทศสิงคโปร์ถึงหนึ่งศตวรรษ (พ.ศ. 2343 – พ.ศ. 2443) โรงเรียนต่าง ๆ ที่ใช้ภาษาจีน มาเลย์ และอินเดียในการเรียนการสอนจึงไม่ได้มีหลักสูตรเหมือนกับโรงเรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษ นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจะมีศักยภาพสูงกว่าและสามารถตอบสนองกับสิ่งท้าทายข้างหน้าได้ ในช่วง พ.ศ. 2503 – พ.ศ. 2543 รัฐบาลได้ดำเนินการตามการศึกษา 3 ระยะ คือ พ.ศ. 2503 – 2512 โรงเรียนสายอาชีพและเทคโนโลยีจะผลิตบุคลากรซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน ในช่วงปี พ.ศ. 2513 – พ.ศ. 2522 อุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดระบบโรงเรียนที่สร้างความเชี่ยวชาญทางเทคนิค ช่วง 20 ปีต่อมา (พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2543) ได้มีการปรับจุดเน้นเป็นด้านแรงงานที่ได้รับการพัฒนาในเชิงเทคนิควิชาชีพซึ่งส่งผลให้มีการลงทุนเกี่ยวกับสถาบันทางด้านโพลีเทคนิคและมหาวิทยาลัยมากขึ้น **“จุดเด่นของรัฐบาลสิงคโปร์คือรัฐบาลสามารถที่จะแทรกแซงการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด เช่น ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะปลูกฝังให้เยาวชนเห็นความดีของชาติ เป็นการทำให้เกิด “ความรักประเทศสิงคโปร์ (a love of Singapore)”** ส่วนระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาวางแผนในรูปของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความต้องการของกำลังคน เพราะฉะนั้น จึงทุ่มเทงบประมาณให้การศึกษาด้านเทคนิคและด้านธุรกิจ ส่วนทางด้านศิลปะได้ดำเนินการหลังจากที่ประเทศสิงคโปร์ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนจากสภาพของรัฐที่อ่อนแอเป็นรัฐที่เข้มแข็งในศตวรรษที่ 21 ก็เพราะการรู้จักคว้าโอกาสในเรื่องของการตลาดในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดีเกี่ยวกับนโยบายของประเทศที่มีจุดเน้นด้านการปฏิรูปการศึกษา

3.3.3 แนวโน้มของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Gavin (2002))

ความสามารถหลักอย่างหนึ่งของประเทศสิงคโปร์คือความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับประเทศอื่น ๆ นักศึกษาและประชาชนสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ นายกรัฐมนตรี ลี กวน ยู ได้ย้ำว่า “ภาษาอังกฤษน่าจะเป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานและเป็นภาษาของคนทั่วไป (common language)” เพราะประเทศสิงคโปร์อยู่ “ในฐานะของชุมชนการค้าระหว่างประเทศ” ภาษาอังกฤษจะใช้เป็นภาษาของการค้าขายเทคโนโลยี และการบริหาร โดยที่ภาษาของวัฒนธรรมคือภาษาจีน (แมนดาริน) มาเลย์ และทมิฬ (Tamil) ดังนั้นนักศึกษา ประชาชน ภาคธุรกิจ และรัฐบาลสิงคโปร์ จะได้ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดดังต่อไปนี้

1. นักศึกษาสามารถเดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ
2. ชาวสิงคโปร์จะได้ผลประโยชน์จากการศึกษาทางไกลหรือการศึกษาลักษณะที่ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อโดยสถาบันการศึกษาต่างประเทศที่มีเว็บไซต์ในประเทศสิงคโปร์
3. ภาคธุรกิจและรัฐบาลของสิงคโปร์สามารถร่วมมือและเจรจาต่อรองกับประเทศหรือหุ้นส่วนในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร

ในปี พ.ศ. 2540 คณะที่ปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องนานาชาติได้ให้คำแนะนำเรื่องของทิศทางในอนาคตของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศสิงคโปร์ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยแห่งชาติของสิงคโปร์ (National University of Singapore (NUS) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนานยาง (Nanyang Technological University (NTU) ว่า การจะก้าวไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในระดับโลกควรดำเนินการดังนี้

1. มีเกณฑ์การบริหารที่ยืดหยุ่นและค่าธรรมเนียมการศึกษาที่พอรับได้ เพื่อดึงดูดคนมีคุณภาพจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก
2. ประสานความร่วมมือกับสถาบันที่มีชื่อเสียงระดับโลกเพื่อดำเนินการร่วมกันในเรื่องของการวิจัยและการศึกษาหลังปริญญา
3. ขยายมุมมองของหลักสูตรระดับปริญญาตรีออกไปด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจและชื่นชมกับประเด็นที่ไม่ใช่เทคนิค/เทคโนโลยี
4. สร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับการสอนและการวิจัยเพื่อให้นักศึกษา NUS และ NTU สามารถมุ่งใจอาจารย์และนักวิจัยระดับโลก

ประเทศสิงคโปร์มีพันธกิจที่จะพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ และจะปรับเปลี่ยนเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมการขับเคลื่อนด้วยความรู้ โดยรัฐบาลได้เตรียมทรัพยากรสำหรับ

โครงการต่าง ๆ เช่น วิทยาลัยศัลยกรรม 21 แผนอุตสาหกรรม 21 ความเป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี 21 และแผนปฏิบัติการกำลังคน 21 โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่จะผลักดันทั้งการผลิตและการบริการด้วยจุดเน้นทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมตามวิสัยทัศน์ของเศรษฐกิจฐานความรู้ เพื่อให้ประเทศสิงคโปร์กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับโลก (a world – class education hub) ในปี พ.ศ. 2553 ศูนย์นี้จะเป็ศูนย์กลางที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติในด้านของทรัพยากรปัญญาและพลังแห่งการสร้างสรรค์ และในปลายศตวรรษนี้ คุณลักษณะที่การศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศสิงคโปร์จะให้บริการมีดังนี้

1. การเชื่อมโยงสถาบันอุดมศึกษาระดับโลกกับมหาวิทยาลัยทางเทคโนโลยีระดับสูง ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ และศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์
2. การฝึกอบรมเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งจะมีโอกาสที่จะเลือกสาขาเชี่ยวชาญในภาษาจีนกลาง และภาษาอื่น ๆ
3. การศึกษาที่ก่อให้เกิดความเป็นตัวของตัวเอง ความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์
4. การศึกษาเกี่ยวกับประเทศในทวีปเอเชียซึ่งมีสัมพันธที่แน่นแฟ้นกับทางตะวันออก
5. การศึกษาซึ่งให้ผลคุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย
6. สภาพแวดล้อมซึ่งมีระดับความปลอดภัยสูง
7. สถานที่สะอาด ร่มรื่น ถูกสุขลักษณะสำหรับการทำงานและการทำกิจกรรม
8. ความมั่นคงทางการเมือง
9. โอกาสการได้งานทำในประเทศสิงคโปร์หรือในภูมิภาคหลังจากสำเร็จการศึกษา
10. โอกาสที่ดีสำหรับการแลกเปลี่ยนกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในโลก
11. สถานที่ทำงานที่ดีซึ่งมีอุตสาหกรรมอิงฐานความรู้
12. โอกาสสำหรับปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมของความเป็นนานาชาติ และสำหรับศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย
13. ผลประโยชน์จากประเทศที่เป็นปึกแผ่นและทันสมัย
14. ความสะดวกในการติดต่อไปยังจุดหมายต่างประเทศโดยใช้ความเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับโลกของประเทศสิงคโปร์

3.3.4 การศึกษาข้ามพรมแดน (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Lesley, Rui, & Jan (2004) Gavin (2002) และ Chua (2004))

ตั้งแต่ประเทศสิงคโปร์ได้รับอิสรภาพก็ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีลักษณะขัดแย้ง เพราะรับตัวแบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของตะวันตก แต่พยายามที่จะละเว้นอุดมคติของ

ตะวันตก ในขณะเดียวกันก็เห็นคุณค่าของตะวันออกหรือเอเชีย สิงคโปร์กำลังมุ่งพัฒนาไปข้างหน้าด้วยอิทธิพลของ “ตะวันตก” แต่ก็มีอิทธิพลของ “ตะวันออก” ในการดำเนินชีวิต การศึกษาในประเทศสิงคโปร์ได้รับการปรับรูปแบบตามความต้องการของระบบทุนนิยมนานาชาติไม่ใช่ประเพณีนิยมของเอเชีย ในกระบวนการที่จะขับเคลื่อนเพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติรัฐบาลสิงคโปร์ได้มีการจัดลำดับของการปรับเปลี่ยนในระบบการศึกษา และการปรับเปลี่ยนที่สำคัญก็คือการปรับเปลี่ยนความคิดในการสอนเพื่อผลิตนักศึกษาให้มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นนักวิพากษ์และนักคิดอิสระ การสอนนักศึกษาในลักษณะนี้คณาจารย์อาจไม่จำเป็นต้องรู้มากกว่านักศึกษา เพราะนักศึกษาอาจค้นหาข้อมูลบางส่วนได้จากอินเทอร์เน็ต ในปี พ.ศ. 2500 นายกรัฐมนตรีโก๊ะ จ๊ก ตง ได้กล่าวว่า “เป้าหมายของประเทศคือการเปลี่ยนประเทศสิงคโปร์ให้กลายเป็นศูนย์กลางจิตใจของประชาชน ชีวิตจิตใจ ความสามารถพิเศษ ความคิดและความรู้” ส่วนหนึ่งของการบุกเบิกคือการทำให้ประเทศสิงคโปร์เป็นศูนย์กลางของการศึกษานานาชาติ ทำให้ชาวสิงคโปร์และนิสิตนักศึกษาต่างชาติได้มีโอกาสที่จะเรียนกับผู้มีความเชี่ยวชาญของตะวันตกซึ่งได้รับเชิญให้มาสอนที่สถาบันการศึกษา ศูนย์เชี่ยวชาญและการวิจัยในประเทศสิงคโปร์

ทรัพยากรบุคคลถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นนโยบาย “โรงเรียนสอนให้คิด ประเทศแห่งการเรียนรู้ (The Thinking School Learning Nations)” จึงเชื่อมต่อโดยตรงกับผลิตผลทางการศึกษาด้วยผลผลิตทางเศรษฐกิจ ศูนย์กลางของความคิดบุกเบิกเชิงนโยบายนี้ คือ ข้อผูกมัดที่รัฐจะทำให้เกิดการพัฒนาทุนวัฒนธรรม เป้าหมายของประเทศคือการสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ซึ่งจะอำนวยความสะดวกเพื่อเอื้อให้เกิดการพัฒนาเด็กนักเรียนรุ่นใหม่ในอนาคตให้เป็นผลผลิตที่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลเพื่อจะผดุงประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง ในปี พ.ศ. 2542 O’Shea ได้กล่าวว่า “แรงงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นที่ต้องการคือนักวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ผู้ที่สามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลง ผู้สร้างนวัตกรรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต” รัฐบาลสิงคโปร์ได้สนับสนุนการปรับเปลี่ยนนี้โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญคือการปรับปรุงแรงงานให้มีวิถึญาณของนวัตกรรมและการประกอบธุรกิจเยาวชนสิงคโปร์รุ่นใหม่ได้รับการกระตุ้นให้ “พูดภาษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเขาทั้งหลายจะได้สื่อสารกับเพื่อนร่วมอาชีพทั่วโลก และใช้เรื่องของภาษาเพื่อให้ตนเองและประเทศก้าวหน้า” ระบบการศึกษาจึงได้ปรับเปลี่ยนจากโครงสร้างที่มีบริบทเป็นฐาน (content-based structure) ไปเป็นโครงสร้างที่มีความรู้เป็นฐาน (knowledge-based structure) โครงสร้างนี้มีจุดเน้นเกี่ยวกับแนวคิดเชิงแก้ปัญหา (problem solving mindset) การปรับรื้อระบบได้ทำทุกระดับตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2542 O’Shea ได้กล่าวว่า “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยความรู้ (knowledge-driven economy) ไม่ได้ขึ้นกับความสามารถในการผลิต

สิ่งของ แต่ต้องรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงใหม่ การแก้ปัญหา การสร้างความคิดใหม่และนำมาใช้ประโยชน์” โดยใช้ IT เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาความสามารถดังกล่าว มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้พยายามยกระดับคุณภาพงานวิจัยโดยมุ่งให้ผู้มีความสามารถพิเศษทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เข้ามาทำงานวิจัย ดังนั้น นอกจากการพยายามเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในให้มีความเป็นนวัตกรรมมากขึ้น โดยการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญเพิ่มขึ้นแล้ว รัฐบาลยังได้นำทรัพยากรบุคคลจากต่างประเทศมาเพิ่มคุณภาพงานวิจัยในประเทศ และส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาภายในประเทศมีความร่วมมือกับต่างประเทศมากขึ้น

3.4 ประเทศมาเลเซีย (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Ministry of Education (2004) และ Saran (2005))

3.4.1 ความนำ (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Ministry of Education (2004))

ประเทศมาเลเซียได้เตรียมการศึกษาสำหรับประชากรทั้งหมด โดยตั้งเป้าไว้ว่า เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในปี พ.ศ. 2546 ผู้ที่รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีจำนวน $\cong 98.49\%$ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น $\cong 84.40\%$ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย $\cong 73.52\%$ วิทยาลัยและหลังมัธยมศึกษา $\cong 24.05\%$ และระดับมหาวิทยาลัย = 18.7% พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาในปี พ.ศ. 2539 มี 4 ฉบับ ดังนี้ 1. พ.ร.บ. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2. พ.ร.บ. สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ 3. พ.ร.บ. คณะกรรมการรับรองมาตรฐานแห่งชาติ 4. พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ส่วนฉบับที่ 5 คือ พ.ร.บ. คณะกรรมการเงินทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาตินั้น เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2540 พ.ร.บ. การศึกษาดังกล่าวได้รับการแก้ไขและประกาศใช้ พ.ร.บ. ฉบับแก้ไขในปี พ.ศ. 2546 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ “นโยบายที่รับประกันได้ว่าเด็กทุกคนในประเทศ อายุ 6 ปี ไม่ขึ้นกับเพศ ภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจ และอาศัยในประเทศ มีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน” โครงสร้างของการจัดการศึกษาแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ 1. สหพันธ์ (federal) 2. รัฐ (state) 3. ตำบล (district) และ 4. โรงเรียน (school) การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้มีการปฏิรูปการเรียนการสอนในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยถือว่าวิชาทั้งสองเป็นประตูไปสู่โลกของการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการค้นพบ กระทรวงศึกษาธิการเน้นการเรียน 2 วิชานี้ เพราะเชื่อว่าอนาคตของโลกขึ้นอยู่กับ การค้นพบใหม่และเทคโนโลยีทันสมัย ในปี พ.ศ. 2545 การเรียนการสอน 2 วิชานี้ เริ่มใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนเพิ่มจากภาษา มาเลย์ ด้วยเหตุผลของการเข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้นถ้ามีความเข้าใจภาษาอังกฤษ โครงการโรงเรียนอัจฉริยะ (Smart School Project (SSP)) เป็นโครงการที่สำคัญของประเทศในการประยุกต์ ICT ปรัชญาของการเรียนในโครงการ SSP ไม่ใช่ “นักเรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเดียว (student-

* จากเอกสาร Lesley, Rui, & Jan (2004) หน้า 6

centeredness)” แต่เป็นการประสมของกลยุทธ์การเรียนรู้ซึ่งจะรับประกันความสามารถในเชิงการแข่งขันขั้นพื้นฐานและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพโดยรวม (holistic) การเรียนการสอน 4 วิชาหลัก ได้แก่ ภาษามาเลย์ อังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เป็นแบบการเรียนรู้ผ่านเว็บ (browser-based learning) โครงการ SSP ยังสนับสนุนให้มีการพัฒนาซอฟต์แวร์สำหรับรายวิชา (course ware) ต่าง ๆ โดยมีการเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายโรงเรียนอัจฉริยะ นอกจากนี้ยังมีโครงการเกี่ยวกับวิชาชีพ โดยเปลี่ยนวิธีการประเมินจากการสอนในระบบปกติเป็นการประเมินโดยใช้การเข้าถึงที่มีเกณฑ์สำหรับวัด (modular assessment) และระบบอิงฐานความสามารถ (competency-based system) ซึ่งจะช่วยให้ นักศึกษาสามารถหางานทำได้ในวงจรธุรกิจ หรือรับการฝึกอบรมวิชาชีพระดับสูงได้ วิชาชีพต่าง ๆ จะจัดเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การก่อสร้าง การผลิต เศรษฐศาสตร์ในบ้าน เทคโนโลยีทางผลิตภัณฑ์เกษตร (agro technology) และการประยุกต์ทางคอมพิวเตอร์ ประเทศมาเลเซียได้พัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เป็นระบบอิสระโดยให้ออกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาระดับนี้

3.4.2 การปฏิรูปการศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Saran (2005))

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ประเทศมาเลเซียได้พยายามที่จะทำให้เกิดความเป็นอิสระในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ความเป็นอิสระดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะทำให้เกิดขึ้นตาม GATS และเป็นสิ่งที่เกิดโดยการออกกฎหมายที่เหมาะสม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้ภาคเอกชน (ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ) ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศ ความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมของเอกชนมีเหตุผลหลายประการ อาทิเช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ตลอดจนระบบโมโนคิวียาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งทำให้เห็นความจำเป็นของทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความสามารถเพียงพอในบริบทของเศรษฐกิจจึงความรู้ **หน่วยงานของรัฐ** จะทำหน้าที่ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการพัฒนาทางสังคมของชาติ ส่วนหน่วยงานเอกชนจะทำหน้าที่ด้านความต้องการเชิงโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนด้วยการตลาด เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องน่าเป็นห่วงว่าสถาบันการศึกษาของรัฐจะแข่งขันกับสถาบันการศึกษาเอกชนอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ในยุคของการเปิดเสรีด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา โครงการหลักสำหรับเศรษฐกิจฐานความรู้มีหลักการที่ว่า **“การต่อสู้เพื่อที่จะลดการลงทุนตรงของต่างประเทศ (foreign direct investment (FDI))”** ควรกระทำอย่างจริงจัง ความสามารถเชิงการแข่งขันของประเทศและแรงงานราคาถูกกำลังจะหมดไป เรื่องการลงทุนตรงของต่างประเทศเป็นเรื่องวิกฤตสำหรับเศรษฐกิจของประเทศ เพราะไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องเงินทุนของประเทศที่กำลังพัฒนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการที่จะถ่ายโอนเทคโนโลยีการผลิต ความเชี่ยวชาญ ความสามารถเชิงสร้างสรรค์ และยังทำให้เกิดการเข้าถึงเครือข่ายทางการตลาดนานาชาติด้วย ดังนั้น วิถีทางที่ประเทศมาเลเซียจำเป็นต้องแข่งขันคือการรักษาสภาพของความเป็นหนึ่งในเรื่อง

ของควมมีสันติและเศรษฐกิจที่เติบโตเร็วในโลกโดยการมีกลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งชาวมาเลเซียได้ให้นิยามว่า “เศรษฐกิจซึ่งความรู้ การสร้างสรรค์ การมีนวัตกรรม มีบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญที่ยั่งยืน” กล่าวคือ “ในเรื่องของเศรษฐกิจฐานความรู้ ทรัพยากรบุคคลซึ่งได้รับการศึกษาและมีความเชี่ยวชาญ หรือเงินทุนมนุษย์ คือทรัพย์สินที่มีคุณค่ามากที่สุด” ดังนั้นคณะกรรมการ “The National Brain Trusts” จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยมีสมาชิกซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความชำนาญและความรู้ในสาขาต่าง ๆ ของสังคมมาเลเซีย เช่น การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ และ NGO

3.4.3 แนวโน้มของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Saran (2005))

ในปี พ.ศ. 2543 แรงงานของประเทศที่มีระดับการศึกษาระดับอุดมศึกษามีเพียง 14 % ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มสัดส่วนนี้เพื่อให้ตรงกับความต้องการของประเทศในเรื่องของเศรษฐกิจฐานความรู้ กระทรวงศึกษาธิการคาดหวังว่าจะได้เป้าหมายของสัดส่วนเพิ่มเป็น 40 % ของนักศึกษาวัย 17-23 ปี ในการศึกษาในระดับอุดมศึกษาปี พ.ศ. 2553 ซึ่งหมายความว่า จะมีกำลังคนที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น 71,000 คนต่อปี สำหรับความต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับความสามารถเชิงวิทยาศาสตร์ของประเทศ แต่น่าเสียดายที่ในช่วงปี พ.ศ. 2536-2541 บัณฑิตที่จบทางด้านดังกล่าวมีเพียง 27 % ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำเมื่อเทียบกับประเทศที่ก้าวหน้า เพราะฉะนั้นจึงเกิดช่องว่างระหว่างความต้องการของประเทศสำหรับแรงงานที่มีความรู้เมื่อเทียบกับผลผลิตที่ได้ แม้ว่ามหาวิทยาลัยของรัฐจะทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตเพื่อพัฒนาประเทศ แต่เป็นการยากที่จะเพิ่มจำนวนนักศึกษาอย่างกะทันหันเมื่อพิจารณาถึงสภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้ภาคเอกชนมาช่วยรับผิดชอบการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ได้บัณฑิตตรงกับความต้องการทางทรัพยากรบุคคลของประเทศ เหตุผลต่อมาคือวิกฤตทางการเงินของเอเชียในปี พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2542 ในปี พ.ศ. 2547 Hyn ได้กล่าวว่า “การเคลื่อนไหวของเงินทุนข้ามชาติได้ทำให้เศรษฐกิจหลายประเภทหยุดชะงัก และได้ทำให้เกิดอันตรายอย่างมาก” วิกฤตครั้งนี้ได้ส่งผลให้เงินไหลสะพัดไปสู่ประเทศที่มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กล่าวคือเงินได้ไหลออกนอกประเทศเนื่องจากนักศึกษามาเลเซียไปเรียนต่อต่างประเทศจำนวนมาก เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจูงใจให้นักศึกษามาเลเซียเลือกเรียนในประเทศเพื่อเป็นการประหยัดเงินตรา นั่นก็หมายความว่า จะต้องมีการเพิ่มจำนวนนักศึกษาในสาขาวิชาที่สำคัญและภาคเอกชนก็จะเข้ามามีส่วนในเรื่องนี้ นอกจากนักศึกษาภายในประเทศแล้ว การศึกษาระดับอุดมศึกษาน่าจะดึงดูดให้นักศึกษาต่างชาติมาเรียนในประเทศมาเลเซียด้วย ในบางประเทศรายได้จากการศึกษานานาชาติเป็นเรื่องน่าสนใจ เช่น ประเทศในทวีปยุโรป เป็นต้น องค์การสำหรับ

ความร่วมมือและการพัฒนาของยุโรป (Organization for European Cooperation and Development (OECD)) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดทางการศึกษาที่น่าสนใจดังนี้ OECD ประเมินการว่ามูลค่าทางการตลาดของนักศึกษาต่างชาติมีค่าประมาณ 3 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2543 ประเทศสหรัฐฯ ได้ส่วนแบ่งของการตลาดนี้ประมาณ 40 % ประเทศอังกฤษได้ส่วนแบ่งประมาณ 25 % เพราะฉะนั้นประเทศมาเลเซียจึงหลีกเลี่ยงภาวะการแข่งขันในการศึกษานานาชาติไม่ได้ และจำเป็นที่จะต้องดึงดูดนักศึกษาต่างชาติให้มาศึกษาในประเทศด้วย มหาวิทยาลัยของรัฐมีความรับผิดชอบที่จะดูแลการศึกษาของนักศึกษาภายในประเทศ และได้รับอนุญาตให้ดูแลนักศึกษาต่างชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพียง 5% และด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 25 % เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ภาคเอกชนมาดูแลส่วนที่เหลือ ในปี พ.ศ. 2539 พ.ร.บ.สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้อนุญาตให้มหาวิทยาลัยต่างประเทศสามารถจัดตั้งวิทยาเขตในประเทศมาเลเซียได้ นอกจากนั้นส่วนสำคัญของ พ.ร.บ.ฯ ที่ช่วยผดุงรักษาสังคมและวัฒนธรรมของประเทศมีข้อกำหนดที่ว่า “มาเลเซียศึกษา อิสลามศึกษา และศิลปกรรมศึกษาเป็นวิชาบังคับซึ่งจะต้องสอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และนักศึกษามาเลเซียในสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนจะต้องลงทะเบียนและสอบผ่านวิชาภาษา A มาเลเซียศึกษา อิสลามศึกษา/ศิลปกรรมศึกษา ส่วนนักศึกษาต่างชาติในสถาบันเหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนวิชาภาษา B มาเลเซียศึกษา และอิสลามศึกษา/ศิลปกรรมศึกษา ก่อนที่จะได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญา แต่ไม่ต้องสอบผ่านมาตรการนี้มีส่วนที่จะประกันได้ว่าประเด็นของสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญของประเทศสำหรับภาษาที่ใช้เป็นสื่อการสอนนั้นในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะใช้ภาษาอังกฤษโดยเฉพาะวิชาที่มีผลเชิงการตลาด ส่วนสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐใช้ภาษามลายู และจะปรับใช้ภาษาอังกฤษในสาขาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3.4.4 การศึกษาข้ามพรมแดน (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Saran (2005))

เนื่องจากภาคเอกชนในประเทศมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะส่วนของการศึกษานานาชาติ ในปี พ.ศ. 2542 Molly Lee และในปี พ.ศ. 2545 Tan Ali Mei ได้ให้คำอธิบายและการวิเคราะห์ของการพัฒนาการศึกษาข้ามชาติของการศึกษาอุดมศึกษาเอกชนในประเทศซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศ

หน่วยงานของรัฐด้านสาธารณูปโภคได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยทางวิศวกรรมศาสตร์ เช่น บริษัทโทรคมนาคม จำกัด ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยด้านสื่อสัททัศน์กรณ์ เป็นต้น มหาวิทยาลัยเอกชนส่วนใหญ่เปิดสาขาต่าง ๆ ดังนี้ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาการคอมพิวเตอร์ สื่อสัททัศน์กรณ์ การบริหารธุรกิจและการจัดการ

2. วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างชาติ

ในประเทศมี 5 วิทยาเขต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของประเทศออสเตรเลียและประเทศอังกฤษ

3. วิทยาลัยเอกชน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 วิทยาลัยเอกชนได้มีการเชื่อมโยงระหว่างวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ การเชื่อมโยงดังกล่าวทำให้เกิดการพัฒนาด้านการโอนหน่วยกิตและโปรแกรมคู่แฝด (twinning program)

ประเทศที่กำลังพัฒนารวมทั้งประเทศมาเลเซียมีระบบการศึกษาอุดมศึกษาซึ่งมีความพร้อมเพียงพอที่จะดำเนินการในต่างประเทศได้ กล่าวคือ มีการเปิดวิทยาเขตในประเทศต่าง ๆ ประเทศมาเลเซียเปิดวิทยาเขตในหลักสูตรเกี่ยวกับบริหารธุรกิจ สารสนเทศทางธุรกิจ วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น ในประเทศจีน ไทย อินโดนีเซีย และฮ่องกง ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีทั้งสิ้น 16 แห่ง และมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 500 แห่ง ซึ่งมีนักศึกษารวมกัน 100,000 คน ความต้องการที่จะพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาคงมีอยู่ต่อไป เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรับประกันกลไกการควบคุมคุณภาพสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการรับรองมาตรฐานแห่งชาติเพื่อดูแลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

3.5 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Lee (2000) และ Lee (2005))

3.5.1 ความนำ (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Lee (2000))

การพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาสมัยใหม่ในประเทศเกาหลีได้รับอิทธิพลทั้งทางจิตวิญญาณและปัจจัยเชิงปฏิบัติตั้งแต่ทศวรรษที่ 19 โดยผ่านกิจกรรมทางศาสนาของผู้สอนศาสนาคริสต์ชาวตะวันตก มรดกอาณานิคมของประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐฯ ประเพณีทางศาสนา และความคิดเชิงปรัชญา สถานการณ์เชิงสังคมวัฒนธรรมในประเทศและระหว่างประเทศ นโยบายของรัฐสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติโดยทางอุตสาหกรรม และความต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพสูงสำหรับการสร้างสังคมที่พึ่งพิงสารสนเทศ เป็นต้น ในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับอุดมศึกษาเป็นเรื่องแยกกันไม่ได้ โดยรัฐบาลเป็นผู้กระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ผลิตทรัพยากรบุคคลและเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การขยายตัวในเชิงปริมาณของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในระหว่าง พ.ศ. 2483 ถึง พ.ศ. 2513 เกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นในการส่งเสริมอุตสาหกรรมของประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2513 ถึง พ.ศ. 2523 การขยายตัวในเชิงปริมาณโดยเฉพาะในสาขาวิศวกรรมศาสตร์จะเห็นได้ชัดเพราะรัฐ

ต้องการกำลังคนจำนวนมากเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่อิงแรงงานเป็นหลัก และในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาระดับอุดมศึกษาก่อให้เกิดการเจริญเติบโตด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 การศึกษาระดับอุดมศึกษาได้พัฒนาเป็นการศึกษามวลชน (mass education) ในปี พ.ศ. 2542 อัตราความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น 84.5 % และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 จนถึงปัจจุบันการปรับปรุงการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้กลายเป็นเป้าหมายหลักของนโยบายชาติ รัฐบาลในปัจจุบันได้ยอมรับความจริงว่า “การปรับเปลี่ยนแหล่งตลาดซึ่งทำให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้การผลิตที่ใช้แรงงานพ้นสมัยไป และไม่ได้เป็นปัจจัยในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีกต่อไป” ดังนั้นรัฐบาลจึงถือว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญสำหรับการสร้างระบบแรงงานที่มีคุณภาพสูงพร้อมทั้งการขยายตัวของอำนาจประเทศ

3.5.2 การปฏิรูปการศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Lee (2000))

การที่ประเทศเกาหลีเป็นอิสระจากการครอบครอง (พ.ศ. 2453 – พ.ศ. 2488) ของประเทศญี่ปุ่นในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2488 เป็นจุดหันเหในประวัติศาสตร์การศึกษาของประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2488 – พ.ศ. 2491 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐบาลทหารของประเทศเกาหลีได้มีการปฏิรูปอย่างรุนแรงเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยในการศึกษาระดับอุดมศึกษา พร้อมทั้งกำจัดส่วนตกร้างของการศึกษาเชิงอาณานิคมของประเทศญี่ปุ่น การปฏิรูปที่สำคัญในการศึกษาระดับอุดมศึกษาคือการปรับองค์กรให้มีประชาธิปไตย และขยายโอกาสให้แก่ประชาชนชาวเกาหลี โดยเริ่มใช้ระบบและหลักการศึกษาแบบประเทศสหรัฐฯ หลังจากการจัดตั้งประเทศสาธารณรัฐเกาหลีหรือประเทศเกาหลีใต้ในปี พ.ศ. 2492 เพื่อจัดตั้งระบบการศึกษาใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2503 นโยบายหลักของการศึกษาสำหรับอุดมศึกษาเป็นแผนซึ่งขยายออกไป ในปี พ.ศ. 2513 รัฐบาลได้พยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อบุกเบิกโครงสร้างและการจัดการทางวิชาการ ในปี พ.ศ. 2537 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการของประธานาธิบดีเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่จะสร้าง “เกาหลีใหม่ (the New Korea)” ซึ่งมีสาระสำคัญของอุดมศึกษา 2 ประการ ได้แก่ ก) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ และ ข) การปรับปรุงระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2538 ได้มีการประกาศใช้แผนการปฏิรูปการศึกษานับที่ 1 (The 1st Educational Reform Plan) ที่มีสาระหลัก 9 ข้อ และภาระเฉพาะ 48 ข้อ เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับศตวรรษที่ 21 ภาระหลัก 9 ข้อ มีดังนี้ 1. การจัดตั้งสังคมการศึกษาแบบเปิดที่สมบูรณ์แบบ (an open edutopian society) 2. ความหลากหลายและลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัย 3. การทำให้เกิดชุมชนโรงเรียนที่เป็นประชาธิปไตยและมีความเป็นอิสระ 4. การเน้นเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ในหลักสูตร

5. การบุกเบิกระบบการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย 6. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่หลากหลาย
7. การสร้างรูปแบบใหม่ของการประเมินและระบบสนับสนุน 8. การปรับรูปแบบของโปรแกรมการฝึก
อบรมครู 9. การเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาให้เป็น 5 % ของ GNP (Gross National Product)

ในช่วงแรกของแผนการปฏิรูป ได้เริ่มปฏิบัติการในภาระหลักข้อ 2 และ 5 และในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นระยะที่สองของแผนการปฏิรูป ได้มีการปรับแก้ไขดังต่อไปนี้
ก) การสร้างระบบอาชีวศึกษาใหม่ ข) การเสนอระบบบัณฑิตศึกษาสายอาชีพ ค) การปรับกฎหมาย
ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ส่วนแผนการปฏิรูประยะที่สามในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2539 มีผลสำเร็จ
ดังนี้ ก) เพิ่มระดับความเป็นอิสระและความรับผิดชอบของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเอกชน
ข) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสร้างมหาวิทยาลัยเสมือน ค) ปรับโครงสร้างระบบการศึกษาของ
สังคมบนพื้นฐานของนโยบายเปิดสำหรับการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย ในเดือนมิถุนายน
พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นระยะที่สี่ของแผนการปฏิรูป ได้มีการส่งเสริมดังนี้ ก) การบุกเบิกในการ
จัดการของมหาวิทยาลัย กล่าวคือการปรับคุณภาพให้สูงขึ้น การเปลี่ยนระบบภาคเรียน และ
การสนับสนุนมหาวิทยาลัยวิจัย ข) การสนับสนุนมหาวิทยาลัยท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ ค) การบุกเบิก
ระบบการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย หลังจากเกิด “วิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic Crisis)”
ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ได้มีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาลชุดก่อน
และมีการจัดตั้ง “คณะกรรมการด้านการศึกษายุคใหม่ (PCNEC)” ในปี พ.ศ. 2541 หลังจากนั้น
ได้ประกาศแผนเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่มีชื่อว่า “แผน 5 ปีสำหรับการพัฒนาการศึกษา
(A Five Year Plan for Educational Development)” ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมี
จุดเน้นดังนี้ 1. การทำหน้าที่ซึ่งหลากหลายและเฉพาะทาง 2. ความเป็นอิสระและความรับผิดชอบต่อ
ในเรื่องของวิชาการ 3. การศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ 4. สนับสนุนงานวิจัยและ
การพัฒนาในระดับบัณฑิตศึกษา หากสังเคราะห์แผนการปฏิรูปการศึกษาแล้ว ประเด็นสำคัญของ
อุดมศึกษาของประเทศคือคุณภาพ ความหลากหลาย ความเป็นอิสระ ความรับผิดชอบต่อ
นานาชาติ การศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.5.3 แนวโน้มของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร
Lee (2000))

การปฏิรูปหลักหรือการบุกเบิกในการจัดการของมหาวิทยาลัยมีจุดเน้นเกี่ยวกับการ
การบุกเบิกองค์กรในการบริหารมหาวิทยาลัย การศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้รับบริการผ่าน
ทางไกลเป็นศูนย์กลาง ความหลากหลายเชิงหน้าที่และความเชี่ยวชาญเฉพาะสำหรับการปรับปรุง
คุณภาพ ความเป็นอิสระ ในการดำเนินการทั้งเรื่องโคเรียนักศึกษาและกิจการเชิงวิชาการ การสร้าง
ระบบใหม่สำหรับการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย และการสนับสนุนทางการเงินเกี่ยวกับการศึกษา

ประเด็นที่ 1 ทิศทางสำหรับการบุกเบิกองค์กรในการบริหารมหาวิทยาลัย

ประเด็นนี้จะมีการประกันความเป็นอิสระในการจัดการของมหาวิทยาลัย ในบริบทของลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัยและความหลากหลาย มีการทดแทนการบริหารวิชาการที่มีคณาจารย์เป็นศูนย์กลางด้วยการศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการส่งเสริมให้เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะในการบริหารบนพื้นฐานความมีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบ และส่งเสริมความมีประสิทธิภาพในการจัดระเบียบองค์การบริหารและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การสร้างระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการทำให้เกิดการกระตุ้นในการบริหารการผลิตและการกระจายข่าวสารด้านการศึกษา ระบบการบริหารดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีศูนย์รวมอยู่ที่สภาการปกครอง (governing council) จำเป็นต้องมีความหลากหลายในการทำหน้าที่เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและความรับผิดชอบต่อองค์กรระดับต่าง ๆ

ประเด็นที่ 2 การศึกษาที่มีคณาจารย์เป็นศูนย์กลางควรทดแทนด้วยการศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้รับบริการผ่านทางไกลเป็นศูนย์กลาง

การทดแทนดังกล่าวควรเป็นไปในลักษณะของการเปิดเผยและการทำให้เกิดประชาธิปไตย ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและคณาจารย์ควรเป็นผู้กระทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน กล่าวคือจะต้องกระตุ้นนักศึกษาที่ไม่กระตือรือร้นให้เป็นผู้ที่กระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถจัดการกับสารสนเทศต่าง ๆ และการเป็นนานาชาติได้

ประเด็นที่ 3 ความหลากหลายเชิงหน้าที่และความเชี่ยวชาญเฉพาะของมหาวิทยาลัย

ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งในเรื่องของการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยทั่วไปในประเทศไม่สามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองหรือความเป็นหนึ่งเดียวก็เพราะการดำเนินรอยตามกันในเรื่องของกิจกรรมทางการศึกษา กระบวนการคัดเลือกวิธีการบริหาร และหลักสูตรซึ่งรัฐบาลควบคุมให้เป็นเอกภาพ เพราะฉะนั้นการจะเกิดความหลากหลายและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางก็ต้องอาศัยการเป็นมหาวิทยาลัยที่อิงฐานการวิจัยเพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมที่อิงแนวทางของสารสนเทศ เป้าหมายของปรับเปลี่ยนคือการเทียบเคียงกับมาตรฐานของประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นโครงการ “BK21” (สมองของเกาหลี สำหรับศตวรรษที่ 21 (Brain Korea for the 21st Century)) เป็นโครงการที่จัดทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการยกระดับบัณฑิตวิทยาลัยไปสู่ระดับโลก โดยการกระตุ้นให้เกิดมหาวิทยาลัยที่พร้อมจะแข่งขัน

ประเด็นที่ 4 ความเป็นอิสระในการดำเนินการทั้งเรื่องของโควตานักศึกษา และกิจการเชิงวิชาการ

เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เกิดความหลากหลายและความเชี่ยวชาญ เฉพาะสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลได้อนุญาตให้มหาวิทยาลัยของรัฐและ เอกชนมีความเป็นอิสระในบางส่วน มหาวิทยาลัยไม่เพียงมีสิทธิ์กำหนดจำนวนรับนิสิตนักศึกษา แต่ยังได้รับอนุญาตในเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมวิชาการ เช่น จำนวนหน่วยกิตต่ำสุดต่อ ภาคการศึกษา จำนวนชั่วโมงที่ต้องเข้าเรียนเพื่อนับเป็น 1 หน่วยกิต และจำนวนหน่วยกิตอย่างน้อย ที่สุดสำหรับการจบการศึกษา เป็นต้น

ประเด็นที่ 5 การสร้างระบบใหม่สำหรับการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย

ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งเพราะระบบการคัดเลือกแบบเก่าเน้น การประเมินด้านความจำ หรือการเรียนรู้แบบท่องจำ ระบบการคัดเลือกแบบใหม่จะเน้นเรื่องความ หลากหลาย ความมีเหตุผล การแสดงความคิดเห็น แนวทางใหม่ที่ใช้สำหรับการประเมินนักศึกษา ใหม่ที่มีศักยภาพคือบันทึกส่วนตัวที่สมบูรณ์แบบ (comprehensive personal record) แบบทดสอบสติปัญญา การเขียนบทความ และการสัมภาษณ์

ประการสุดท้าย การสนับสนุนทางการเงินเกี่ยวกับการศึกษา

ประเด็นดังกล่าวเป็นวิธีทางนำไปสู่ความสำเร็จในเรื่องของการปฏิรูปการศึกษา รัฐบาลได้ออกกฎหมายหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับภาษีทางการศึกษา เงินทุนรัฐสำหรับ กฎหมายการศึกษาท้องถิ่น กฎหมายการบัญชีพิเศษสำหรับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

3.5.4 การศึกษาข้ามพรมแดน (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร (Lee (2005))

ประเทศเกาหลีได้มีข้อกำหนดในการเข้าสู่ตลาด และการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ กวาระเบียบภายในได้มุ่งเน้นการให้บริการรูปแบบที่ 3 กล่าวคือ การไปตั้งบริษัทในต่างประเทศเพื่อให้ บริการ (commercial presence) ประเทศต่างๆ ได้ขอให้ประเทศเกาหลีได้ลดเงื่อนไขในทางกฎหมาย เกี่ยวกับการตลาดของการบริการทางด้านการศึกษา ซึ่งหมายความว่ากลไกเกี่ยวกับกฎหมายควรจะ เป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาต่อรองกับตัวแทนจากต่างประเทศ

เงื่อนไขการเข้าสู่ตลาด (Market Access) และการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment (NT)) มีข้อกำหนดดังนี้

1. รูปแบบที่ 1 การให้บริการข้ามพรมแดน

สถาบันการศึกษาจำนวนหนึ่งซึ่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยเสมือน (Cyber University) (มหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอน การดำเนินงานผ่านอินเทอร์เน็ตโดยไม่ต้องมีปัจจัยเรื่องของสถานที่ที่แน่นอน) เริ่มให้บริการในรูปแบบนี้ แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายรองรับเรื่องดังกล่าว นอกจากนั้นหลักสูตรร่วมก็มีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามรัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายรองรับสำหรับการควบคุมคุณภาพ ส่วนในเรื่องของ NT ยังไม่มีกฎหมายรองรับเช่นเดียวกัน ดังนั้นปัญหาเรื่องการควบคุมคุณภาพจึงขึ้นกับการพิจารณาของผู้รับบริการ

2. รูปแบบที่ 2 การเดินทางไปรับบริการที่ต่างประเทศ

กฎหมายภายในประเทศได้ให้อิสระในการไปศึกษาต่อต่างประเทศ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2545 บัณฑิตจำนวน 3,201 คนได้ไปเรียนต่อต่างประเทศ ในขณะที่นักศึกษาต่างประเทศสมัครมาเรียนในประเทศจำนวน 11,121 คน ในปี พ.ศ. 2547 ส่วนเรื่องของ NT ไม่มีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการไปรับบริการรูปแบบนี้

3. รูปแบบที่ 3 การไปตั้งบริษัทในต่างประเทศเพื่อให้บริการ

ประเทศเกาหลีได้มีข้อกำหนดรองรับรูปแบบการบริการประเภทนี้อยู่ 7 ข้อ ข้อ 5* และ 6** อาจเป็นอุปสรรคที่มหาวิทยาลัยต่างประเทศจะเปิดสาขาในสถาบันในประเทศ ข้อกำหนดดังกล่าวบางส่วนจะควบคุมในแง่ขององค์ประกอบของกรรมการสภามหาวิทยาลัยว่าจะต้องมีสัญชาติเกาหลีบางส่วน และการจัดตั้งวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างประเทศจะต้องไม่ตั้งที่กรุงโซล และปริมณฑล สาขาวิชาต่าง ๆ ควรเป็นวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เทคโนโลยีขั้นสูง การศึกษานานาชาติ และสาขาวิชาเฉพาะบางด้าน

4. รูปแบบที่ 4 การเคลื่อนย้ายของบุคคลธรรมดา

ประเทศเกาหลีได้ไม่มีกฎหมายรองรับด้านนี้ นักศึกษาต่างชาติจะมาศึกษาในประเทศโดยไม่มีข้อจำกัด ในปี พ.ศ. 2547 คนต่างชาติมาสอนในระบบอุดมศึกษาประมาณ 1,734 คน ส่วนในเรื่องของ NT ก็ไม่มีกฎหมายใดๆ รองรับเช่นเดียวกัน

* ข้อ 5 คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับจำนวนรับนักศึกษาโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาสำหรับการฝึกอบรมครู แพทย์ และบัณฑิตศึกษา

** ข้อ 6 คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับสถานที่จัดตั้งสถาบันการศึกษาใหม่ว่าต้องไม่อยู่ในกรุงโซล (เมืองหลวงของประเทศ) และปริมณฑล

3.6 ชื่องกง (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Review of Academic Structure of Senior Secondary Education และ Mok (2005))

3.6.1 ความนำ (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Review of Academic Structure of Senior Secondary Education)

ในปี พ.ศ. 2543 มีการประกาศโครงการปฏิรูประบบการศึกษาในฮ่องกง คณะกรรมการการศึกษาได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาใช้ระบบการสอบ ระบบการสอบแบบเก่าอาจไม่เหมาะสำหรับการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันการศึกษาใช้โครงสร้าง '5 + 2' แต่การยอมรับโครงสร้างของการเรียน 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะทำให้การพัฒนาข้ามหลักสูตรทำได้สะดวกขึ้น นักเรียนได้มีโอกาสขยายความรู้พื้นฐานในแขนงอนซึ่งทำให้ได้ความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ระบบการสอบส่วนกลางที่น้อยลงทำให้นักเรียนมีเวลามากขึ้นในการฝึกฝนทางด้านภาษาและความเชี่ยวชาญในสิ่งที่จำเป็น เมื่อใช้โครงสร้าง '3 + 3' ในการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยก็ต้องขยายเวลาไป 1 ปีเพื่อให้ได้ปริญญาใบแรก กล่าวคือ จาก 3 ปี เป็น 4 ปี การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้มหาวิทยาลัยสามารถเสนอรายวิชาต่างๆ ได้กว้างขวางขึ้นและมุ่งไปสู่การพัฒนานักศึกษาแต่ละคนได้ นักศึกษาสามารถลงทะเบียนรายวิชาต่างๆ ได้หลากหลายในการเรียนปีแรกในมหาวิทยาลัยก่อนที่จะตัดสินใจเลือกวิชาเอก ประเทศส่วนใหญ่ซึ่งรวมทั้งประเทศสหรัฐฯ ได้ใช้โครงสร้าง 12 ปี สำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และ 4 ปีสำหรับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ดังนั้นการปรับการเรียน 3 ปีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของฮ่องกงจึงทำให้ระบบการศึกษาสอดคล้องกับของประเทศอื่น ๆ ข้อเสนอของผู้เขียนบทความ (เอกสาร Review of Academic Structure of Senior Secondary Education) คือต้องการให้มีการปฏิรูปหรือปรับปรุงเรื่องต่อไปนี้อย่างจะปรับโครงสร้างของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดความหลากหลายในหลักสูตรและรูปแบบการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และตอบสนองความสนใจและความสามารถที่หลากหลายของนักเรียน

2. การปฏิรูประบบการสอน เพื่อให้มีข้อถกเถียงเปิดมากขึ้นซึ่งจะกระตุ้นความคิดอิสระและความชำนาญในการแก้ปัญหา

3. การปรับปรุงการฝึกอบรมผู้สอน เพื่อการประสานงานที่ดีขึ้นซึ่งอาจสร้างโอกาสที่ทำให้เกิดหลักสูตรใหม่และการปฏิรูประบบของการประเมิน

4. การปฏิรูปการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย เพื่อรวมพฤติกรรมเชิงวิชาการและไม่เชิงวิชาการซึ่งจะกระตุ้นให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรอบรู้มากขึ้น

5. การปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องของการพัฒนาความชำนาญ / ลักษณะเฉพาะของนักศึกษา

ระบบการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยควรมีเกณฑ์การรับ (admission criteria) เพิ่มเติมจากผลการสอบ เช่น ความสามารถของนักศึกษา (student's aptitude) คุณค่าและทัศนคติ (values and attitudes) พร้อมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความเชี่ยวชาญอื่นๆ ที่สะท้อนถึงการบริการชุมชน กิจกรรมหลักสูตร และการสัมมนา เป็นต้น นอกจากนั้นความชำนาญเฉพาะในสาขา ความร่วมมือ การสื่อสาร การสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ เทคโนโลยีสารสนเทศ การคำนวณ และการแก้ปัญหา การจัดการตนเองควรได้รับการขัดเกลาให้ดีขึ้น และนักศึกษาควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนรู้เพื่อเผชิญกับสิ่งท้าทายในศตวรรษที่ 21

3.6.2 การปฏิรูปการศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Mok (2005))

ในปี พ.ศ. 2533 โลกาภิวัตน์ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรมและคุณค่า การเมืองและการปกครอง สภาพของรัฐได้ถูกทำลายในลักษณะของคำกล่าวที่ว่า “การล่มสลายของรัฐที่มีสวัสดิภาพ” “การสูญสิ้นของนโยบายอุตสาหกรรม” “การสิ้นสุดของความหลากหลายของสัญชาติ” “การสิ้นสุดของรัฐที่เป็นชาติ” ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “การต่อต้านมุมมองที่คิดว่ารัฐสมัยใหม่มีความเข้มแข็งน้อยลงในบริบทของโลกาภิวัตน์” ได้กล่าวว่า “รัฐสมัยใหม่น่าจะกระตือรือร้นมากขึ้นโดยรับเอากลยุทธ์การปรับตัวและรูปแบบการกำกับของรัฐเพื่อตอบสนองกับการเมือง” การเกิดขึ้นของเศรษฐกิจฐานความรู้ได้ก่อให้เกิดโครงสร้างโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญ ความนิยมและความโดดเด่นของเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงแต่เปลี่ยนธรรมชาติของการเรียนรู้ แต่ยังปรับโครงสร้างของอุดมศึกษา การวิจัยและการเรียนรู้ นอกเหนือจากการที่ให้บริการนักศึกษาจำนวนมากแล้ว สถาบันอุดมศึกษายังได้รับการคาดหวังให้ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารและความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐบาล ธุรกิจ อุตสาหกรรม องค์กรแรงงาน รวมทั้งนักศึกษาและผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในฮ่องกงจึงได้ขยายพันธกิจจากการสอนและการวิจัย โดยเพิ่มกิจกรรมเชิงการประกอบการ (entrepreneurial activities) ได้มีการส่งเสริมให้บุคลากรทางวิชาการมีโอกาสเสี่ยงโชคกับอุตสาหกรรม ธุรกิจและการพาณิชย์ กล่าวคือ มหาวิทยาลัยในฮ่องกงได้เริ่มปรับพันธกิจและตัวแบบไปในรูปของการเป็นผู้ประกอบการเชิงวิชาการ (academic entrepreneurialism) และมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ (entrepreneurial university) โดยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจและการพาณิชย์ นอกจากนี้การที่จะจัดการกับความกดดันอย่างรุนแรงของกระแสโลกาภิวัตน์ รัฐแบบใหม่ได้ปรับกลยุทธ์การกำกับจาก “การประสานเชิงบวก (positive

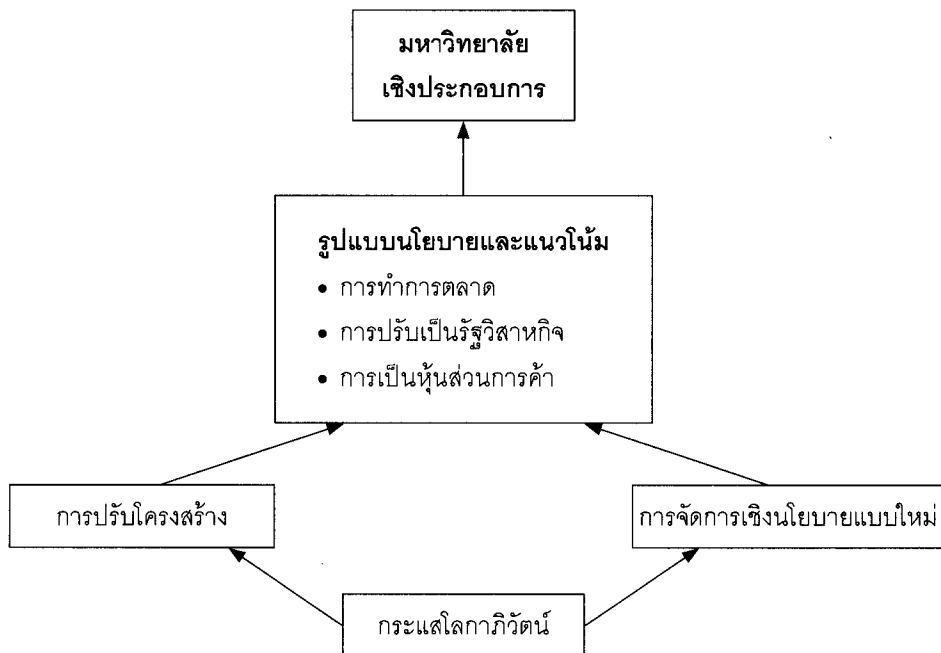
coordination)” เป็น “การประสานเชิงลบ (negative coordination)” “การประสานเชิงบวก” เป็นความพยายามที่จะทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายรัฐบาลเกิดเป็นผลมากที่สุด โดยการสำรวจและใช้ประโยชน์จากนโยบายร่วมของทางเลือกหลาย ๆ ทางเลือกของการบริหาร รวมทั้ง portfolio ส่วน “การประสานเชิงลบ” นั้นเป็นแนวทางเพื่อ “รับประกันว่านโยบายใด ๆ ที่สร้างสรรค์จากหน่วยย่อยเฉพาะในองค์กรบริหารจะไม่ขัดแย้งกับนโยบายและผลประโยชน์หลักของหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร”

3.6.3 แนวโน้มของระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Mok (2005))

การที่จะรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันเพิ่มขึ้น โรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในโลกได้รับแรงกดดันจากรัฐบาลและสังคมให้มีการปรับโครงสร้างหรือสร้างรูปแบบการจัดการใหม่เพื่อให้สามารถรับมือกับการปรับเปลี่ยนทางสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจและการเมืองเชิงสังคม โดยดำรงไว้ซึ่งการแข่งขันในฐานะของการเป็นประเทศดั่งคำกล่าวของ Martin Carnoy ในปี พ.ศ. 2543 ว่า “โลกาภิวัตน์บีบคั้นมาในส่วนของการศึกษาในลักษณะของอุดมคติ และผลกระทบในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นไปในเชิงการผลักดันทางการเงินและการตลาดเสรี แต่ไม่ใช่ความคิดสำหรับการปรับปรุงการศึกษา” ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาในบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์สามารถจัดอยู่ในลักษณะของการผลักดันทางการเงินโดยมีจุดเน้นด้านการกระจายอำนาจ การไม่อยู่ในระบบราชการ และการกระทำที่ดีขึ้น การให้ความสำคัญกับการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชิงการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยจึงได้รับแรงกดดันให้ปรับบทบาทให้กลมกลืนกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองเชิงสังคม และรัฐบาลได้ลดภาระในการสนับสนุนมหาวิทยาลัยบางด้าน เพราะฉะนั้นส่วนประชาสัมพันธ์ผลผลิตเชิงวิชาการของมหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดค่านิยมของคำต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น “การเบนเข้าหาหุ้นส่วนเชิงวิชาการ (corporate academic convergence)” “มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ (entrepreneurial university)” “บริษัทของมหาวิทยาลัย (campus inc.)” “การทำให้เป็นทุนของความรู้ (capitalization of knowledge)”

รูปแบบผัง* ต่อไปนี้จะแสดงว่ากระแสโลกาภิวัตน์ได้มีส่วนเร่งให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาปรับโครงสร้างเพื่อตอบสนองการแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร

* จากรูปที่ 1 หน้า 540 ของเอกสาร Education Evolution in China

รูป 1 กระแสโลกาภิวัตน์ แนวโน้มนโยบายใหม่ และมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ

มหาวิทยาลัยในฮ่องกงก็คล้ายกับมหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ซึ่งได้ปรับรูปแบบมหาวิทยาลัยจากพันธกิจที่ทำการวิจัยและการสอนไปสู่พันธกิจที่ 3 ที่เพิ่มขึ้นนั่นคือการส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ดังตารางต่อไปนี้

การขยายพันธกิจมหาวิทยาลัย

ตาราง 2* การปฏิรูปเชิงวิชาการ และการปรับพันธกิจของมหาวิทยาลัย

การสอน (Teaching)	การวิจัย (Research)	การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship)
การรักษาไว้และการเผยแพร่ความรู้	การปฏิรูปทางวิชาการ ยุคที่ 1	การปฏิรูปทางวิชาการ ยุคที่ 2
พันธกิจใหม่ก่อให้เกิดการขัดแย้งของการแข่งขันผลประโยชน์	พันธกิจ 2 แบบ คือ การสอนและการวิจัย	เพิ่มพันธกิจที่ 3 คือการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยยังคงทำพันธกิจเดิมทั้ง 2 แบบด้วย

* จากตารางที่ 1 หน้า 540 ของเอกสาร Mok (2005)

3.6.4 การศึกษาข้ามพรมแดน (สรุปสาระสำคัญจากเอกสาร Mok (2005))

เนื่องจากฮ่องกงเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีนเมื่อไม่นานมานี้ จึงมีแนวคิดหลักในการพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการซึ่งเป็นแนวทางที่ฮ่องกงถนัด ประกอบกับความเชื่อของชาวฮ่องกงเรื่องความเป็นอิสระใน 4 ประเด็น คือ 1. ความคล่องตัวของสารสนเทศ 2. การเคลื่อนย้ายของประชาชน 3. ความคล่องตัวที่มีประสิทธิภาพของเงินทุน 4. ท่าเรือที่มีความคล่องตัวของสินค้า และการมีปรัชญาของตลาดเสรี จึงทำให้ฮ่องกงเป็นศูนย์กลางการค้า และการเงินของโลก ดังนั้น ฮ่องกงจึงมีชื่อเสียงในเรื่องของ “การไม่เข้าไปแทรกแซงเชิงบวก (positive non-interventionism)” ฮ่องกงได้ทำให้ตัวเองมีบทบาทในฐานะของผู้อำนวยความสะดวกและผู้ประสานงาน แทนที่จะเป็นผู้แทรกแซงในตลาด รัฐบาลได้แสดงบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกและผู้สนับสนุนในการส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ โดยมีกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

1. จัดการการลงทุนที่สำคัญในแง่ของโครงสร้างทางกายภาพ บุคลากร และเทคโนโลยี
2. ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี
3. จัดเตรียมให้เกิดนโยบายการกระตุ้นและแรงจูงใจ
4. ประสานกับส่วนของอุตสาหกรรมและธุรกิจ
5. จัดเตรียมการสนับสนุนทางการเงิน

นอกเหนือจากกลยุทธ์ดังกล่าวแล้ว ฮ่องกงได้กำหนดโครงการการเงินเพื่อกระตุ้นการเป็นผู้ประกอบการ ดังต่อไปนี้

1. โครงการการเงินพิเศษสำหรับรัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก
2. เงินทุนวิจัยเชิงประยุกต์
3. เงินทุนเพื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นและข้อมูลในหัวข้อที่ 3.2.4 ฮ่องกงน่าจะเป็นต้นแบบที่ดีในเรื่องของการเป็นผู้ประกอบการและเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการเงินของโลก เป็นประเด็นที่ทำให้นักศึกษาต่างชาติสนใจที่จะเข้ามาศึกษาศาสตร์เหล่านี้ที่ฮ่องกง

4. กระบวนการพัฒนาที่นำไปสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก

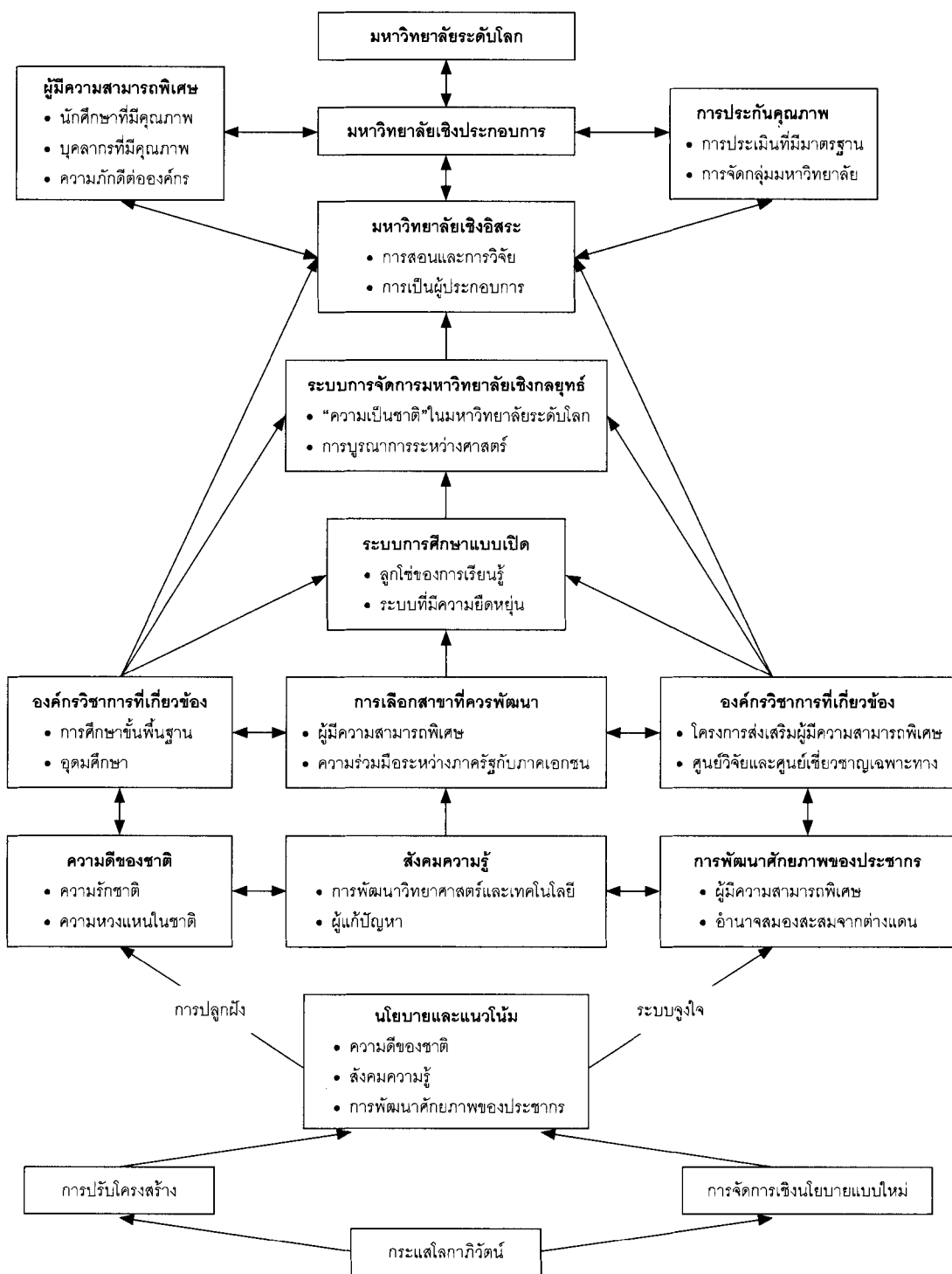
จากข้อมูลของกรณีศึกษาข้างต้น ผู้อ่านคงจะเห็นพ้องต้องกันว่า ประเทศใดก็ตามที่มีเป้าหมายหลัก ในการพัฒนาศักยภาพของประชากรให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นนักคิดวิเคราะห์ และสามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเมื่อ

เผชิญกับศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคสังคมความรู้ ประเทศนั้นก็ย่อมโอกาสที่จะแข่งขันกับนานาชาติได้ ฐานความรู้ที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคมยุคนี้คือความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความรู้ที่เอื้อให้เกิดโอกาสในการสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ การเลือกสาขาวิชาที่ต้องการพัฒนาให้ถึงระดับโลกเป็นสิ่งจำเป็น เพราะทรัพยากรต่าง ๆ มีจำกัด การส่งสมประสบการณ์ของทรัพยากรบุคคลจะเป็นผลดียิ่งขึ้นถ้าได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้แก้ปัญหา (problem solver) โดยเฉพาะปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งจำเป็นที่ต้องมีผู้รู้ที่มีความสามารถเหล่านี้ในปริมาณที่มากพอ เพราะฉะนั้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนอาจกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของกำลังคนตามสาขาวิชาที่ต้องการได้เร็วขึ้น ความร่วมแรงร่วมใจของคนในชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องได้รับการบ่มเพาะและสร้างเสริมคุณลักษณะของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้นความรักชาติ ความหวงแหนในความเป็นชาติควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย ดังเช่นประเทศสิงคโปร์ซึ่งได้ปลูกฝังให้เยาวชนเห็นความดีของชาติซึ่งทำให้เกิด “ความรักประเทศสิงคโปร์ (a love of Singapore)” ส่วนประเทศจีนได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอันดับแรก และมี “การปฏิรูปการศึกษาและส่งเสริมการศึกษาในเชิงคุณภาพ” โดยมีแนวปฏิบัติบางประการที่มีการปฏิรูปวิชาเกี่ยวกับครูเพื่อสร้างนักเรียนให้มีความคิดเป็นของตนเองและมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมโครงการซึ่งพัฒนาบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ระดับสูง และยังมีกลยุทธ์ในการดึงให้สมองไหลกลับ โดยการสร้างระบบจูงใจให้ผู้ที่ส่งสมประสบการณ์จากต่างแดนกลับประเทศมาช่วยพัฒนาประเทศ ดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3.2.4

3.2.4 การที่จะทำสำเร็จก็ต้องปลูกฝังความรักชาติและความรู้สึกที่ว่า เมื่อเป็นคนจีนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ยังมีผูกพันกับมาตุภูมิ ประเทศญี่ปุ่นก็เป็นประเทศที่ขึ้นชื่อว่ามีความเป็นชาตินิยมสูง และสิ่งที่สะท้อนจากข้อมูลของกรณีศึกษาประเทศนี้ที่เห็นได้ชัดคือการตั้งเงื่อนไขเกี่ยวกับรูปแบบการให้บริการแบบที่ 3 ซึ่งมหาวิทยาลัยต่างชาติจะผ่านเกณฑ์ระดับมาตรฐานของประเทศญี่ปุ่นและมีสิทธิ์เท่าเทียมกับมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นยากมาก ประเทศมาเลเซียก็เป็นอีกประเทศหนึ่งซึ่งมี “นโยบายที่รับประกันได้ว่าเด็กทุกคนในประเทศที่อายุ 6 ปี ไม่ขึ้นกับเพศ ภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจ และอาศัยในประเทศ มีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” นอกจากนั้นในระดับมัธยมศึกษาได้มีการปฏิรูปการเรียนการสอนในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยถือว่าวิชาทั้งสองเป็นประตูผ่านไปสู่อะไรของโลกของการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการค้นพบ ส่วนการรักษาสังคมและวัฒนธรรมของชาติก็ได้ออกกฎหมายให้นักศึกษาของชาติต้องสอบผ่านวิชามลายูศึกษา อิสลามศึกษา และศีลธรรมศึกษา ระบบการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เหมาะกับยุคสมัย กล่าวคือระบบการศึกษาจะปรับเปลี่ยนจากระบบปิดเป็นระบบเปิดโครงสร้างพื้นฐานเดิมจะปรับเปลี่ยนเป็นระบบลูกโซ่ของการเรียนรู้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะเป็นส่วนที่เอื้อให้เกิดระบบที่มีความยืดหยุ่น ดังนั้นระบบการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาจะมีความยืดหยุ่นและความหลากหลายซึ่งควรจะ

สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาและธรรมชาติของนักศึกษา เพราะฉะนั้นระบบการบริหารมหาวิทยาลัยจะปรับเปลี่ยนเป็นระบบการจัดการมหาวิทยาลัยเชิงกลยุทธ์ สิ่งที่จะเกิดในอนาคตคือการขยายตัวของมหาวิทยาลัยที่มีการปกครองตนเองหรือมหาวิทยาลัยเชิงอิสระ (autonomous university) และการขยายตัวของหลักสูตรนานาชาติต่าง ๆ ซึ่งบางสาขาวิชาควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองเป็นหลัก ปัจจัยสำคัญซึ่งทำให้การดำเนินการเรื่องการสร้างองค์ความรู้ใหม่ประสบความสำเร็จคือการได้มาซึ่งบุคลากรที่มีความสามารถสูงและมีความสามารถพิเศษ เพราะฉะนั้นระบบการคัดเลือกนักศึกษาจำเป็นต้องมีเกณฑ์การประเมินที่มีหลายมิติ ไม่ใช่ดูเพียงคะแนนสอบบางวิชาเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นควรมีการส่งเสริมให้ผู้มีความสามารถพิเศษมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ประเทศต่าง ๆ จึงมีโครงการเพื่อส่งเสริมในประเด็นของความสามารถพิเศษเหล่านี้ เช่น โครงการ 211 ของประเทศจีน โครงการ BK 21 ของประเทศเกาหลีใต้ ส่วนประเทศญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ ที่มีความก้าวหน้าก็มีโครงการเหล่านี้เช่นเดียวกัน การดำเนินการต่าง ๆ ควรมีระบบการประเมินที่หลากหลายเพื่อรับประกันในเชิงคุณภาพว่ามีระดับมาตรฐานที่น่าเชื่อถือ อันจะทำให้เกิดแนวโน้มในการขยายตัวของระบบการจัดการคุณภาพสำหรับการประกันคุณภาพของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย การจัดอันดับมหาวิทยาลัยก็เป็นมาตรการหนึ่งซึ่งนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของสถาบันการศึกษา ถ้าเกณฑ์การจัดอันดับมีความเหมาะสมในเชิงของความสมดุลของการพัฒนามหาวิทยาลัย เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายว่า มหาวิทยาลัยเป็นชุมชนทางวิชาการซึ่งมีหน้าที่หลักในการผลิตบุคลากรที่มีคุณค่าให้แก่สังคม และผลิตผลงานที่น่าจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นพันธกิจของมหาวิทยาลัยจึงควรขยายขอบเขตจากการสอนและการวิจัยไปถึงการเป็นผู้ประกอบการด้วย และควรมีการพิจารณาพันธกิจนี้อย่างจริงจังเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงบวกแก่สังคมและประเทศชาติ

ในลำดับต่อไปผู้เขียนจะแสดงแผนผังของกระบวนการพัฒนาที่จะนำมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลกซึ่งเป็นที่พึงทางปัญญาของสังคมอย่างแท้จริง

รูป 2 แผนผังกระบวนการพัฒนาที่จะนำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก

5. นโยบายของกระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า การจะดำเนินการใดๆ เพื่อให้ได้กระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยจะต้องมีแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนที่ชัดเจนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีความต่อเนื่องในการดำเนินการ นโยบายที่จำเป็นต่อกระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยมีดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งโครงการพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และมีระบบการส่งเสริมที่ครบวงจร โดยเริ่มจากการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

2. สร้างระบบการคัดเลือกนิสิตนักศึกษาให้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีมุมมองหลายมิติ เพื่อมุ่งหวังให้ได้ผู้ที่มีความสามารถในเชิงแก้ปัญหาในอนาคต

3. ส่งเสริมระบบการคัดเลือกและระบบจูงใจเพื่อให้ได้บุคลากรของมหาวิทยาลัยที่มีคุณธรรมและมีคุณภาพสูง โดยให้คำนึงถึงความภาคภูมิใจต่อองค์กร

4. ส่งเสริมให้มีการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัยตามคุณลักษณะหรือลักษณะการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น ประเทศสิงคโปร์มีการจัดแบ่งกลุ่ม 4 เป็น 5 ประเภท โดยบางประเภทมีภารกิจหลักในการผลิตงานวิจัย นักวิชาการ และผู้บริหารระดับสูงขององค์กร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก

5. สร้างแนวความคิดในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนเป็นแนวความคิดในเชิงแก้ปัญหา (problem solving mindset) เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาจากโครงสร้างที่มีบริบทเป็นฐาน (content-based structure) เป็นโครงสร้างที่มีความรู้เป็นฐาน (knowledge-based structure)

6. ส่งเสริมระบบการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้เป็นระบบที่มีการปกครองตนเองหรือมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยปรับเปลี่ยนระบบการบริหารมหาวิทยาลัยเป็นระบบการจัดการในเชิงกลยุทธ์

7. ส่งเสริมการมีระบบประกันคุณภาพที่มีเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยและมีความเป็นมาตรฐานสากล เช่น CU-QA และระบบประกันคุณภาพที่คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. ส่งเสริมความเป็นไทยในความเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก เพื่อผดุงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งบ่งบอกถึงความเจริญทางจิตใจของชาวตะวันออก

9. ส่งเสริมการบูรณาการระหว่างศาสตร์เพื่อประสมหรือผสมผสานให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถสร้างความแตกต่างในเชิงคุณค่าและคุณภาพ

10. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนเพื่อพัฒนากำลังคนในสาขาวิชาที่ต้องการ ตลอดจนการพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

11. ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือระดับภูมิภาค เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันในระดับภูมิภาค

12. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ระดับมหาวิทยาลัยเพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนของกระแสโลกาภิวัตน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เช่น เรื่องของ WTO และ FTA เป็นต้น

13. ส่งเสริมและสนับสนุนการเป็นภาคีทางยุทธศาสตร์กับมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่มีโครงสร้างพื้นฐานใกล้เคียงกัน เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในเชิงพันธมิตร ซึ่งจะช่วยยกระดับในเชิงคุณภาพของสถาบันการศึกษาของประเทศ

6. มาตรการที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยของประเทศใดจะพัฒนาสถาบันของตนให้มีมาตรฐานระดับโลกได้ก็ต้องมีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน และมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ดังนั้นมาตรการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้แนวทางการพัฒนาที่ตั้งไว้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควรเป็นดังนี้

1. การพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมและดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นผู้เกี่ยวข้องควรออกกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษตามแนวทางที่สอดคล้องกับ“ปฏิญญาแห่งกรุงเทพฯว่าด้วยบุคคลซึ่งมีอัจฉริยภาพและความสามารถพิเศษ พ.ศ.2545 (Bangkok Declaration on the Gifted and Talented in 2002)”

2. การแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยควรคำนึงถึงคุณลักษณะและ/หรือลักษณะการบริหารจัดการ และควรระบุถึงขอบเขตพันธกิจในแต่ละกลุ่มให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณและการกำกับกำลังคนของประเทศ

3. ทรัพยากรบุคคลเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นระบบจูงใจต่าง ๆ เช่น เงินเดือน ค่าตอบแทนต่าง ๆ สวัสดิการ ควรมีส่วนเพิ่มเติมจากฐานปกติตามมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากผลงานของบุคลากร

4. ทรัพยากรทางปัญญาเป็นสิ่งที่ประเมินค่าไม่ได้ ดังนั้นการจัดการเรื่องทรัพยากรทางปัญญาควรมีแรงจูงใจในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรเหล่านั้น

5. ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางและศูนย์วิจัยต่าง ๆ ควรมีระบบการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่สภาพของการเป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ

6. ระบบการพัฒนาศูนย์กลางควรมีการเชื่อมโยงกับธุรกิจภาคเอกชน เพื่อเป็นการประสานองค์ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติกับผู้ใช้ผลผลิตของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ประสบการณ์ที่สำคัญของบุคลากรมหาวิทยาลัยควรอยู่ในฐานะที่ปฏิบัติงานวิจัยและงานพัฒนา
กิจกรรมการประกอบการต่าง ๆ

7. ความเป็นไทยจะอยู่ในระดับโลกได้ก็ต้องส่งเสริมให้มีการค้นคว้าองค์ความรู้จาก
รากฐานความสำเร็จของประเทศในบางสาขา เช่น สมุนไพรไทย วัฒนธรรมไทย ไทยศึกษา
พุทธศาสนา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา เป็นต้น การเผยแพร่ความรู้อาจใช้สื่อที่เป็นภาษาไทย
หรือภาษาอื่น ๆ ที่เหมาะสม

8. ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านหรือภูมิภาคควรกระทำให้ลักษณะที่เอื้ออาทร
ต่อกัน และไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ซึ่งจะสะท้อนแนวความคิดของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยใช้
ทางสายกลางเป็นหลักในการดำเนินการ

9. ระบบการบริหารจัดการระหว่างศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญเพราะทำให้เกิดองค์ความรู้ที่
หลากหลายและสร้างนวัตกรรมได้ ดังนั้นระบบการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยต้องเป็นระบบที่
ยืดหยุ่น และก่อให้เกิดความหลากหลายในการดำเนินการบางเรื่องได้

10. กระแสโลกาภิวัตน์เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อาศรมความคิดอาจเป็นเรื่องจำเป็น
ในการเผชิญกับภาวะคุกคามรูปแบบใหม่ ดังนั้นระบบการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยต้องเอื้อต่อ
การเกิดอาศรมความคิดต่าง ๆ และควรมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง

11. ความเป็นอิสระและความมีเสรีภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องจำเป็น
อย่างยิ่งยวดในการทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางปัญญาของสังคม ดังนั้นกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
ควรระบุบทบัญญัติที่รับประกันเรื่องดังกล่าวทั้งในแง่ของบุคคลและสถาบัน

7. สรุป

มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นที่พึ่งทางปัญญาของสังคมย่อมได้รับการคาดหวังจากประชาชนว่าจะช่วย
แก้ปัญหามาของสังคมได้ การที่จะแก้ปัญหามาของสังคมได้ก็จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ในบริบทของ
คุณภาพและมาตรฐาน การพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพอยู่ในระดับมาตรฐานโลกจึงเป็น
สิ่งที่ท้าทายความสามารถของคนไทย โดยเฉพาะปัญญาชน บทบาทและพันธกิจของมหาวิทยาลัย
จะต้องปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย และในยุคหน้าจะเป็นยุคที่มหาวิทยาลัยมีพันธกิจเพิ่มจากการสอน
และการวิจัยไปถึงการเป็นผู้ประกอบการด้วย ผลลัพธ์ที่เกิดจากพันธกิจที่เพิ่มขึ้นนี้จะนำไปสู่การพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคม สถาบันการศึกษาของประเทศจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในเชิงความคิดของสังคม
และพร้อมที่จะร่วมมือกับภาวะคุกคามรูปแบบใหม่อันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะ
ในส่วนของการเปิดเสรีด้านการศึกษา กรณีศึกษาต่างๆของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย
คงเป็นอุทาหรณ์ว่า “ถ้าคนไทยเริ่มต้นสร้างองค์ความรู้จากรากฐานความรู้ที่สะสมไว้ ความเป็นไทย
ในระดับโลกคงอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม”

ภาคผนวก

ผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัย

ในการจัดอันดับมหาวิทยาลัยทั่วโลกของนิตยสาร Times Higher Education และ QS World University Rankings 2009 เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2552 (อันดับ 1 ถึง 200*)

ประเทศญี่ปุ่น มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ* 11 แห่ง (จำนวนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 5 แห่ง) โดยอยู่ในอันดับที่ 22, 25, 43, 55, 92, 97, 142, 148, 155, 171 และ 174

ประเทศจีน มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ* 6 แห่ง (จำนวนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 1 แห่ง) โดยอยู่ในอันดับที่ 49, 52, 103, 154 และ 168

ประเทศสิงคโปร์ มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ* 2 แห่ง (จำนวนเท่ากับปี พ.ศ. 2547) โดยอยู่ในอันดับที่ 30 และ 73

ประเทศมาเลเซีย มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ* 1 แห่ง (จำนวนลดลง 1 แห่งจากปี พ.ศ. 2547) โดยอยู่ในอันดับที่ 180

ประเทศเกาหลีใต้ มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ* 4 แห่ง (จำนวนเพิ่มขึ้น 1 แห่ง จากปี พ.ศ. 2547) โดยอยู่ในอันดับที่ 47, 69, 134 และ 151

ฮ่องกง มีมหาวิทยาลัยติดอันดับ* 4 แห่ง (จำนวนเท่ากับปี พ.ศ. 2547) โดยอยู่ในอันดับที่ 24, 35, 46 และ 195

ส่วนการจัดอันดับมหาวิทยาลัย 1 ใน 200 ของทวีปเอเชียของ QS Asian University Ranking ปรากฏว่า ใน 20 อันดับแรก

ประเทศญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยอยู่ใน 20 อันดับแรก 8 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 3, 5, 6, 9, 12, 13, 15 และ 19

ประเทศจีน มหาวิทยาลัยอยู่ใน 20 อันดับแรก 2 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 10 และ 15

ประเทศสิงคโปร์ มหาวิทยาลัยอยู่ใน 20 อันดับแรก 2 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 10 และ 14

ประเทศเกาหลีใต้ มหาวิทยาลัยอยู่ใน 20 อันดับแรก 4 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 7, 8, 17 และ 25

ฮ่องกง มหาวิทยาลัยอยู่ใน 20 อันดับแรก 4 แห่ง โดยอยู่ในอันดับที่ 1, 2, 4 และ 18

ประเทศไทยมีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวที่ติดอันดับ 1 ใน 200 ของโลก โดยอยู่ในอันดับที่ 138 โดยที่เมื่อแยกย่อยตามสาขาวิชาจะได้อันดับที่ 49 ในสาขา Art and Humanity อันดับที่ 78 ในสาขา Engineering and IT อันดับที่ 51 ใน Life Science and Biomedicine อันดับที่ 136 ในสาขา Natural Science และอันดับที่ 51 ในสาขา Social Science

ประเทศสหรัฐฯ ได้รับการจัดอันดับเป็นอันดับที่ 1 ของโลกในภาพรวมโดยมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐฯ ติดอันดับ 1 ใน 200 ของโลกรวมทั้งหมด 54 แห่ง (ลดลงจากปี พ.ศ. 2547 9 แห่ง) โดยเป็นอันดับที่ 1 และมีถึง 6 มหาวิทยาลัยที่อยู่ใน 10 อันดับแรก ส่วนกลุ่มประเทศทางทวีปยุโรป มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษมีมหาวิทยาลัยที่ได้รับการจัดอันดับเป็นอันดับที่ 3 รองจากประเทศสหรัฐฯ (ซึ่งติดอันดับที่ 1 และ 2) เท่านั้น มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษติดอันดับทั้งหมด 29 อันดับ (เท่ากับปี พ.ศ. 2547)

หมายเหตุ

ในการพิจารณาผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยทั่วโลกเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2547 จะไม่นำปีล่าสุดคือ พ.ศ. 2553 มาพิจารณาเนื่องจาก Times Higher Education และ QS World University Rankings 2010 ได้มีการแยกตัวจากกันและมีเกณฑ์การประเมินที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะเกณฑ์ของ Times Higher Education มีองค์ประกอบหลายองค์ประกอบที่แตกต่างกับองค์ประกอบเดิมที่เคยใช้ จึงทำให้อันดับของมหาวิทยาลัยบางภูมิภาคมีการปรับเปลี่ยนอย่างมาก โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย ซึ่งแม้แต่ประเทศญี่ปุ่นอันดับของบางมหาวิทยาลัยลดลงมาก

กิตติกรรมประกาศ

การวิเคราะห์และสังเคราะห์เรื่อง “กระบวนการพัฒนาของมหาวิทยาลัยระดับโลก : กรณีศึกษาของประเทศที่มีอัตราเร่งสูง” เป็นผลมาจากการเสียดสีของคณาจารย์กลุ่มหนึ่งในคณะทำงาน จุฬาฯ - World Class University ฟอรัม ซึ่งมีส่วนจุดประกายความคิดต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านนายกสภาจุฬาฯ ศ.นพ.จรัส สุวรรณเวลา ผู้เป็นหลักในการดำเนินการ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ และขอขอบคุณท่านเหล่านี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีคณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนนักวิชาการตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ สละเวลามาร่วมกันแก้ปัญหาของประเทศในประเด็นอื่น ๆ ที่สำคัญ การดำเนินการเรื่องข้างต้นสำเร็จลงได้ก็ด้วยความช่วยเหลือในด้านการค้นหาข้อมูล และการเตรียมข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ของบุคคลกลุ่มหนึ่งดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. ศ.นพ.จรัส สุวรรณเวลา (ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งผลของ WTO/GATS และ FTA ที่มีต่ออุดมศึกษาในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก)
2. คุณอรชร โอทองคำ (ข้อมูลเกี่ยวกับกรณีศึกษาของทุกประเทศที่นำมาศึกษา)
3. คุณกุลณี วัชรโบล
4. ผศ. ดร.รัชพงศ์ ตั้งมณี
5. คุณสมเกียรติ กมลพันธ์ (ข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยระดับโลกในฐานะข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.))
6. คุณอาภรณ์ แก่นวงศ์
7. คุณเอกพงษ์ เลหาะเทียนสินธุ์
8. เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสภามหาวิทยาลัย สำนักบริหารวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ สกอ. (ช่วยเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง)
9. คุณอัจฉรา ทองศรี คุณจุไรรัตน์ สิ้นจินา คุณสิริกาญจน์ พิทักษ์ธนโชค คุณพัชร ไชยะโชค คุณสมพร พันธุมมิตร (เจ้าหน้าที่ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
10. ผศ.ดุสิตพร ชำนิโรคคานต์ (กรุณาขัดเกลารายการให้ภาษาเป็นอย่างดี)

และผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์อยู่ในรูปที่นำอ่านก็ด้วยฝีมือของ คุณจุไรรัตน์ สิ้นจินา และคุณธิตี วีระถาวร

คุณงามความดีของผลงานเรื่องนี้ ผู้เขียนขอโน้มมอบแด่พระคุณของคุณครูและคณาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอนมา ตลอดจนพระคุณของคุณพ่อและคุณแม่ และขอขอบคุณคุณคูชีวิต รองศาสตราจารย์ ก่อสุข วีระถาวร และลูก ๆ ที่คอยเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพร วีระถาวร

8 ตุลาคม 2548

รายการอ้างอิง

- Armoto, A. (2005). "WTO/GATS and Cross-Border Higher Education Country Report: Japan." UNESCO Regional Seminar on the Implication of WTO/ GATS on Higher Education in Asia and the Pacific, Seoul, The Republic of Korea, 27-29 April 2005.
- Chua, S. K. (2004). "The Convergence and Divergence Effects of Globalization on Singapore's Education System." The Annual Meeting of the Australian Association for Research in Education, Melbourne, Nov. 26 - Dec. 2.
- David, Z. (2005). "Learning to Compete : China's Strategies to Create a 'Reverse Brain Drain'." The Conference on "Competing for Global Talent", Singapore Management University, Singapore, 13-14 January 2005.
- Education Evolution in China. Retrieved Jan 4, 2006 from <http://www.chinaembassy.at/det /jysw/t104689.htm>
- Gavin S. (2002). "International Education Developments in Singapore." *International Education Journal*, 3 (2), 85-103.
- Jun, O. (2005). "Higher Education in Japan." Seminars on Higher Education, Istanbul and Ankara, Turkey, February 2005.
- Lee, H. (2005). "UNESCO'S Role in the Development of Higher Education of Asia and the Pacific in the 21st century." UNESCO Regional Seminar on the Implication of WTO/GATS on Higher Education in Asia and the Pacific, Seoul, The Republic of Korea, 27 - 29 April 2005.
- Lee, J. (2000). Main Reform on Higher Education Systems in Korea. *Revista Electronica de Inveritigación Educativa_2 (No.2)*, 61-76
- Lee, M. (2005). "Cross - Border Higher Education in Korea: From Challenge to Opportunity." UNESCO Regional Seminar on the Implication of WTO/GATS on Higher Education in Asia and the Pacific, Seoul, The Republic of Korea, 27-29 April.
- Lesley V., Rui Y., & Jan C. (2004). "Navigating Global-Local Tensions in Accountability/Autonomy Policies: Comparative Case Studies in 'Asian' Universities." International Educational Research Conference, Melbourne, Australia, 28th Nov. - 2nd Dec.

- MEXT (JAPAN). (2004). "The Development of education in Japan." National Report of Japan, Japan, August.
- MEXT (JAPAN). (2002). "Steering and funding of research institutions." Country Report: Japan, March.
- Ministry of Education. "The Development of Education." National Report of Malaysia, Malaysia, 31 July 2004.
- Mok, K. H. (2005). "Fostering Entrepreneurship: Changing Role of Government and Higher Education Governance in Hong Kong." *Science@Direct, Research Policy*, 34, 537-554.
- Moon, M., & Kim, K. (2001). A case of Korean higher education reform: The Brain Korea 21 project. *Asia Pacific Education Review*, 2(2), 96-105.
- Mun, C. T. (2000). "Education and National Development in China since 1949: Oscillating policies and enduring dilemmas." *China Review*, 1-25
- Review of Academic Structure of Senior Secondary Education (Executive Summary). Retrieved Jan 4, 2006 from http://www.e-c.edu.hk/eng/reform/rasih/RASIH_sum_eng.pdf
- Saran, K. G. (2005). "The Implications of WTO/GATS on Higher Education in Malaysia." UNESCO Regional Seminar on the Implication of WTO/GATS on Higher Education in Asia and the Pacific, Seoul, The Republic of Korea, 27-29 April.
- UNESCO and the OECD (DRAFT). (2005). "Guidelines for Quality Provision in Cross-Border Higher Education Jointly Elaborated by UNESCO and the OECD." UNESCO Regional Seminar on the Implication of WTO/GATS on Higher Education in Asia and the Pacific, Seoul, The Republic of Korea, 27-29 April.

A Research and Development of Instructional Model Promoting Analytical Thinking in Small-Sized Schools

Wanee Jetchamnongnuch¹

Prayut Thaithani²

ABSTRACT

The objective of the research is to develop the instructional model that promotes analytical thinking in small-sized schools. The research was divided into two phases. The first phase was conducted by using survey research in studying the current issues and the needs in the instruction promoting analytical thinking in small-sized schools. The samples were administrators, teachers and students in small-sized school from simple random sampling from four regions. Thus, the total sample consisted of 372 schools. The data collection employed the survey questionnaire constructed to examine learners' opinions towards the current issues and the needs in the instruction promoting analytical thinking in small-sized schools. Means and standard deviation were employed in the data analysis. Then, the original draft of the instructional model, designed by reviewing related literature, was synthesized. Meanwhile, the original draft of the instructional model was set, based on the result of the study on the current issues and the needs in the instruction promoting analytical thinking in small-sized schools. The second phase concerned with developing and studying the result of the implementation of the instructional model that promotes analytical thinking in small-sized schools, using participatory action research and single group quasi-experimental research where the sample did the pre-test and post-test of the analytical thinking. At this phase, the samples consisted of school administrators, teachers, and students in small-sized schools that were ready to be developed and voluntary to participate in the research. The sample was derived from 4 different schools that were selected from each region of Thailand. The data collection employed action reflected tools and analytical thinking test whereas means, standard deviation and t-test were used in the data analysis.

The findings of the research were as follow:

1. Small-sized schools organized the instruction promoting analytical thinking at the medium level and those schools needed more promotion at the high level.

2. The preliminary factors, process factors and product factors in developing the instructional model promoting analytical thinking in small-sized schools were highly appropriate.

3. The model of the instruction promoting analytical thinking in small-sized schools is as follow:

3.1 Principle: It is a model of organizing instruction in teams and in level grouping (Grade 1-3 and Grade 4-6). Learners are allowed to analyze step by step, to criticize as well as to diagnose and to judge logically. It is crucially focused on the learners who think analytically; who apply their experience, their schema as well as their standard abilities in the instruction.

3.2 Objective: The objective is to promote analytical thinking of learners in small-sized schools, according to Bloom's approach (1956) stating the analysis of elements, analysis of relationships, and analysis of organizational principles.

3.3 Content: The content is the typical general issues found in daily life.

3.4 The stages/procedure of instruction

3.4.1 The brain gym stage. Learners' brains were stimulated before learners practice thinking.

3.4.2 The thinking practice stage. Practice activities were organized to promote learners' analytical thinking exploiting various techniques. This stage was comprised of two sub-stages; individual thinking practice and group thinking practice.

3.4.3 The conclusion and evaluation stage. This stage concerned with summary and evaluation of learners' knowledge, learners' understanding, and learners' analytical thinking. This stage was sub-divided into conclusion stage and evaluation stage.

3.5 Evaluation and assessment. It was conducted by using analytical thinking test.

4. After implementing the instructional model promoting analytical thinking of learners in small-sized schools, it was found that learners in every group got higher average scores in analytical thinking at statistically significant level at .05.

¹ Ph.D. (Educational Psychology), Lecturer, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University

² Ph.D. (Educational Psychology), Assistant Prof., Faculty of Education, Nakhonratchasima Rajabhat University

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริม การคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก

วรรณิ เจตจำนงนุช¹
ประยุทธ ไทยธานี²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก การวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 เริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่สุ่มอย่างง่ายจาก 4 ภาค รวม 372 โรงเรียน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของโรงเรียนขนาดเล็ก วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นทำการสังเคราะห์ต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของโรงเรียนขนาดเล็ก มากำหนดเป็นกรอบของต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ระยะที่ 2 การพัฒนาและศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบร่วมมือ และการวิจัยกึ่งทดลองโดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความพร้อมในการพัฒนาและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยจาก 4 ภาค รวม 4 โรงเรียน รวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือสะท้อนผลการปฏิบัติ และแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหา และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนขนาดเล็กมีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับมาก
2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก มีดังนี้
 - 3.1 หลักการ เป็นการจัดการเรียนการสอนเป็นทีมและรวมชั้น (ป.1-3 และ ป.4-6) โดยให้ผู้เรียนได้ใช้การคิดวิเคราะห์ตามลำดับขั้นตอน สามารถวิจารณ์ วิจัยตัดสินสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอาศัยความคิด ประสบการณ์เดิม ตลอดจนความรู้ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.2 จุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามแนวคิดของ Bloom (1956) ซึ่งประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์ความสำคัญ การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการคิดวิเคราะห์หลักการ
 - 3.3 เนื้อหา ใช้เนื้อหาทั่วไปที่พบได้ในชีวิตประจำวัน
 - 3.4 ขั้นตอน/กระบวนการเรียนการสอน
 - 3.4.1 ขั้นบริหารสมอง เป็นการกระตุ้นสมองผู้เรียนก่อนการฝึกคิด โดยการบริหารสมอง
 - 3.4.2 ขั้นฝึกการคิด เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียนโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการฝึก ประกอบด้วย
 - 2 ขั้นย่อย คือ ขั้นฝึกคิดเป็นรายบุคคล และขั้นฝึกคิดเป็นกลุ่มย่อย
 - 3.3.3 ขั้นสรุปและประเมินผล เป็นการสรุปและประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ประกอบด้วย
 - 2 ขั้นย่อย คือ ขั้นสรุป และขั้นประเมินผล
 - 3.5 การวัดและประเมินผล ใช้แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์
 4. หลังการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ นักเรียนทุกกลุ่มในทุกโรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการคิดวิเคราะห์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

¹ ค.ด. (จิตวิทยาการศึกษา) อาจารย์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ค.ด. (จิตวิทยาการศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคเทคโนโลยีและการสื่อสารไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สามารถเผยแพร่ไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว และมีมากมายมหาศาล ผู้รับข้อมูลจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการคิด โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาจำแนกข้อมูลที่ซับซ้อน รู้จักเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงเน้นไปที่การพัฒนาคนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพดังกล่าว ซึ่งความสำคัญในเรื่องนี้ได้รับไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้สิ่งหนึ่งที่ต้องกระทำคือ การพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาจัดดำเนินการ...(ข้อ 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา รวมถึงมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 กำหนดให้ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

อย่างไรก็ตาม แม้เป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาคือการพัฒนาให้ผู้เรียนคิดเป็นและเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิด แต่ผลการประเมินผู้เรียนของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากหน่วยงานภายในประเทศ เช่น สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) และจากหน่วยงานต่างประเทศ เช่น OECD ซึ่งทำการประเมินผลนักเรียนระดับนานาชาติของเด็กในวัยเดียวกัน ได้ผลตรงกันว่าผลสัมฤทธิ์ของเด็กไทยยังต่ำกว่าที่ควร โดยเฉพาะเมื่อล่าสุดในปี ค.ศ.2006 โครงการประเมินผลนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) พบว่าได้คะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยทุกวิชา และเมื่อเปรียบเทียบกับอีก 57 ประเทศที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า วิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในตำแหน่งคะแนนช่วงที่ 44-47 คณิตศาสตร์อยู่ช่วงที่ 43-46 และการอ่านอยู่ช่วงที่ 41-42 ซึ่งการวัดผลที่สำคัญประการหนึ่งของทั้ง 3 วิชาคือความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังไม่ส่งผลต่อความสามารถในการคิด โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์เท่าที่ควร ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์จึงนับเป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนากันอย่างจริงจัง

ในปี พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชากรวัยเรียนทุกคนให้ได้รับการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งมีจุดเน้นหนึ่งที่สำคัญคือ การยกระดับความสามารถ

ในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้เข้าสู่มาตรฐาน กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ โรงเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ปรับปรุงในการประเมินรอบแรก และโรงเรียนที่ไม่ได้รับการรับรองในรอบที่สอง รวมทั้งโรงเรียนขนาดเล็กที่จะพัฒนาให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานและคุณภาพอย่างน้อยร้อยละ 10-20 ตามความพร้อมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กนั้นเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ซึ่งมีอยู่จำนวน 11,720 แห่งทั่วประเทศ หรือคิดเป็นเกือบร้อยละ 40 ของจำนวนโรงเรียน สพฐ. ทั้งหมด โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ขาดความพร้อมเนื่องจากอาจตั้งอยู่พื้นที่ห่างไกลจากตัวเมือง การเดินทางไม่สะดวก ขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่มีคุณภาพ มีจำนวนครูน้อย ครูสอนไม่ครบชั้น ครูสอนไม่ตรงตามวุฒิ ครูมีภาระงานสอนมาก ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ อันส่งผลต่อคุณภาพการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนด้วย ซึ่งที่ผ่านมาแม้ สพฐ. ได้ให้ความสำคัญกับโรงเรียนขนาดเล็กนี้เป็นพิเศษ โดยมีนโยบายและดำเนินการสร้างความเข้มแข็งและยกระดับคุณภาพการศึกษา มาบ้างแล้วด้วยวิธีการที่หลากหลาย แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ถึงความสำเร็จหรือข้อจำกัดที่ชัดเจน

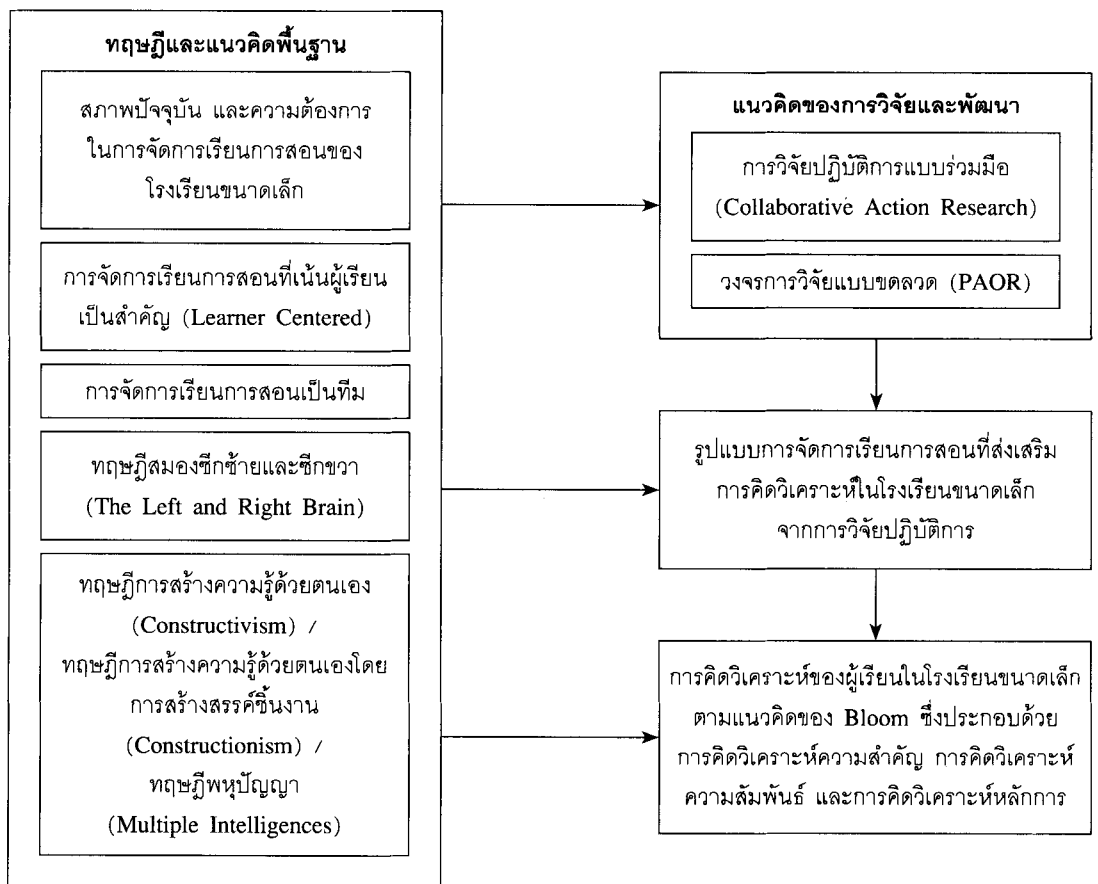
ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่บริการการศึกษาให้กับคนในท้องถิ่น จึงเห็นควรที่จะเข้าไปมีบทบาทในการเป็นพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงได้ดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กขึ้น โดยเน้นการพัฒนาตามสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขนาดเล็ก ยึดแนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการจัดการเรียนการสอนเป็นทีม อาศัยแนวคิดของทฤษฎีสมองซิกซายและซิกซาว ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน และทฤษฎีพหุปัญญา เป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดกิจกรรม ซึ่งการวิจัยนี้จะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ตามแนวปฏิรูปการเรียนการสอน อันจะส่งผลต่อคุณภาพการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่เป้าหมายให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน และขยายผลการพัฒนาไปสู่โรงเรียนขนาดเล็กอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก และสังเคราะห์ต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กนี้ ยึดแนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการปฏิรูปการศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 ที่ว่าด้วยการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีสาระสำคัญ 3 ประการ คือผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด และกระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยพัฒนาตามสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขนาดเล็ก จัดการเรียนการสอนเป็นทีมเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้สอนและผู้เรียนแต่ละชั้นมีน้อย อาศัยแนวคิดของทฤษฎีสมองซีกซ้ายและซีกขวา (The Left and Right Brain) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) และทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) เป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดกิจกรรม (ทิตินา แคมมณี, 2547; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549) ซึ่งในการพัฒนารูปแบบใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ (collaborative action research) ตามแนวคิดของ Calhoun (1993) ที่เป็นการวิจัยเป็นทีม ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ประกอบด้วย นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย ผู้บริหาร และครูผู้สอน จุดมุ่งหมายเน้นที่การแก้ปัญหาเดียวกันในพื้นที่ และใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับขั้นตอนการพัฒนารูปแบบยึดตามวงจรการวิจัยแบบขดลวด หรือ PAOR (สุวิมล ว่องวานิช, 2548) ที่ประกอบด้วย การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (act) การสังเกต (observe) และการสะท้อนผล (reflex) เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เหมาะสม ซึ่งรูปแบบนี้จะส่งผลให้การคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น กรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ดังภาพ ๑

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก และการสังเคราะห์ต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

การวิจัยระยะนี้ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก จาก 4 ภาคทั่วประเทศ คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ รวม 11,720 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร 4 ภาค ภาคละ 93 โรงเรียน รวม 372 โรงเรียน (ผู้บริหาร ครู และนักเรียน อย่างละ 372 คน) โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้นี้ได้จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือแบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหาร ครู และนักเรียนต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ในโรงเรียนขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่งกลับมาจำนวน 304 โรงเรียน (ผู้บริหาร ครู และนักเรียน อย่างละ 304 คน) คิดเป็นร้อยละ 81.72

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ความคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลค่าเฉลี่ยเป็นระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ซึ่งเกณฑ์การแปลความหมายมีดังนี้ 4.51–5.01 หมายความว่า มากที่สุด 3.51–4.50 หมายความว่า มาก 2.51–3.50 หมายความว่า ปานกลาง 1.51–2.50 หมายความว่า น้อย 1.00–1.50 หมายความว่า น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

2. การสังเคราะห์ต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

2.1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แนวทางการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อกำหนดเป็นกรอบของต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 ตรวจสอบคุณภาพต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 4 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เนื้อหาและองค์ประกอบ โดยการสร้างเครื่องมือประเมินคุณภาพต้นร่างรูปแบบ

การจัดการเรียนการสอน กำหนดระดับการตัดสินใจ ความสอดคล้อง ชัดเจน เหมาะสม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วนำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จัดทำเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับนำไปทดลองใช้ในระยะต่อไป

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

การวิจัยระยะนี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มเป้าหมายในการวางแผนและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นผู้บริหาร และครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความพร้อมในการพัฒนาและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จาก 4 ภาค ภาคละ 1 โรงเรียน รวม 4 โรงเรียน ได้แก่ ภาคเหนือ คือ โรงเรียนวัดไผ่ค่อม (แพร-ประชาอุปถัมภ์) จังหวัดพิษณุโลก มีผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 8 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ โรงเรียนบ้านนางเม้ง จังหวัดชัยภูมิ มีผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 6 คน ภาคกลาง คือ โรงเรียนบ้านลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม มีผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 5 คน และภาคใต้ คือ โรงเรียนวัดบางลึก จังหวัดชุมพร มีผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 5 คน

1.2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กในข้อ 1.1 โดยแต่ละโรงเรียนแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้แก่ โรงเรียนวัดไผ่ค่อม (แพร-ประชาอุปถัมภ์) จังหวัดพิษณุโลก มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 30 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 30 คน โรงเรียนบ้านนางเม้ง จังหวัดชัยภูมิ มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 31 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 36 คน โรงเรียนบ้านลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 30 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 24 คน และโรงเรียนวัดบางลึก จังหวัดชุมพร มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 29 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 32 คน

2. การดำเนินการวิจัย

2.1 การวางแผนและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ ตามแนวคิดของ Calhoun (1993) ที่เป็นการวิจัยเป็นทีม ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ประกอบด้วย นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย ผู้บริหาร

และครูผู้สอน จุดมุ่งหมายเน้นที่การแก้ปัญหาเดียวกันในพื้นที่และใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับขั้นตอนการพัฒนาใช้วงจรการวิจัยแบบขดลวด หรือ PAOR (สุวิมล ว่องวานิช, 2548) ที่ประกอบด้วยวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล

2.2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ในโรงเรียนขนาดเล็ก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (one sample pretest posttest design)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 12 ครั้ง แต่แต่ละครั้งใช้เวลา 1 ชั่วโมง โดยแบ่งแผนการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด เป็น 3 วงจรปฏิบัติการ

3.2 เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้เก็บข้อมูลระหว่างการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย แบบบันทึกเหตุการณ์การเรียนการสอน แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียนที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการเรียนการสอน และแบบบันทึกความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งลักษณะของเครื่องมือมีทั้งแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และให้เขียนบรรยาย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เป็นแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ โดยแบบทดสอบมีจำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 ใช้ทดสอบก่อนเรียน และชุดที่ 2 ใช้ทดสอบหลังเรียน (เป็นแบบทดสอบคู่ขนานคือมีโครงสร้างการวัดที่เหมือนกันทั้ง 2 ชุด) ซึ่งแบบทดสอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชุดที่ 1 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .817 และชุดที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .826 ส่วนแบบทดสอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ชุดที่ 1 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .811 และชุดที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .801

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน 2553 ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยในแต่ละโรงเรียนดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ทดสอบก่อนการจัดการเรียนการสอนเพื่อตรวจสอบพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน โดยใช้แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ชุดที่ 1 ทดสอบก่อนเรียน

4.2 ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้

4.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกแผนการสอนของการวิจัยปฏิบัติการด้วยเครื่องมือต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ในขั้นวางแผน และนำข้อมูลที่ได้ในขั้นสังเกตการณ์มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องเพื่อนำไปใช้วางแผนปฏิบัติการในวงจรต่อไป

4.5 หลังจากดำเนินการวิจัยครบทุกวงจรแล้ว ทำการทดสอบการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอีกครั้ง โดยใช้แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ชุดที่ 2 ทดสอบหลังเรียน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลจากแบบบันทึกเหตุการณ์การเรียนการสอน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอน และแบบบันทึกความคิดเห็นของนักเรียน วิเคราะห์โดยนำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดกลุ่ม เปรียบเทียบ วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อประเมินสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ ก่อนและหลังเรียน ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนแต่ละกลุ่ม โดยการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for dependent sample)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1

1.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 304 โรงเรียน สรุปภาพรวมได้ว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.14$, $SD = 0.59$; $M = 3.43$, $SD = 0.52$; $M = 3.46$, $SD = 1.07$ ตามลำดับ) สำหรับความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์นั้น ผู้บริหารมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.57$, $SD = 0.51$) ส่วนครูผู้สอนและนักเรียนมีความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับมาก ($M = 4.48$, $SD = 0.61$; $M = 4.38$, $SD = 0.62$ ตามลำดับ) ซึ่งรายละเอียดผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียน แสดงไว้ในตาราง 1-3 ตามลำดับ

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์

รายการ	สภาพปัจจุบัน			ความต้องการ		
	M	SD	ความหมาย	M	SD	ความหมาย
1. ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน	3.08	0.70	ปานกลาง	4.59	0.59	มากที่สุด
2. ครูผู้สอนสามารถใช้เทคนิควิธีการสอนหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน	3.04	0.27	ปานกลาง	4.63	0.58	มากที่สุด
3. ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการนำกระบวนการคิดวิเคราะห์มาประยุกต์ใช้ในการสอน	3.08	0.73	ปานกลาง	4.61	0.55	มากที่สุด
4. ครูผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ	3.10	0.72	ปานกลาง	4.60	0.55	มากที่สุด
5. ครูผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์และอธิบายเหตุผลประกอบการคิด โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน	3.14	0.82	ปานกลาง	4.58	0.60	มากที่สุด
6. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนอธิบายและแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆ	3.40	0.84	ปานกลาง	4.61	0.62	มากที่สุด
7. ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ความรู้เรื่องการคิดวิเคราะห์	3.12	0.87	ปานกลาง	4.56	0.66	มากที่สุด
8. ครูผู้สอนจัดเนื้อหาที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน	3.11	0.89	ปานกลาง	4.58	0.68	มากที่สุด
9. ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	3.30	0.91	ปานกลาง	4.60	0.74	มากที่สุด
10. ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.28	0.92	ปานกลาง	4.56	0.77	มากที่สุด
11. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง	3.12	0.94	ปานกลาง	4.58	0.80	มากที่สุด
12. ครูผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และตั้งประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบจากเรื่องต่างๆ	3.09	1.00	ปานกลาง	4.54	0.85	มากที่สุด
13. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนประเมินตนเองและสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน	2.89	1.06	ปานกลาง	4.53	0.91	มากที่สุด
14. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้สอนในการเรียนรู้	3.45	1.10	ปานกลาง	4.62	0.94	มากที่สุด
ภาพรวม	3.14	0.59	ปานกลาง	4.57	0.51	มากที่สุด

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์

รายการ	สภาพปัจจุบัน			ความต้องการ		
	M	SD	ความหมาย	M	SD	ความหมาย
1. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน	3.36	0.70	ปานกลาง	4.47	0.72	มาก
2. ท่านสามารถใช้เทคนิควิธีการสอนหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน	3.42	0.74	ปานกลาง	4.49	0.72	มาก
3. ท่านมีความรู้ความสามารถในการนำกระบวนการคิดวิเคราะห์มาประยุกต์ใช้ในการสอน	3.31	0.62	ปานกลาง	4.51	0.69	มากที่สุด
4. ท่านฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ	3.49	0.66	ปานกลาง	4.47	0.71	มาก
5. ท่านฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์และอธิบายเหตุผลประกอบการคิด โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน	3.42	0.76	ปานกลาง	4.45	0.71	มาก
6. ท่านให้ผู้เรียนอธิบายและแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆ	3.55	0.76	มาก	4.45	0.73	มาก
7. ท่านจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ความรู้เรื่องการคิดวิเคราะห์	3.46	0.77	ปานกลาง	4.53	0.69	มากที่สุด
8. ท่านจัดเนื้อหาที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน	3.46	0.82	ปานกลาง	4.47	0.76	มาก
9. ท่านจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	3.59	0.85	มาก	4.51	0.75	มากที่สุด
10. ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.43	0.95	ปานกลาง	4.54	0.84	มากที่สุด
11. ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง	3.46	0.91	ปานกลาง	4.53	0.84	มากที่สุด
12. ท่านฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และตั้งประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบจากเรื่องต่างๆ	3.45	0.96	ปานกลาง	4.52	0.89	มากที่สุด
13. ท่านให้ผู้เรียนประเมินตนเองและสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน	3.27	1.01	ปานกลาง	4.43	0.95	มาก
14. ท่านจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้สอนในการเรียนรู้	3.62	1.08	มาก	4.54	1.00	มากที่สุด
ภาพรวม	3.43	0.52	ปานกลาง	4.48	0.61	มาก

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์

รายการ	สภาพปัจจุบัน			ความต้องการ		
	M	SD	ความหมาย	M	SD	ความหมาย
1. นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์	3.29	0.88	ปานกลาง	4.34	0.80	มาก
2. นักเรียนได้เรียนเนื้อหาที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์	3.40	0.93	ปานกลาง	4.35	0.73	มาก
3. นักเรียนได้เรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์	3.51	0.87	มาก	4.46	0.70	มาก
4. นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์และใช้ทักษะการคิดในเรื่องต่าง ๆ	3.59	0.91	มาก	4.41	0.73	มาก
5. นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์และอธิบายเหตุผลประกอบการคิด โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน	3.44	0.86	ปานกลาง	4.33	0.75	มาก
6. นักเรียนได้อธิบายและแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ	3.47	0.90	ปานกลาง	4.34	0.78	มาก
7. นักเรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการและความสนใจของตน	3.58	0.89	มาก	4.45	0.80	มาก
8. นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.57	0.91	มาก	4.46	0.77	มาก
9. นักเรียนได้วิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ ที่รับรู้ ด้วยตนเอง	3.43	0.96	ปานกลาง	4.35	0.86	มาก
10. นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ และตั้งประเด็นคำถาม เพื่อหาคำตอบจากเรื่องต่าง ๆ	3.29	1.05	ปานกลาง	4.33	0.91	มาก
11. นักเรียนได้ประเมินตนเองและสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	3.30	1.17	ปานกลาง	4.35	0.91	มาก
12. นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และครูผู้สอนในการเรียนรู้	3.89	1.07	มาก	4.54	0.89	มากที่สุด
ภาพรวม	3.46	1.07	ปานกลาง	4.38	0.62	มาก

ผลการสรุปข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กนี้ ทำให้ทราบความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทั้งด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียน ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์ที่ผู้วิจัยจะนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีการคิดวิเคราะห์ต่อไป

1.2 การสังเคราะห์ต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก มากำหนดเป็นกรอบของต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ยึด 1) แนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการปฏิรูปการศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 ที่ว่าด้วยการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีสาระสำคัญ 3 ประการ คือผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด และกระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ 2) พัฒนามาตามสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขนาดเล็ก 3) จัดการเรียนการสอนเป็นทีมเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้สอนและผู้เรียนแต่ละชั้นมีน้อย และ 4) อาศัยแนวคิดของทฤษฎีสมองชิกซ้ายและซีกขวา ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน และทฤษฎีปัญหาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดกิจกรรม ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก จึงมีดังนี้

1.2.1 หลักการ

1) การจัดการเรียนการสอน เป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเรียน มีการคิดวิเคราะห์และอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ จึงเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ใช้การคิดวิเคราะห์ ตามลำดับขั้นตอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ยึดหลักการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอน ได้แก่ ขั้นบริหารสมอง ขั้นฝึกการคิด และขั้นสรุปและประเมินผล โดยอาศัยความคิดและประสบการณ์เดิม ตลอดจนความรู้ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ จึงเน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สามารถวิจารณ์ วิจัยตัดสินสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล โดยอาศัยความคิดและประสบการณ์เดิม ตลอดจนความรู้ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2.2 จุดมุ่งหมาย รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ว่าประกอบด้วยอะไร เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร จนสามารถอธิบายและบอกแนวโน้มว่าไปในทางใดได้ ประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์ความสำคัญ การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการคิดวิเคราะห์หลักการตามแนวคิดของ Bloom (1956)

1.2.3 เนื้อหาที่ใช้ เป็นเนื้อหาทั่วไปที่พบได้ในชีวิตประจำวันและในท้องถิ่น เช่น ลัทธิ ผลไม้ อาหาร เครื่องใช้ อาชีพ การดำเนินชีวิต ข่าวดังหรือเหตุการณ์ที่กำลังได้รับการกล่าวถึง สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น

1.2.4 ขั้นตอน/กระบวนการเรียนการสอน รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนเป็นทีมและรวมชั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) เน้นบทบาทที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน โดยผู้สอนทุกคนในทีมช่วยกันสนับสนุนกระตุ้นการคิดของผู้เรียน และนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วยขั้นตอน/กระบวนการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นบริหารสมอง เป็นการกระตุ้นสมองผู้เรียนก่อนการฝึกคิด ตามแนวคิดของทฤษฎีสมองซีกซ้ายและซีกขวา โดยใช้การบริหารสมอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม สนใจ ตั้งใจ และมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการฝึกคิดในขั้นตอนต่อไป

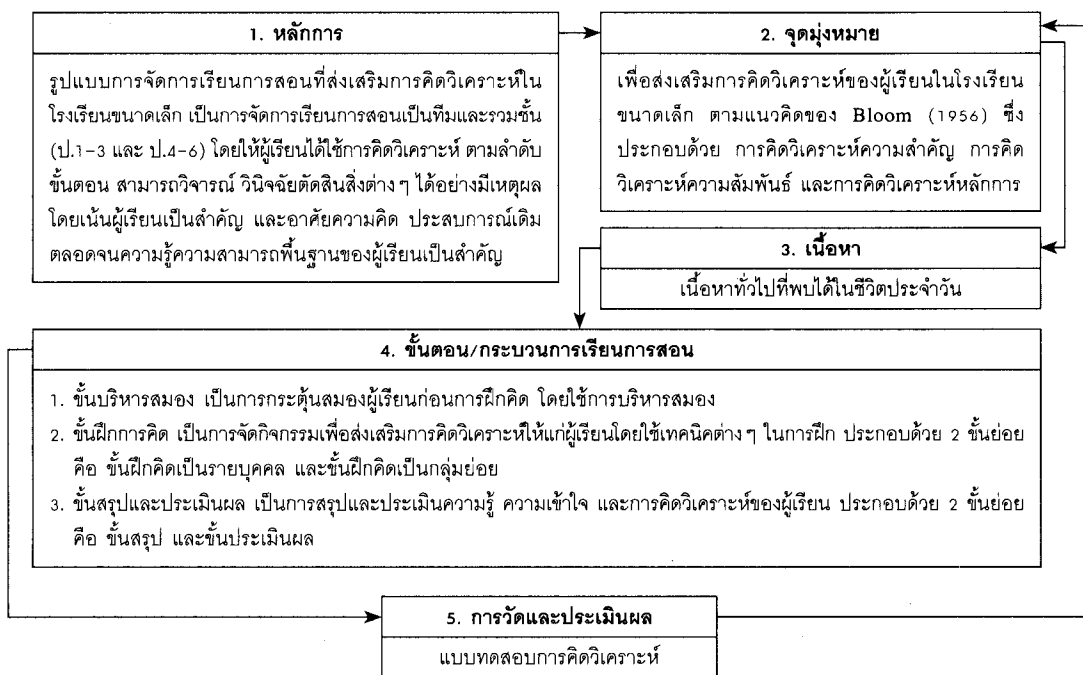
2) ขั้นฝึกการคิด เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียน โดยใช้เทคนิคหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง หรือทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน หรือทฤษฎีปัญหา เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมตามความเหมาะสมของการฝึกแต่ละครั้ง ซึ่งในขั้นนี้แบ่งเป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการฝึกคิดเป็นรายบุคคล และกิจกรรมการฝึกคิดเป็นกลุ่มย่อย

3) ขั้นสรุปและประเมินผล เป็นการสรุปและประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ซึ่งขั้นนี้แบ่งเป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสรุป และกิจกรรมการประเมินผล (ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอน เสนอไว้ท้ายบทความ)

1.2.5 การวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ใช้แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์

ผลจากการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบดังกล่าวนี้ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 4 ท่าน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.66$, $SD = 0.22$)

สรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2

การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นและผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 โรงเรียน สรุปผลการวิจัยภายใต้การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ดังนี้

2.1 การวางแผนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ผลจากการประชุมเพื่อวางแผนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 โรงเรียน พบว่าผู้เกี่ยวข้องได้อภิปรายเพื่อยืนยันความเข้าใจแนวคิดและหลักการในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก มีการประสานเกี่ยวกับการจัดกลุ่มนักเรียนและผู้ช่วยวิจัยเพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การจัดช่วงเวลาในการทดลอง การจัดห้องเรียน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องถ่ายเอกสาร เพื่อการผลิตเอกสาร เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

นอกจากนี้ผลจากการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ช่วยวิจัย ซึ่งคือผู้บริหารและครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการภายใต้ “โครงการอบรมพัฒนาศักยภาพครูนักวิจัยตามความต้องการจำเป็นในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์” พบว่าผู้เกี่ยวข้องได้อภิปรายเพื่อยืนยันความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน มีการวางแผนการจัดกลุ่มผู้เรียนและผู้สอนเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน มีความร่วมมือกันในการบริหารจัดการวางแผนการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ได้ตามจุดมุ่งหมาย

2.2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ผลการดำเนินการตามแผนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการ ดำเนินการเป็น 3 วงจร ในทั้ง 4 โรงเรียน (วงจรปฏิบัติการที่ 1 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนการสอนครั้งที่ 1-4 วงจรปฏิบัติการที่ 2 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนการสอนครั้งที่ 5-8 และวงจรปฏิบัติการที่ 3 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนการสอนครั้งที่ 9-12) โดยการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามและความสำเร็จของการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กของทั้ง 4 โรงเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมได้ดังนี้

จากการสังเกตการจัดการเรียนการสอนของครู พบว่าครั้งแรก ๆ นั้นครูยังไม่ค่อยมั่นใจในการจัดกิจกรรม และนักเรียนเองก็ยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมเท่าที่ควร แต่เมื่อครูจัดบ่อยครั้งขึ้นก็เห็นพัฒนาการที่ดีขึ้น โดยเห็นได้ชัดเจนเมื่อเข้าสู่วงจรปฏิบัติการที่ 2 กล่าวคือในชั้นบริหารสมองพบว่าครูสามารถแสดงท่าทางการบริหารสมองนำกิจกรรมได้คล่องแคล่วเป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้เรียน นักเรียนก็ปฏิบัติตามด้วยความสนใจและเต็มใจ ถึงแม้จะมีนักเรียนบางคนโดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ยังตามไม่ค่อยทัน แต่ก็พยายามจะปฏิบัติตาม ขึ้นฝึกการคิด ครูประจำกลุ่มย่อยคอยแนะนำและกระตุ้นการคิดของนักเรียน นักเรียนซักถามข้อสงสัยและพยายามจะถามเพื่อให้ได้คำตอบ ซึ่งครูก็อธิบายชัดเจน ใช้ภาษาเหมาะกับวัยของเด็ก แม้ว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะปฏิบัติตามกิจกรรมไม่ค่อยทันและยังไม่เข้าใจ ครูก็ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ส่วนขั้นสรุปและประเมินผล ครูก็เป็นผู้นำในการสรุปและร่วมกันประเมินสังเกตนักเรียนอย่างต่อเนื่อง นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นหรืออภิปรายในประเด็นที่ครูตั้งคำถาม การนำเสนอผลการคิดของแต่ละกลุ่มมีการพัฒนาขึ้นจากครั้งแรก ๆ มาก

จากการสะท้อนผลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ทั้งของครูและนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนการสอน พบว่า ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 ภาพรวมพฤติกรรมของครูผู้สอนและผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และมีการพัฒนาขึ้นอีกในวงจรปฏิบัติการที่ 2 และเมื่อสิ้นสุดวงจรปฏิบัติการที่ 3 ภาพรวมพฤติกรรมของครูผู้สอนและผู้เรียนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบ อยากให้ครูจัดกิจกรรมแบบนี้บ่อยๆ จัดไปนานๆ ชอบกิจกรรมทั้งเดี่ยวและกลุ่ม ได้เรียนรวมกันหลายคน สนุกดี และชอบที่ครูหาเรื่องสนุกๆ มาเล่าให้ฟัง และชอบที่ครูบอกว่าไม่มีผิดไม่มีถูกให้ตอบออกมาตามความคิด ถึงแม้บางครั้งจะเขียนคำบางคำที่คิดไม่ออก แต่ก็สามารถตอบเป็นคำพูดได้ กิจกรรมนี้ช่วยในการพัฒนาการคิดได้มาก เพราะครูให้ทำใบกิจกรรมและครูเล่าเรื่องให้ฟัง ครูถาม และครูตอบคำถามเมื่อสงสัยได้พูดคุยและบอกกับเพื่อนว่าตัวเองจะตอบอะไร ได้ระบายสี ได้เขียน ได้ออกไปพูดหน้าชั้นซึ่งก็ทำให้ได้คิดและพูดให้คนอื่นฟัง เวลาทำกิจกรรมเป็นกลุ่มได้เป็นหัวหน้าบ้างเป็นผู้ตามบ้าง ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม บางเรื่องที่ไม่เข้าใจคำถาม ครูก็อธิบายและถามจนตอบคำถามได้ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้

นอกจากนี้จากการประเมินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดจำนวน 30 คน พบว่าในภาพรวมของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมมาก ($M = 4.37, SD = 0.55$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทั้งด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตมีความเหมาะสมมากเช่นกัน ($M = 4.33, SD = 0.57$; $M = 4.49, SD = 0.55$; $M = 4.31, SD = 0.53$)

2.3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ผลการศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน โดยการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนทั้ง 4 โรงเรียน (8 กลุ่ม) ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระจากกัน ปรากฏผลว่าหลังการทดลองนักเรียนทุกกลุ่มในทุกโรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กนี้สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนให้เพิ่มสูงขึ้นได้ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 4

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก

โรงเรียน	กลุ่ม	การทดสอบ	<i>M</i>	<i>SD</i>	$\bar{D}$	<i>SD_D</i>	<i>t-value</i>	<i>p-value</i>
วัดไผ่ค่อม (แพร่- ประชาอุปถัมภ์) จังหวัดพิษณุโลก	ป.1-3 (<i>n</i> = 30)	หลังทดลอง	20.03	2.125	1.967	2.566	4.198	.000
		ก่อนทดลอง	18.07	2.392				
	ป.4-6 (<i>n</i> = 30)	หลังทดลอง	19.83	3.949	1.400	4.022	1.906	.033
		ก่อนทดลอง	18.43	4.876				
บ้านนางมั่ง จังหวัดชัยภูมิ	ป.1-3 (<i>n</i> = 31)	หลังทดลอง	20.48	3.539	5.194	5.056	5.719	.000
		ก่อนทดลอง	15.29	4.002				
	ป.4-6 (<i>n</i> = 36)	หลังทดลอง	21.78	4.479	3.833	4.820	4.772	.000
		ก่อนทดลอง	17.94	4.573				
บ้านลาดใหญ่ จังหวัด สมุทรสงคราม	ป.1-3 (<i>n</i> = 30)	หลังทดลอง	17.53	3.411	3.800	3.969	5.244	.000
		ก่อนทดลอง	13.73	3.393				
	ป.4-6 (<i>n</i> = 24)	หลังทดลอง	23.17	5.289	2.250	4.465	2.469	.010
		ก่อนทดลอง	20.92	4.863				
วัดบางลึก จังหวัดชุมพร	ป.1-3 (<i>n</i> = 29)	หลังทดลอง	19.66	3.352	5.621	3.913	7.724	.000
		ก่อนทดลอง	14.03	2.921				
	ป.4-6 (<i>n</i> = 32)	หลังทดลอง	26.31	5.233	6.219	4.202	8.371	.000
		ก่อนทดลอง	20.09	4.901				

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิจัยระยะที่ 1 ใช้การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของโรงเรียนขนาดเล็ก และกำหนดกรอบเบื้องต้นในการพัฒนา วิธีการวิเคราะห์ที่สำคัญที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (primary source) คือข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการสอบถามผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กจากทั่วประเทศ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลโดยตรงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กที่ชัดเจนทั้งในแง่ปัญหา และความต้องการจำเป็นของโรงเรียน ประกอบกับการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary source) คือการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ ทำให้ได้ทิศทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนขึ้น ด้วยกระบวนการดังกล่าวนี้ จึงก่อให้เกิดการวางแผน และการตัดสินใจเลือกกำหนดองค์ประกอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการดำเนินการในระยะแรกที่มีความสำคัญ

เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานอย่างเป็นระบบ ทำให้ได้คำตอบที่ชัดเจน นำมาซึ่งต้นร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบถูกต้อง เหมาะสม สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี

2. การวิจัยระยะที่ 2 ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน แบ่งเป็น 3 วงจรปฏิบัติการ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของกระบวนการ ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมีประเด็นที่ควรอภิปรายดังนี้

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน และขั้นตอน/กระบวนการเรียนการสอน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนครบถ้วน สัมพันธ์กัน ซึ่ง Joyce และ Weil (2000) ได้กล่าวไว้ว่าความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีและข้อสมมติที่รองรับรูปแบบ หลักการและมโนทัศน์สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ ดังนั้นด้วยองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน และขั้นตอน/กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จึงทำให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี

2.2 แผนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ได้กำหนดขั้นตอน/กระบวนการเรียนการสอนเหมือนกันทุกแผน โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เห็นประโยชน์ และกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนสามารถนำผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ได้สถานการณ์อื่นๆ ด้วยการปฏิบัติซ้ำๆ ดังทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connectionism) ของ Thorndike (1906 อ้างถึงใน ประยุทธ์ ไทยธานี, 2550) ในเรื่องกฎของการฝึกหัดที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง การฝึกซ้ำๆ หรือการกระทำบ่อยๆ ด้วยความเข้าใจ จะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร สอดคล้องกับ Paul และ Linda (2002) ที่กล่าวว่า การฝึกกระบวนการคิดนั้นต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ซึ่งในช่วงแรกจะใช้เวลามาก หากฝึกฝนให้เกิดความชำนาญอย่างคล่องแคล่วแล้วจะใช้เวลา น้อยลง มีความสนุกสนานและมีประสิทธิภาพในการคิดมากขึ้น ซึ่งในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้นี้ Oxford (1990 อ้างถึงใน ธีรรัตน์ สมานพันธ์, 2549) ได้กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การกำกับตนเอง (self-directed) อย่างกระตือรือร้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของตน และแก้ปัญหาได้เมื่อไม่มีครูคอยอธิบาย ซึ่งผลจากการประเมินแผนการจัดการเรียนการสอนของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนได้ให้ความคิดเห็นว่าในภาพรวมแผนการจัดการเรียนการสอนนี้มีความเหมาะสมมากที่สุด

3. ผลการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้

หลังการทดลอง การคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 4 โรงเรียน (8 กลุ่ม) สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กนี้สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนให้เพิ่มสูงขึ้นได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

3.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็กที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีการจัดเรียงลำดับขั้นตอน/กระบวนการเรียนการสอนที่ชัดเจน สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2540) ที่กล่าวว่ากระบวนการคิดมีความซับซ้อน การจัดการเรียนการสอนจึงต้องดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนจึงจะช่วยให้การคิดนั้นประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย เพราะแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยทักษะการคิดย่อยๆ จำนวนไม่น้อย

3.2 ก่อนการฝึกการคิดในแต่ละครั้ง นักเรียนได้ฝึกบริหารสมองเป็นกิจกรรมแรก เนื่องจากการฝึกบริหารสมองเป็นการช่วยให้สมองแข็งแรงและทำงานอย่างสมดุลกันทั้ง 2 ซีก รวมทั้งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้มากขึ้น ช่วยให้ผู้ผ่อนคลายความตึงเครียด (พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์, 2544) สอดคล้องกับ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2542) ที่กล่าวว่าสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามในการสอนเพื่อพัฒนาความคิดก็คือครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดสมาธิและความพร้อมที่จะเรียน ครูจะต้องสร้างความสนใจและเร้าใจให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น และต้องการที่จะเรียน

3.3 กิจกรรมที่จัดในแต่ละครั้ง เน้นการใช้กระบวนการกลุ่มในการฝึกการคิด โดยกำหนดขั้นตอนให้นักเรียนฝึกคิดเป็นรายบุคคลก่อนเพื่อให้นักเรียนตรวจสอบและสรุปผลการคิดของตนเอง แล้วจึงฝึกคิดเป็นกลุ่มย่อย เพื่อนำเสนอความคิดของตนเองต่อกลุ่ม เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ฝึกให้เป็นคนใจกว้าง รู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้ที่มีความสามารถในการคิด (Harnadek, 1989; ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2542; ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2544)

3.4 กิจกรรมที่จัดในแต่ละครั้งมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับอายุของกลุ่มเป้าหมาย มีกิจกรรมการฝึกคิดด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียนได้ อาทิ หมวกคิดหกใบ แผนที่ความคิด เทคนิค SCUMPS เทคนิค PMI สถานการณ์จำลอง และภาพ เป็นต้น กิจกรรมที่ฝึกเริ่มจากง่ายไปหายาก หลากหลาย แปลกใหม่ และท้าทายความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับ Gagne' (1967 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี และคณะ, 2540) ที่กล่าวว่าเราไม่สามารถบีบบังคับให้เกิดการเรียนรู้ภายในตัวผู้เรียนได้ แต่เราสามารถที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม การเรียนรู้ตามที่คาดหวังได้

3.5 กิจกรรมที่จัดในแต่ละครั้ง เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทน มีความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ดี และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับ ชาติ แจ่มนุช (2545) ที่กล่าวว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย ให้นักพบหรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง ให้มีโอกาสปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ตรงจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดฝึกฝนและพัฒนาการคิดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Gagne' (1967 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี และคณะ, 2540) ที่กล่าวว่ากิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือทำหรือปฏิบัติจริงในชั้นเรียนคือสิ่งที่ทำให้เกิดผลของการจัดการเรียนรู้

3.6 สื่อ/อุปกรณ์ และสถานการณ์ที่ใช้ มีความหลากหลาย โดยพิจารณาสภาพสังคม ระดับสติปัญญา ความสนใจ รวมถึงประสบการณ์ที่เห็นว่ามีคุณค่าสำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมการทดลอง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวนักเรียน เมื่อนักเรียนได้ใช้สถานการณ์จริงใกล้ตัวจึงทำให้การพัฒนาการคิดมีความหมายต่อนักเรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce และ weil (2000) ที่กล่าวว่าการสอนเพื่อพัฒนาการคิดนั้น เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนแต่ละคนกับข้อมูลที่ได้รับ ผู้สอนสามารถใช้สื่อต่างๆ ที่เหมาะสมกับนักเรียน จะทำให้การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกับ ฉันทนา ภาคบังข (2528) ที่ได้เสนอหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดไว้ว่าการจัดบทเรียนให้มีความหมายต่อเด็ก เด็กควรเรียนในสิ่งซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ และอยู่ในความสนใจของเด็ก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทัศนะของ Guilford (อ้างถึงใน ชาติ แจ่มนุช, 2545) ที่กล่าวว่า วัตถุ ข้อมูลที่ใช้เป็นสื่อเพื่อก่อให้เกิดการคิด ได้แก่ ภาพ เสียง สัญลักษณ์ ภาษา และพฤติกรรม

4. เงื่อนไขความสำเร็จ

เงื่อนไขความสำเร็จหรือปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย มีการประชุมวางแผนการดำเนินงานและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ความร่วมมือและความรับผิดชอบ ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนการให้ความรู้ แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดความเข้าใจและความเชื่อมั่นในการปฏิบัติ

4.2 การเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ มีการเรียนรู้ร่วมกันได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของตนเองกับเพื่อน ในประเด็นความรู้ต่างๆ มีการมั่นใจในการอภิปราย นำเสนอข้อมูล และมีความสามารถ

ในการประยุกต์ใช้ เป็นการสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้สามารถพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการปรับปรุงวิธีการและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด นอกจากนี้ควรกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญของครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน

1.2 ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจให้มีการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยอาจปรับปรุงการเรียนการสอนทุกรายวิชาให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้อาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่ครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์เพิ่มสูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้

2.1 การวางแผนการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทุกองค์ประกอบ และขั้นตอน/กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เข้าใจต้องแท้ และเห็นภาพรวมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนชัดเจน ทั้งนี้ อาจมีการปรับนวัตกรรมการสอนให้มีความหลากหลายมากขึ้น ผู้เกี่ยวข้องควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ตระหนักถึงการให้เวลา และการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ได้ ผู้สอนควรมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปตามแผน เหมาะสมกับเวลาและเกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งผู้สอนควรมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

2.1.1 ในชั้นบริหารสมอง ครูผู้สอนต้องฝึกทำการบริหารสมองที่จะใช้ในแต่ละครั้งให้ถูกต้องและชำนาญ เพื่อเป็นตัวแทนที่ดีให้แก่ผู้เรียน ในระหว่างที่ทำการบริหารสมองครูผู้สอนทุกคนต้องช่วยกันดูแลการปฏิบัติของนักเรียนอย่างใกล้ชิดทั้งท่าทางและการหายใจ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความพร้อม สนใจ ตั้งใจ และมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการฝึกคิดในขั้นตอนต่อไป

2.1.2 ในขั้นฝึกการคิด ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียน โดยใช้เทคนิคหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ ซึ่งครูผู้สอนต้องเรียนรู้และฝึกใช้เทคนิคและกิจกรรมต่างๆ มาเป็นอย่างดี ในระหว่างที่ดำเนินกิจกรรมครูผู้สอนต้องตระหนักว่าการฝึกกระบวนการคิดต้องค่อยเป็นค่อยไป และมุ่งประเด็นสำคัญที่วิธีคิดหรือการแก้ปัญหา เน้นการใช้กระบวนการทางเหตุผลมากกว่าเน้นเนื้อหาหรือผลงาน ทั้งนี้ครูผู้สอนอาจใช้ การอธิบาย เปรียบเทียบ ยกตัวอย่างเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนเห็นแนวทางหรือตัวอย่างวิธีการคิดได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น

2.1.3 ในขั้นสรุปและประเมินผล เป็นการสรุปและประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ครูผู้สอนควรเปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็นและประเมินความเข้าใจของตนเอง และได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วย การประเมินและสะท้อนผลอย่างต่อเนื่องจะส่งผลต่อพัฒนาการในการเรียนของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนทราบจุดเด่นจุดด้อยในการเรียน เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับพฤติกรรมกรรมการเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งทำให้ผู้สอนได้ประเมินและข้อสรุปที่เป็นกรอบในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมและดียิ่งขึ้น

2.2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ควรคำนึงถึงบทบาทของผู้มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม ผู้สอนควรมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ โดยมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ใช้เวลา คอยช่วยเหลือ และใช้คำถามอย่างสร้างสรรค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนตอบคำถาม ควรชื่นชมและให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ กล้าแสดงความคิดเห็น และร่วมอภิปราย ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้คอยกระตุ้นให้ผู้เรียนถาม ตอบ และแสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการเรียนแต่ละครั้ง ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับผู้เรียนเองก็ต้องเปลี่ยนบทบาทเช่นกันคือต้องมีความมั่นใจ กล้าอภิปราย แสดงความคิดเห็น มีความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น มีทักษะในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ซึ่งบทบาทและคุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ควรคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสมในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะในช่วงแรกของการดำเนินการ เพราะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีขั้นตอน/กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนยังมุ่งหวังให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์และนำกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ได้ในสถานการณ์อื่นๆ ด้วยการปฏิบัติซ้ำ หรือการกระทำบ่อยๆ เพื่อจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนมาก ผู้สอนไม่ควรคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์มากนัก แต่ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ได้คิดและมีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น และเกิดการเรียนรู้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนาความสามารถในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดชีวิต

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก และวิธีการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในครั้งนี้ ไปศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนการคิดวิเคราะห์ในรายวิชา เพื่อสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ หรืออาจนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนในระดับอื่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกระดับชั้นให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สอดคล้องกับความต้องการของบริบทนั้น ๆ โดยการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาภายใต้กระบวนการวิจัยจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยซ้ำกับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ และเพิ่มระยะเวลาในการศึกษามากขึ้น เพื่อให้มั่นใจในผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องในการขยายผลการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในวงกว้างต่อไป

3.3 ควรมีการวิจัยโดยการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ไปทดลองใช้กับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพื่อศึกษาว่าสามารถใช้รูปแบบนี้ได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ ควรมีการปรับรูปแบบอย่างไรเพื่อให้เหมาะสม

3.4 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์หลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งผลการวิจัยจะสามารถนำมาปรับปรุงองค์ประกอบและขั้นตอน/กระบวนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.5 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เช่น องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ภูมิหลังของผู้เรียน เจตคติ หรือความใฝ่รู้ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. (2542). แนวคิดและแนวทางในการพัฒนา
พหุปัญญา. ม.ป.ท.
- คณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- ฉันทนา ภาคบงกช. (2528). สอนเด็กให้คิดเป็น: โมเดลการพัฒนาทักษะการคิดเพื่อคุณภาพชีวิต
และสังคม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชาติ แจ่มนุช. (2545). สอนอย่างไรให้คิดเป็น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- ทิตนา แคมมณี. (2547). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี และคณะ. (2540). การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ธิดารัตน์ สมานพันธ์. (2549). ผลของการใช้รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
และความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ต่อการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมี
วิจารณญาณ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2542). การสอนอย่างไรให้คิดเป็น. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประยุทธ ไทยธานี. (2550). ธรรมชาติของผู้เรียน. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์. (2544). การบริหารสมอง. กรุงเทพมหานคร: เดอะ มาสเตอร์ กรุป
แมนเนจเม้นท์.
- เลขาธิการสภาการศึกษา. สำนักงาน. (2548). มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สำนัก. (2549). รายงานการสังเคราะห์แนวคิดและวิธีการจัดการ
เรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: ชุมชุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวัจนัง. (2544). สอนเด็กให้คิดเป็น. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์
พับลิเคชั่น. (1996).
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives book 1: Cognitive domain*. London: Longman.
- Calhoun, E. F. (1993). "Action research: three approaches." *Educational Leadership*. 5(2), 62-65.
- Hanadek. A. (1989). *Critical thinking: Book One*. CA: Midwest.
- Joyce, B. R., & Weil, M. (2000). *Models of teaching*. (6th ed.). MA: Allyn & Bacon.
- Paul, R., & Linda, E. (2002). *The element of critical thinking*. Retrieved September 17, 2009, from <http://www.criticalthinking.org/k12/k12//class/strat/stratall.html>

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์หลักการ การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการคิดวิเคราะห์ความสำคัญ

ครั้งที่ 11 เวลา 60 นาที

สื่อ/อุปกรณ์

1. น้ำสะอาด, แก้ว
2. ซีดีเพลงที่มีจังหวะตามจังหวะการเต้นของหัวใจ
3. เครื่องเล่นซีดี
4. ใบกิจกรรมที่ 1-2

กระบวนการเรียนการสอน

1. ขั้นบริหารสมอง
 - 1.1 นักเรียนดื่มน้ำสะอาดคนละ 1 แก้ว ก่อนการบริหารสมอง
 - 1.2 ครูเปิดเพลงที่มีจังหวะตามจังหวะการเต้นของหัวใจเบาๆ นักเรียนนั่งในท่าตัวตรง ไขว่เท้าในท่าสบาย
 - 1.3 นักเรียนใช้มือขวาจับไหล่ซ้าย พร้อมกับหายใจเข้าช้าๆ ตามองมือขวา ดึงหัวไหล่เข้าหาตัวพร้อมกับหันหน้าไปทางขวา พร้อมกับทำเสียง “อู” ยาวๆ เปลี่ยนมือ ทำเช่นเดียวกัน
 - 1.4 นักเรียนใช้มือขวาถูกระดูกหลังใบหูเบาๆ อีกมือวางที่ตำแหน่งสะดือ ตามองตรงไปข้างหน้าไกลๆ จินตนาการวาดรูปวงกลมด้วยจมูก เปลี่ยนมือ ทำเช่นเดียวกัน
 - 1.5 นักเรียนแต่ละปลายนิ้วทั้งสองข้างเข้าด้วยกัน ยกมือขึ้นตรงระดับหน้าอกกึ่งกลางลำตัวสัมผัสความรู้สึกของพลังงานที่วิ่งไหลผ่านปลายนิ้วแล้วเคาะปลายนิ้วทีละคู่เบาๆ สูดหายใจเข้าลึกๆ
2. ขั้นฝึกการคิด
 - ฝึกการคิดเป็นรายบุคคล
 - 2.1 นักเรียนอ่านสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วตอบคำถามลงในใบกิจกรรมที่ 1

ฝึกการคิดเป็นกลุ่มย่อย

2.2 แบ่งกลุ่มนักเรียนแบบคละชั้น ให้แต่ละกลุ่มอ่านเรื่องราวที่กำหนดให้ แล้วสรุปด้วยการเขียนเป็นแผนที่ความคิด ลงในใบกิจกรรมที่ 2

3. ขั้นสรุปและประเมินผล

3.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการคิดโดยติดผลงานของกลุ่มบนกระดาน แล้วอภิปรายแลกเปลี่ยนกับเพื่อนกลุ่มอื่น

3.2 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความคิดของแต่ละกลุ่ม โดยครูแนะนำเพิ่มเติมหากมีกลุ่มใดยังมีข้อบกพร่องในการคิด

3.3 ครูประเมินการร่วมกิจกรรมของนักเรียน

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัดผล : การประเมินการร่วมกิจกรรมของนักเรียน
2. เครื่องมือวัด : แบบประเมินการร่วมกิจกรรมของนักเรียน
3. เกณฑ์การประเมิน : ผลการประเมินมากกว่าร้อยละ 70 ถือว่าผ่าน

ใบกิจกรรมที่ 1

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วตอบคำถาม

บ้านของมะขาม เป็นคณะดนตรีไทย ซึ่งรับจ้างแสดงวงมโหรีตามงานต่าง ๆ วงมโหรีของบ้านมะขามเป็นที่นิยมของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ในวันที่ไม่มีผู้ว่าจ้าง มะขามกับเพื่อน ๆ มักจะมาซ้อมดนตรีไทยอยู่เสมอ เวลาผ่านไปความนิยมในดนตรีไทยเริ่มลดน้อยลง ขณะที่วงดนตรีสตริงแบบสากลได้รับความนิยมมากขึ้น จำนวนผู้ว่าจ้างวงมโหรีของมะขามก็ลดถอยลง จนเพื่อน ๆ ในวงต้องเลิกและไปหาอาชีพใหม่ แต่มะขามยังคงยืนยันที่จะเล่นดนตรีไทยและสืบสานมรดกอันล้ำค่าเช่นนี้ต่อไป

1. สาระสำคัญของเรื่องนี่คืออะไร

.....

.....

.....

2. นักเรียนคิดว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติส่งผลกระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรมของไทยอย่างไร

.....

.....

.....

3. นักเรียนจะอย่างไร ให้สามารถรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่ต่อไปได้

.....

.....

.....

4. จากสถานการณ์ข้างต้น นักเรียนเลือกปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

ใบกิจกรรมที่ 2

คำชี้แจง ให้แต่ละกลุ่มอ่านเรื่องราวต่อไปนี้ แล้วร่วมกันสรุปด้วยการเขียนเป็นแผนที่ความคิด

“การใช้ยา”

ยา หมายถึง สารที่มีผลต่อสุขภาพและร่างกายของคนเรา สามารถใช้ในการป้องกันโรค บรรเทาอาการเจ็บป่วย และรักษาโรค

ยาไม่ว่าใช้บรรเทาและรักษาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ใช้เสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง อีกทั้งยังใช้ป้องกันโรคต่าง ๆ ได้ แต่ถ้าเราใช้ยาผิดวิธี ยาก็จะให้โทษต่อร่างกายเรา เช่น อาจทำให้เราเจ็บป่วย จนถึงขั้นเสียชีวิต ดังนั้น เราควรรู้จักประเภทของยา หลักการใช้และวิธีการเก็บรักษายาให้ถูกวิธี

ยาที่ใช้ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ยาแผนปัจจุบัน เป็นยารักษาโรคแผนปัจจุบันที่ผลิตขึ้นในลักษณะต่าง ๆ เช่น ยาเม็ด ยาแคปซูล ยาน้ำ แล้วบรรจุอยู่ในภาชนะที่ปิดผนึกไว้โดยมีฉลากที่ระบุชื่อยา สรรพคุณ วิธีใช้ วันหมดอายุ
2. ยาแผนโบราณ เป็นยาที่ใช้รักษาโรคแผนโบราณ ยาชนิดนี้ต้องขึ้นทะเบียนเป็นตำรับยา แผนโบราณอย่างถูกต้องเช่น ยาเขียวหอม ยาธาตุบรรจบ เป็นต้น
3. ยาสามัญประจำบ้าน (ยาดำรงหลวง) เป็นทั้งยาแผนปัจจุบันและยาแผนโบราณ เช่น ยาหอม ยานัตถ์ ยาเม็ดพาราเซตามอล
4. ยาอันตราย เป็นยาส่วนใหญ่ที่ใช้ในการรักษาโรคปัจจุบัน ที่ขวดหรือกล่องใส่ยาจะเขียน คำว่า “ยาอันตราย” ซึ่งต้องใช้ภายใต้คำแนะนำของแพทย์หรือเภสัชกร เช่น ยานอนหลับ ยาแก้ อาเจียน
5. ยาสมุนไพร เป็นยาที่ได้จากพืช หรือสัตว์หรือแร่ธาตุ ยาที่ได้จากพืช เช่น ว่านหางจระเข้ ใบมะขาม ยาที่ได้จากสัตว์ เช่น ดีหมี ยาที่ได้จากแร่ธาตุ เช่น ดินปะสิว กำมะถัน เป็นต้น

หลักการใช้ยา

ต้องให้ยาให้ถูกวิธี เช่น ยาที่ต้องใช้ทา ห้ามนำมากิน ไม่นำผงยาในแคปซูลมาโรยแผล ใช้ยาให้ตรงกับโรคที่เราเป็น โดยปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกร ใช้ให้ถูกกับบุคคล ใช้ยาตามขนาดที่ แพทย์สั่ง และใช้ยาให้ตรงกำหนดเวลา

วิธีเก็บรักษา

ควรเก็บไว้ในตู้ยา แยกเก็บยาสำหรับใช้ภายในและภายนอก ไม่ให้ปะปนกัน ยาที่เก็บต้องมี ฉลากยาระบุไว้ ปิดผนึกยาให้สนิท ควรเก็บยาให้พ้นมือเด็ก และยาที่หมดอายุหรือเสื่อมคุณภาพ ต้องนำไปทิ้งทันที

แบบประเมินการร่วมกิจกรรมของนักเรียน

ชื่อ..... เลขที่..... ชั้น..... กลุ่มที่.....

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. การคิดเป็นรายบุคคล					
1.1 มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน					
1.2 มีกระบวนการคิดหาคำตอบที่เหมาะสม					
1.3 ผลการคิดมีความถูกต้องและสมบูรณ์					
2. การคิดเป็นกลุ่มย่อย					
2.1 ร่วมมือกันปฏิบัติงานเป็นอย่างดี					
2.2 มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน					
2.3 ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน					
2.4 ผลงานของกลุ่มมีความถูกต้องและเหมาะสม					
3. การนำเสนอผลการคิด					
3.1 มีการจัดลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ					
3.2 เนื้อหาและความรู้ที่ได้รับจากการนำเสนอ					
3.3 ตอบคำถามและอธิบายข้อสงสัยอย่างชัดเจน					
รวมคะแนน					
รวมคะแนนทั้งสิ้น					
คิดเป็นร้อยละ					
ผลการประเมิน (ผ่าน/ไม่ผ่าน)					

หมายเหตุ : รายการที่ 2 และ 3 ประเมินในภาพรวมของกลุ่มที่นักเรียนสังกัด

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

()

A Causal Model of University Student Clubs' Team Effectiveness with Group's Emotional Intelligence as Mediator Variable*

Paweena Khampukka¹
Siripaarn Suwanmonkha²
Suwimon Wongwanich³

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to investigate the mediating role of the group's emotional intelligence in studying the effects of the leader's emotional intelligence on the university student clubs' team effectiveness and 2) to validate the non-recursive model of university student clubs' team effectiveness with group's emotional intelligence as mediator. The sample consisted of 205 university student clubs' teams, each of which composed of 205 leaders and 1,017 members. Thus, there were 1,222 university students from educational institutions nationwide. The research instruments were 2 questionnaires for the heads of university student clubs' team and members. Data analysis was descriptive statistics using SPSS, and model validation and invariance tests using LISREL program version 8.72.

The major findings were: 1) group's emotional intelligence was the mediator variable, mediating the effects of the leader's emotional intelligence on university student clubs' team effectiveness, 2) the hypothetical model was fit with the empirical data ($\chi^2 = 75.08$; $df = 63$; $p = .1418$; $RMSEA = .031$; $GFI = .95$; $AGFI = .92$).

* This research received CU.GRADUATE SCHOOL THESIS GRANT 2nd 2011.

¹ PhD's Graduate, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University.

² Advisor

³ Co-Advisor

โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน*

ปวีณา คำพุททะ¹

สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา²

สุวิมล ว่องวานิช³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มในฐานะเป็นตัวแปรส่งผ่านในการศึกษาอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าที่มีต่อประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาและ 2) ศึกษาความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน กลุ่มตัวอย่างคือ ชมรมนิสิตนักศึกษา จำนวน 205 ชมรม ประกอบด้วย หัวหน้า/ประธานชมรมนิสิตนักศึกษาจำนวน 205 คนและสมาชิกของชมรมนิสิตนักศึกษา ชมรมละ 3-5 คน จำนวน 1,017 คน รวมเป็นทั้งสิ้น 1,222 คน จากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม 2 แบบสำหรับหัวหน้า/ประธานชมรมและสำหรับสมาชิกชมรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายด้วยโปรแกรม SPSS การวิเคราะห์ตรวจสอบความตรงและความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลสมมติฐานวิจัยด้วยโปรแกรม LISREL 8.72

ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ 1) ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านของความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าที่มีต่อประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาและ 2) โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 75.08$; $df = 63$; ค่า $P = .1418$; $RMSEA = .031$; $GFI = .95$; $AGFI = .92$)

* วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต ครั้งที่ 2 ปีงบประมาณ 2554

¹ นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

³ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของทีม (team effectiveness) ได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษากันมาก โดยอาศัยโมเดล IPO ในการอธิบายอิทธิพลของปัจจัยป้อนเข้า (input) และกระบวนการ (process) ที่มีต่อผลลัพธ์ (outcome) หรือประสิทธิผลของทีม เช่น McGrath (1991), Ancona และ Chong (1999), Marks และคณะ (2001), Barrick และคณะ (1998) และ Campion และคณะ (1996) เป็นต้น จากหลักฐานทางวิชาการได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยป้อนเข้าซึ่งประกอบด้วย บุคคล (individual), ทีม (team) และ องค์การ (organization) มีอิทธิพลต่อกระบวนการที่ส่งต่อถึงผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของทีม กล่าวคือ กระบวนการเป็นปัจจัยส่งผ่านระหว่างปัจจัยป้อนเข้าและผลลัพธ์ แต่ยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวให้เป็นที่เข้าใจได้ว่ากระบวนการที่อยู่ระหว่างปัจจัยป้อนเข้าและผลลัพธ์ตามโมเดล IPO (input-process-output: I-P-O) นั้นมีรูปแบบอิทธิพลที่อยู่ระหว่างนั้นเป็นอย่างไร มีตัวแปรอะไรที่อยู่ระหว่างกลางหรือในขั้นกระบวนการนี้บ้าง จนกระทั่ง Ilgen และคณะ (2005) ได้พัฒนาโมเดล IPO มาเป็นโมเดล IMO (inputs-mediators-outcomes: I-M-O) โดยได้ข้อค้นพบว่า กระบวนการที่อยู่ระหว่าง I และ O คือ ตัวแปรส่งผ่าน (mediators variable) เป็นสภาพการณ์ที่ปรากฏขึ้นในกระบวนการทำงาน เช่น ความรู้ (cognitive) แรงจูงใจ (motivational) และความรู้สึก (affective) และโดยเฉพาะในส่วน of ปัจจัยป้อนเข้าได้ข้อค้นพบใหม่เพิ่มเติมว่าบริบทที่ใหญ่กว่ามีอิทธิพลต่อบริบทที่เล็กกว่า เช่น บริบทองค์การมีอิทธิพลต่อบริบทของทีมและสมาชิกในทีม จากข้อสาระข้างต้นของโมเดล IPO และโมเดล IMO จึงสรุปได้ว่ากระบวนการคือตัวแปรส่งผ่าน (process = mediator) นั่นเอง

กรณีการวิเคราะห์ผลที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยป้อนเข้า เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้า (leader emotional intelligence: LEI) ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มและส่งผลถึงประสิทธิผลของทีมหรือไม่ อย่างไร (Koman & Wolff, 2008) ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบปฏิรูปและส่งผลถึงประสิทธิผลของทีมหรือไม่ อย่างไร (อภิรดี ปราสาททรัพย์, 2550) บทบาทของผู้นำส่งผลต่อความกลมเกลียว ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของทีม การติดต่อสื่อสารภายในทีม การมุ่งงานของทีม การสนับสนุนนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมในทีม และส่งผลต่อนวัตกรรมการทำงานของทีมงานหรือไม่ อย่างไร (พริดา วิเศษศิลปานนท์, 2550) เป็นต้น และกรณีการวิเคราะห์ผลที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยป้อนเข้าตามโมเดล IPO หรือ IMO คือ มีเพียงกระบวนการหรือตัวแปรส่งผ่านกับผลลัพธ์เท่านั้น เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของทีมอย่างไร (Jordan et al., 2002) ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มสามารถพยากรณ์ผลการปฏิบัติงานส่วนบุคคลและของทีมได้หรือไม่ อย่างไร (Jordan & Troth, 2004) ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลทางการตลาดหรือไม่ อย่างไร (Nwokah & Ahiauzu, 2009) โดยมีรายละเอียดงานวิจัยบางเรื่องที่ทำให้ผลขัดแย้งกันในความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรส่งผ่าน

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความเห็นที่ผู้วิจัยสงสัยว่าความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านตามโมเดล I-M-O จริงหรือไม่ ถ้ามีความสัมพันธ์กันจริง ความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรส่งผ่านนั้นมีลักษณะอย่างไร กล่าวคือ ถ้าปัจจัยป้อนเข้า คือความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้ามีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม อันเป็นตัวแปรส่งผ่านและส่งผลต่อประสิทธิผลของทีมแล้ว เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่ปรากฏขึ้นในระหว่างการทำงาน ความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรส่งผ่านหรือความสัมพันธ์ภายในของความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีลักษณะของความสัมพันธ์เป็นอย่างไร ปัจจุบันยังมีผลงานการวิจัยจำนวนน้อยมากที่ชี้ชัดว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านในการอธิบายอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าว่ามีผลต่อประสิทธิผลของทีมหรือไม่ อย่างไร ถ้ามีความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรส่งผ่านมีลักษณะแบบใด ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรส่งผ่านของโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา ซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัย องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะสามารถประยุกต์ข้อค้นพบนี้ไปใช้ในการคัดเลือกบุคคลให้ขึ้นมาเป็นระดับหัวหน้า รวมถึงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของสมาชิกในทีมเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลของทีมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มในฐานะเป็นตัวแปรส่งผ่านในการศึกษาอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าที่มีต่อประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา ผู้วิจัยขอเสนองานวิจัย 3 เรื่อง ดังนี้

Jordan และคณะ (2002) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มกับผลการปฏิบัติงานของทีมในกลุ่มนิสิตนักศึกษาจำนวน 44 ทีม ๆ ละ 3-7 คนรวมทั้งสิ้น 448 คน โดยให้เรียนรู้การทำงานเป็นทีมแบบกึ่งอัตโนมัติ และมีการส่งงานตามที่ได้รับมอบหมายเป็นระยะเวลา 14 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของทีม โดยกลุ่มที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำในตอนเริ่มแรกเมื่อได้รับการพัฒนาตามหลักสูตรแล้วสามารถเพิ่มผลการปฏิบัติงานของทีมได้ดีขึ้นเทียบเท่ากับกลุ่มที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มสูงตั้งแต่เริ่มแรก

สรุปคือการเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีอิทธิพลต่อการเพิ่มของผลการปฏิบัติงานของทีม โดยความสัมพันธ์ของตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีลักษณะแบบส่งอิทธิพลทางตรง (direct effect) ถึงผลการปฏิบัติงานของทีม

Jordan และ Troth (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ในการพยากรณ์ผลการปฏิบัติงานส่วนบุคคล ผลการปฏิบัติงานของทีม และรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งของกลุ่มนิสิตนักศึกษา จำนวน 108 ทีมๆ ละ 4-5 คน รวมทั้งสิ้น 350 คน โดยเริ่มแรกให้นิสิตทำแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์และแบบฝึกหัดสถานการณ์การอยู่รอดก่อน ต่อจากนั้นสุ่มนิสิตเข้ากลุ่มและใช้เวลา 15 นาทีในการแก้ไขปัญหากลุ่ม ทุกกลุ่มจะต้องใช้การตัดสินใจของกลุ่มว่าเห็นด้วยกับการเรียงลำดับความสำคัญของแบบฝึกหัดสถานการณ์การอยู่รอดร่วมกันทั้ง 15 ข้อหรือไม่ บางกลุ่มใช้เวลาไม่มาก ในขณะที่บางกลุ่มใช้เวลานานมากกว่า ไม่มีการขยายเวลา แต่อยู่ภายใต้ความกดดันเมื่อถึงเวลา 2 นาทีสุดท้าย เมื่อครบกำหนดเวลาในตอนท้ายทุกคนจะได้ทำการทดสอบแบบวัดความขัดแย้งโดยที่ให้สะท้อนพฤติกรรมความขัดแย้งของกลุ่มและของตนเองในระหว่างที่ทำแบบฝึกหัดสถานการณ์การอยู่รอดของทีม พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานส่วนบุคคลแต่มีความสัมพันธ์ทางบวกทางตรงกับผลการปฏิบัติงานของทีม และความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (deal with own emotion) ใช้พยากรณ์ผลการปฏิบัติงานของทีมได้อย่างมีนัยสำคัญ สรุปคือ ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของทีม

Koman และ Wolff (2008) ศึกษาอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มและส่งผลถึงผลการปฏิบัติงานของทีม โดยเก็บข้อมูลจากหน่วยงานทหารจำนวน 81 ทีม รวมทั้งสิ้น 422 คน โดยอาศัยแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ของ Stubbs (2005) Goleman (1998) Boyatzis (1982) Watkin (2000) ผลการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม (emotionally competent group norms: ECGN) และ ECGN มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงานของทีม (team performance) แต่มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนเกิดขึ้นมากกว่านั้น กล่าวคือ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยต้องการทราบอิทธิพลของปัจจัยป้อนเข้าคือความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้ามีผลต่อกระบวนการ คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มและส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของทีมหรือไม่ อย่างไร ซึ่ง Koman และ Wolff (2008) ได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่าความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีลักษณะเป็นตัวแปรส่งผ่าน 1 ตัวแปร แต่จากผลการวิจัยกลับพบว่าความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีลักษณะเป็นตัวแปรส่งผ่าน 2 ตัวแปร โดยตัวแปรส่งผ่านมีความสัมพันธ์ต่อกันแบบอิทธิพลทางตรง คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มด้านประสิทธิภาพการรับรู้

◆ โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา ◆
ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน

อารมณ์ (awareness norms) ส่งผลทางตรงต่อความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มด้านปทัสถาน การกำกับอารมณ์ (regulation norms) แล้วจึงส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของทีมอีกทอดหนึ่ง จากข้อค้นพบของ Koman และ Wolff (2008) ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรส่งผ่านระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าและประสิทธิผลของทีม โดยอาศัยแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ของ Mayer และ Salovey (1997)

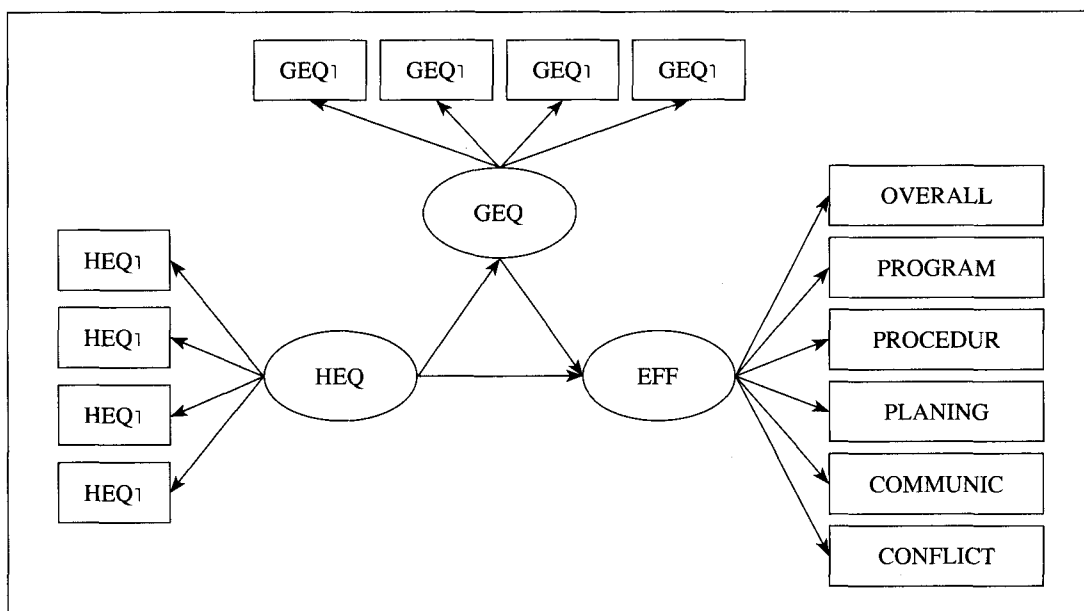
ผู้วิจัยพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา ได้ดังภาพ 1 ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1) ตัวแปรแฝงภายนอก 1 ตัว คือ ตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้า/ประธานชมรม (HEQ) วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ การรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น (HEQ1) การใช้อารมณ์ส่งเสริมความคิดของตนเอง (HEQ2) การเข้าใจอารมณ์ (HEQ3) และการจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น (HEQ4)

2) ตัวแปรแฝงภายใน 2 ตัว ประกอบด้วยตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม (GEQ) และตัวแปรประสิทธิผลของทีม (EFF) แต่ละตัวแปรประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ดังนี้

2.1) ตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม (GEQ) วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ การรับรู้อารมณ์ของตนเอง (GEQ1) การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (GEQ2) การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (GEQ3) และการจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่น (GEQ4)

2.2) ตัวแปรประสิทธิผลการทำงานของทีม (EFF) วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัว คือ ผลการปฏิบัติงานโดยรวม (OVERALL) การแก้ไขปัญหา (PROBLEM) กระบวนการทำงาน (PROCEDUR) การวางแผนงาน (PLANNING) การสื่อสารอย่างเปิดเผย (COMMUNIC) และการแก้ไขความขัดแย้ง (CONFLICT)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlation research) รายละเอียดของการดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ประชากรในการวิจัย คือ นิสิตนักศึกษาที่ทำของชมรมของชมรมต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาของภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยแนวคิดของ Hair และคณะ (1998) คือ 10-20 หน่วยหรือคนต่อ 1 พารามิเตอร์ แต่เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้ทีมหรือชมรมของชมรมของนิสิตนักศึกษาเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ดังนั้นจะปรับลดสัดส่วนลงครึ่งหนึ่งจากของ Hair และคณะ (1998) ได้เป็น 5-10 ต่อ 1 พารามิเตอร์ ในโมเดลการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่าทั้งสิ้นจำนวน 33 ตัว ดังนั้นจึงกำหนดจำนวนตัวอย่างไว้อย่างน้อย 165 ทีม/ชมรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราประเมินค่า (rating scale) 7 ระดับ (เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย ไม่มีความเห็น ไม่เห็นด้วยน้อย ไม่เห็นด้วยปานกลาง และไม่เห็นด้วยมากที่สุด) โดยมีรายละเอียดของทั้ง 3 แบบวัดดังนี้

◆ โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา ◆
ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ตาราง 1 รายละเอียดของแบบวัดและผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพข้อมูล (n = 205)

ชื่อแบบวัด	องค์ประกอบ	จำนวน ข้อ	cronbach' s coefficient alpha	ความตรง เชิงโครงสร้าง
1. ความฉลาดทางอารมณ์ ของหัวหน้า/ประธานชมรม (HEQ) ที่มา: Grove และ คณะ (2009)	- การรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น (HEQ1)	6 ข้อ	.7576	$\chi^2 = 0.29$ $df = 1$ $p = 0.8682$ $RMSEA = 0.0000$
	- การใช้อารมณ์ส่งเสริมความคิดของตนเอง (HEQ2)	6 ข้อ	.7504	
	- การเข้าใจอารมณ์ (HEQ3)	6 ข้อ	.7469	
	- การจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น (HEQ4)	6 ข้อ	.8716	
	รวม	24 ข้อ	.9039	
2. ความฉลาดทางอารมณ์ ของกลุ่ม (GEQ) ที่มา: Jordan และ Lawrence (2009)	- การรับรู้อารมณ์ของตนเองภายในชมรม (GEQ1)	4 ข้อ	.7870	$\chi^2 = 0.03$ $df = 1$ $p = 0.8682$ $RMSEA = 0.0000$
	- การจัดการกับอารมณ์ของตนเองภายในชมรม (GEQ2)	4 ข้อ	.6741	
	- การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นภายในชมรม (GEQ3)	4 ข้อ	.8158	
	- การจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่นภายในชมรม (GEQ4)	4 ข้อ	.8623	
	รวม	16 ข้อ	.9046	
3. ประสิทธิภาพของทีม ที่มา: อภิรติ ปราสาททรัพย์ (2550) Neuman และ Wright (1999)	- ผลการปฏิบัติงานโดยรวม (OVERALL)	7 ข้อ	.8991	$\chi^2 = 0.82$ $df = 4$ ค่า $p = 0.9352$ $RMSEA = 0.0000$
	- การแก้ไขปัญหา (PROBLEM)	4 ข้อ	.8424	
	- กระบวนการทำงาน (PROCEDUR)	5 ข้อ	.8977	
	- การวางแผนงาน (PLANNING)	4 ข้อ	.8447	
	- การสื่อสารอย่างเปิดเผย (COMMUNIC)	5 ข้อ	.8862	
	- การแก้ไขความขัดแย้ง (CONFLICT)	5 ข้อ	.9099	
	รวม	30 ข้อ	.9648	

ผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้า (HEQ) มีค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.20 ทุกข้อ (HEQ_1-HEQ_24) โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.3423-0.5979 แสดงว่าแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าทั้ง 24 ข้อนี้มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อใช้ได้ แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม (GEQ) มีค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.20 ทุกข้อ (GEQ_1-GEQ_16) โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.4502-0.6947 แสดงว่าแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มทั้ง 16 ข้อนี้มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อดี และแบบวัดประสิทธิภาพของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) มีค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.20 ทุกข้อ (EFF_1-EFF_30) โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.6277-0.7290 แสดงว่าแบบวัดประสิทธิภาพของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาทั้ง 30 ข้อนี้มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อดีมาก

แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้า (HEQ) มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.9039 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม (GEQ) มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.9648 และแบบวัดประสิทธิภาพของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.9046 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) พบว่าแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้า (HEQ) แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม (GEQ) และแบบวัดประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) มีค่า $\chi^2 = 0.29$, $df = 1$, $p = 0.8682$, $RMSEA = 0.0000$; $\chi^2 = 0.03$, $df = 1$, $p = 0.8682$, $RMSEA = 0.0000$ และ $\chi^2 = 0.82$, $df = 4$, $p = 0.9352$, $RMSEA = 0.0000$ ตามลำดับ ซึ่งมีความตรงเชิงโครงสร้างของแต่ละแบบวัดโดยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างใน 2 ลักษณะ คือ 1) กรณีที่เป็นทีม/ชมรมประเภทกีฬา ผู้วิจัยติดต่อนัดหมายเวลากับผู้จัดการทีมหรือผู้ฝึกสอนเพื่อขอเวลาในการให้นักศึกษาที่กำลังทำการฝึกซ้อมกีฬาของแต่ละชมรมในการให้ข้อมูล ได้จำนวน 158 ทีม ๆ ละ 3-5 คน ได้เท่ากับ 945 คน และ 2) กรณีที่เป็นทีม/ชมรมประเภทอื่น ๆ ผู้วิจัยติดต่อเพื่อขอรายละเอียดกับนักกิจกรรมนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่ยินดีจะให้ข้อมูล แล้วจึงติดต่อกับแต่ละชมรมเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลโดยการจัดส่งแบบสอบถามไปให้ตามที่อยู่ของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับหัวหน้าทีมหรือประธานชมรม 1 ฉบับและแบบสอบถามสมาชิกชมรมจำนวน 5 ฉบับรวมเป็น 6 ฉบับต่อ 1 ชมรม จัดส่งไปจำนวน 79 ชมรม ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 47 ชมรม ๆ ละ 3-5 คนได้เท่ากับ 277 คน ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 45 วัน ระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2554 ผู้วิจัยได้แบบสอบถามในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 205 ทีม/ชมรมละ 3-5 คนได้เท่ากับ 1,222 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทราบลักษณะของข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สัมประสิทธิ์การแปรผัน ($CV\%$) ค่าความเบ้ (Sk) ค่าความโด่ง (Ku) ค่าต่ำสุด (MIN) ค่าสูงสุด (MAX) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α) ค่า KMO และค่า Bartlett's Test of Sphericity โดยใช้โปรแกรม SPSS ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงโดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของนิสิตนักศึกษาที่ทำชมรมต่างๆ ในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ จากกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าชมรมจำนวน 205 คน และสมาชิกชมรมจำนวน 1,017 คน พบว่า เพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่เป็นชมรมประเภทกีฬา 158 ทีม (77.07%) จากมหาวิทยาลัย 4 แห่งที่ให้ข้อมูลสูงสุดเรียงลำดับดังนี้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ อายุเฉลี่ยของหัวหน้าชมรม 21.68 ปี ระยะเวลาเฉลี่ยในการทำกิจกรรมของชมรมของหัวหน้าชมรม 2.93 ปี อายุเฉลี่ยของสมาชิกชมรม 20.78 ปี และระยะเวลาเฉลี่ยในการทำกิจกรรมของชมรมของสมาชิกชมรม 2.41 ปี ดังตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลพื้นฐานของหัวหน้าชมรมและสมาชิกชมรม

ตัวแปร	หัวหน้า/ประธานชมรม	สมาชิกชมรม
จำนวน (n)	205 คน	1,017 คน
เพศ	1. ชาย 139 คน (67.80%) 2. หญิง 66 คน (32.20%)	1. ชาย 646 คน (63.52%) 2. หญิง 371 คน (36.48%)
ประเภทชมรม	1. ประเภทกีฬา 158 ชมรม (77.07%) 2. ประเภทอื่นๆ 47 ชมรม (22.93%)	1. ประเภทกีฬา 787 คน (77.38%) 2. ประเภทอื่นๆ 371 คน (22.62%)
มหาวิทยาลัย	1. ม.ขอนแก่น 25 ชมรม (12.20%) 2. ม.เชียงใหม่ 17 ชมรม (8.29%) 3. ม.บูรพา 12 ชมรม (5.85%) 4. ม.แม่โจ้ 10 ชมรม (4.88%) 5. มหาวิทยาลัยอื่นๆ 141 ชมรม (68.78%)	1. ม.ขอนแก่น 125 คน (12.29%) 2. ม.เชียงใหม่ 77 คน (7.57%) 3. ม.บูรพา 69 คน (6.78%) 4. ม.แม่โจ้ 48 คน (4.72%) 5. มหาวิทยาลัยอื่นๆ 698 คน (68.63%)
อายุ	$M = 21.68$; $SD = 3.232$	$M = 20.78$; $SD = 1.929$
ระยะเวลาการทำกิจกรรม	$M = 2.93$; $SD = 1.879$	$M = 2.41$; $SD = 1.589$

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

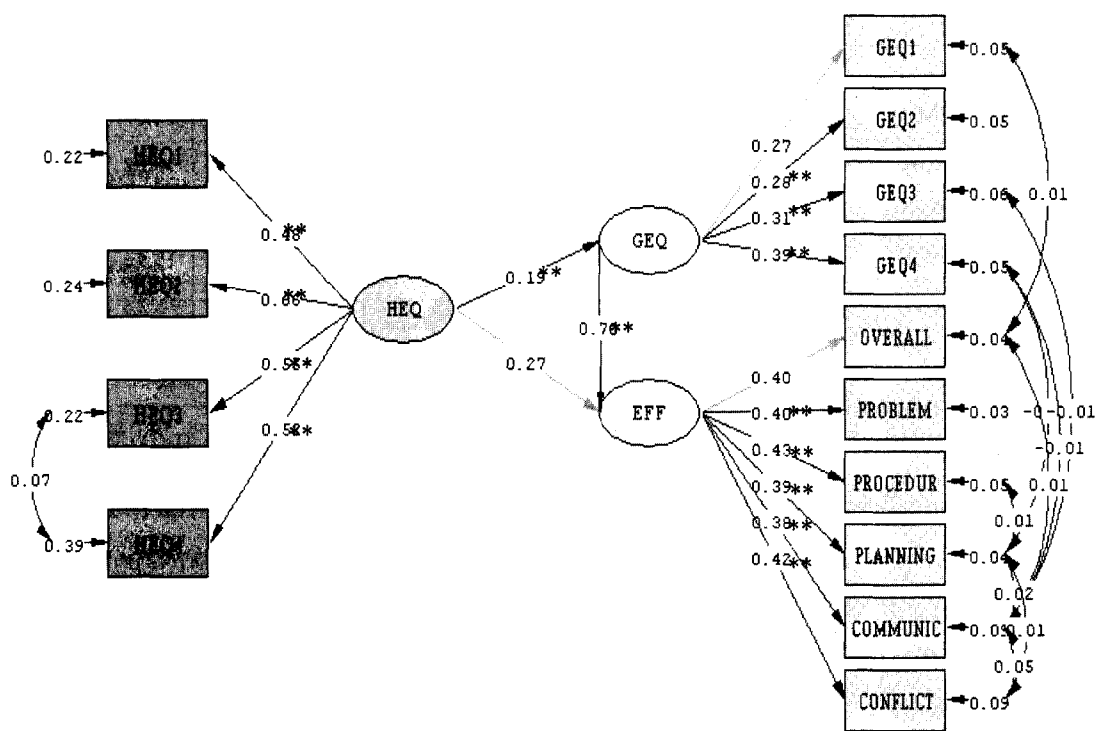
2.1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 14 ตัวแปรในโมเดล พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 91 คู่ มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 จำนวน 60 คู่ ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรเป็นไปในทิศทางบวกมีค่าตั้งแต่ 0.1422-0.8416

กล่าวคือ ถ้าตัวแปรหนึ่งมีขนาดเพิ่มขึ้น ตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะเพิ่มขึ้นด้วย หรือถ้าตัวแปรหนึ่งมีขนาดลดลง ตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะลดต่ำลงเช่นเดียวกัน เช่น สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ 0.8416 อธิบายได้ว่า ถ้าประสิทธิภาพของทีมด้านการสื่อสารอย่างเปิดเผยมีค่ามากจะมีผลทำให้ประสิทธิภาพของทีมด้านการแก้ไขความขัดแย้งมีค่ามากเพิ่มขึ้นตามไปด้วย หรือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ 0.1422 อธิบายได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าด้านการใช้อารมณ์ส่งเสริมความคิดของตนเองมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มด้านการจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ในตัวแปรแฝงเดียวกันพบว่า ทุกคู่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทุกคู่ โดยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ในองค์ประกอบเดียวกันมีความสัมพันธ์กันสูงและในทิศทางบวก แสดงรายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดในโมเดลการวิจัย

ตัวแปร	HEQ1	HEQ2	HEQ3	HEQ4	GEQ1	GEQ2	GEQ3	GEQ4	OVERALL	PROBLEM	PROCEDUR	PLANNING	COMMUNIC	CONFLICT
HEQ1	1													
HEQ2	0.5298**	1												
HEQ3	0.5448**	0.5988**	1											
HEQ4	0.4599**	0.4728**	0.5827**	1										
GEQ1	0.2017**	0.1108	0.0997	0.0373	1									
GEQ2	0.1656*	0.2165**	0.2042**	0.0614	0.6136**	1								
GEQ3	0.1667*	0.1386*	0.1359	0.0561	0.5914**	0.5982**	1							
GEQ4	0.1436*	0.1422*	0.0566	0.0094	0.6323**	0.6478**	0.7087**	1						
OVERALL	0.1277	0.2159	0.0434	0.0200	0.6112**	0.5724**	0.5144**	0.6160**	1					
PROBLEM	0.1442*	0.1851	0.0628	0.0416	0.5504**	0.5685**	0.5361**	0.6393**	0.7763**	1				
PROCEDUR	0.0925	0.1559	0.0106	0.0042	0.5232**	0.5180**	0.4831**	0.6026**	0.7725**	0.7944**	1			
PLANNING	0.0999	0.1475	0.0372	0.0195	0.5323**	0.5380**	0.4830**	0.5456**	0.7827**	0.7755**	0.8213**	1		
COMMUNIC	0.0661	0.1226	0.0651	0.0623	0.5380**	0.5360**	0.4143**	0.5054**	0.7254**	0.6948**	0.6576**	0.7678**	1	
CONFLICT	0.0118	0.1072	0.0254	-0.0079	0.5380**	0.5251**	0.4974**	0.5889**	0.6856**	0.7214**	0.6823**	0.7407**	0.8416**	1
<i>M</i>	5.7649	5.7407	5.7668	5.9353	5.9892	5.9471	5.7942	5.8432	5.9932	6.0113	5.9741	6.0603	6.0775	6.0181
<i>SD</i>	0.6502	0.7852	0.7098	0.7950	0.3533	0.3573	0.3922	0.4479	0.4270	0.4183	0.4708	0.4218	0.4636	0.5018

2.2 ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี ($\chi^2 = 75.08$; $df = 63$; $p = .1418$; $RMSEA = .031$; $GFI = .95$; $AGFI = .92$) แสดงว่าตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้ากับประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตศึกษาน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สัมประสิทธิ์ความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวในการวัดตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า .50 ทุกค่ายกเว้นตัวแปรการจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น (HEQ4) ตัวเดียว มีค่าเท่ากับ .40 ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบความตรงของโมเดลแสดงดังภาพ 2 เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบแสดงดังตาราง 4

Chi-square=75.08, df=63, P-value=0.14175, RMSEA=0.031

ภาพ 2 โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาแสดงค่าขนาดอิทธิพลตามโมเดลสมมติฐานการวิจัย

◆ โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา ◆
ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ตาราง 4 เมทริกซ์น้ำหนักร่วมประกอบ

ตัวแปร	HEQ			GEQ			EFF			R ²
	สปส.	SE	t	สปส.	SE	t	สปส.	SE	t	
1. HEQ1	0.48**	0.04	10.91							0.52
2. HEQ2	0.66**	0.05	12.62							0.65
3. HEQ3	0.55**	0.05	11.56							0.58
4. HEQ4	0.52**	0.06	8.96							0.40
5. GEQ1				0.27						0.58
6. GEQ2				0.28**	0.02	11.36				0.60
7. GEQ3				0.31**	0.03	11.46				0.62
8. GEQ4				0.39**	0.03	12.70				0.76
9. OVERALL							0.40			0.80
10. PROBLEM							0.40**	0.02	20.07	0.82
11. PROCEDUR							0.43**	0.02	18.67	0.78
12. PLANNING							0.39**	0.02	18.37	0.77
13. COMMUNIC							0.38**	0.02	15.96	0.63
14. CONFLICT							0.42**	0.03	15.46	0.65
R ²				0.04			0.63			

หมายเหตุ: สัมประสิทธิ์ (สปส.) เป็นคะแนนดิบ, * $p < .05$; ** $p < .01$

ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ตัวแปรแฝงความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (GEQ) มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าหรือประธานชมรม (HEQ) ค่อนข้างน้อย มีขนาดความสัมพันธ์ 0.19 ในขณะที่ตัวแปรทั้งสอง (GEQ และ HEQ) มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) สูงและปานกลาง คือมีขนาด 0.75 และ 0.40 ตามลำดับ ดังผลการวิเคราะห์ในตาราง 5

ตาราง 5 เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง

ตัวแปรแฝง	GEQ	EFF	HEQ
GEQ	1.0000		
EFF	0.7500	1.0000	
HEQ	0.1900	0.4000	1.0000

ผลการวิเคราะห์แยกอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรในโมเดล พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าหรือประธานชมรม (HEQ) มีอิทธิพลทางตรงทางบวกขนาดต่ำ (0.27) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีอิทธิพลทางอ้อมทางบวกขนาดต่ำมาก (0.13) และมีนัยสำคัญทางสถิติส่งผ่านความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (GEQ) และมีอิทธิพลรวมขนาดปานกลาง (0.40) ต่อประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) โดยตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนในประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาได้ร้อยละ 63 ส่วนความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (GEQ) มีอิทธิพลทางตรงทางบวกขนาดสูงมาก (0.70) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) ในขณะที่ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าหรือประธานชมรม (HEQ) มีอิทธิพลทางตรงทางบวกขนาดต่ำ (0.19) อย่างมีนัยสำคัญต่อความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (GEQ) ดังผลการวิเคราะห์ในตาราง 6

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรในโมเดลตามสมมติฐาน

ตัวแปรผล ตัวแปรสาเหตุ	GEQ			EFF		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE
HEQ	0.19**	–	0.19**	0.40**	0.13**	0.27
GEQ				0.70**	–	0.70**

หมายเหตุ: * $p < .05$; ** $p < .01$; TE = Total Effect; IE = Indirect Effect;

DE = Direct Effect

ผลการวิเคราะห์ในตาราง 6 เมื่อพิจารณาประกอบกับผลการวิเคราะห์ในตาราง 4 และ ภาพ 2 จะเห็นได้ว่า ตัวบ่งชี้การใช้อารมณ์ส่งเสริมความคิดของตนเอง (HEQ2) เป็นตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดของความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าหรือประธานชมรม (HEQ) และการจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่น (GEQ4) เป็นตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดของความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (GEQ) ส่วนกระบวนการทำงาน (PROCEDUR) และการแก้ไขความขัดแย้ง (CONFLICT) เป็นตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) แสดงว่าอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างองค์ประกอบในโมเดลส่วนใหญ่มาจากตัวบ่งชี้ทั้งสี่ตัวนี้

อภิปรายผลการวิจัย

ความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรแฝงส่งผ่าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน พบว่า โมเดลสมมติฐานตามกรอบแนวคิดของการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Jordan และคณะ (2002) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มมีลักษณะแบบส่งอิทธิพลทางตรงถึงผลการปฏิบัติงานของทีม สอดคล้องกับการศึกษาของ Jordan และ Troth (2004) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานส่วนบุคคล แต่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงานของทีม และความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตนเองใช้พยากรณ์ผลการปฏิบัติงานของทีมได้อย่างมีนัยสำคัญ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Koman และ Wolff (2008) ซึ่งกล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าทีมมีความสัมพันธ์ทางตรงทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม และความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มนี้ยังส่งผลทางตรงทางบวกต่อประสิทธิผลของทีมเช่นกัน

ข้อค้นพบของผู้วิจัยในครั้งนี้แตกต่างจาก Koman และ Wolff (2008) ตรงที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรแฝงตัวเดียว ในขณะที่ Koman และ Wolff (2008) มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มแยกเป็นตัวแปรแฝง 2 ตัวแปร โดยกล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้ามีอิทธิพลต่อการรับรู้อารมณ์ของกลุ่ม (awareness norms) ซึ่งส่งผลต่อการกำกับอารมณ์ของกลุ่ม (regulation norms) และมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของทีม และจากงานวิจัยที่ อภิรติ ปราสาททรัพย์ (2550) ศึกษาไว้ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้ามีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของทีม ในขณะที่ผู้วิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งอาจจะเกิดจากการจัดองค์ประกอบเนื่องจาก อภิรติ ปราสาททรัพย์ (2550) ใช้ประสิทธิผลของทีมแบบองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ส่วนงานวิจัยนี้วัดองค์ประกอบของประสิทธิผลของทีมเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับเดียว ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าและความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม นอกจากจะมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของทีมแล้ว ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของทีมโดยส่งอิทธิพลผ่านความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม กล่าวคือ ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าที่มีต่อประสิทธิผลของทีม อย่างไรก็ตามข้อสรุปดังกล่าวนี้ ควรได้มีการทดสอบเปรียบเทียบให้ชัดเจนอีกครั้งว่า การวิเคราะห์ประสิทธิผลของทีมแบบมีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง รวมทั้งการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาแบบแยกเป็นตัวแปรแฝง 2 ตัวด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการตรวจสอบโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่าน พบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาร่วมในการคัดเลือกบุคคลให้ขึ้นมาเป็นระดับหัวหน้า เพราะความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลที่เป็นระดับหัวหน้าจะมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลของทีม ดังนั้นการเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ทั้งของหัวหน้าทีมและสมาชิกทีมจะมีผลทำให้ประสิทธิผลของทีมเพิ่มสูงขึ้น เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองในระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์การ เมื่อพิจารณาลงรายละเอียดของตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ จึงสรุปได้ว่าควรมีการเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าหรือประธานชมรม (HEQ) ด้านการใช้อารมณ์ส่งเสริมความคิดของตนเอง (HEQ2) และควรมีการเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (GEQ) ด้านการจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่น (GEQ4) ซึ่งจะมีผลทำให้ประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) ด้านกระบวนการทำงาน (PROCEDUR) และการแก้ไขความขัดแย้ง (CONFLICT) เพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

2. จากผลการวิจัยตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้า พบว่า ตัวบ่งชี้แต่ละด้านมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงมาก โดยเฉพาะตัวบ่งชี้การใช้อารมณ์ส่งเสริมความคิดของบุคคลที่เป็นระดับหัวหน้า (HEQ2) มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นควรมีโครงการหรือหลักสูตรการฝึกอบรมที่มุ่งพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าให้มาก โดยมุ่งเน้นเทคนิคการใช้อารมณ์เพื่อการส่งเสริมความคิดเป็นสำคัญ เพราะการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบการใช้อารมณ์ส่งเสริมความคิดจะมีผลทำให้ความฉลาดทางอารมณ์ในองค์ประกอบอื่นๆ เพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของสมาชิกในทีมและประสิทธิผลของทีม ตามลำดับ

3. จากผลการวิจัยตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวแปรมีค่าค่อนข้างต่ำ (0.27–0.39) ตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุดคือ การรับรู้อารมณ์ของตนเอง ตามลำดับ ดังนั้นการสร้างเครื่องมือวัดความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาต่อไป

4. จากผลการวิจัยตัวแปรประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา พบว่า ตัวบ่งชี้กระบวนการทำงาน (PROCEDUR) และการแก้ไขความขัดแย้ง (CONFLICT) มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด ดังนั้น กระบวนการทำงานและการแก้ไขความขัดแย้งจึงมีความสำคัญมากที่สุด หากทุกหน่วยงานพยายามช่วยกันพัฒนากระบวนการทำงานและช่วยกันขจัดความขัดแย้งหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างเข้าใจแล้วประสิทธิผลของทุกหน่วยงานจะเพิ่มสูงขึ้น

5. การวิจัยครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดที่ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (จำนวนชมรมนิสิตนักศึกษา) มีขนาดค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ และการวิเคราะห์ข้อมูล มิได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่ 2 ในการวิเคราะห์ประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษา (EFF) เปรียบเทียบกับการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับเดียว และมีได้วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างการแยกวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาในฐานะเป็นองค์ประกอบเดียวหรือเป็น 2 องค์ประกอบ จึงอาจทำให้ผลการวิจัยขาดความสมบูรณ์ หากมีการวิจัยต่อไปเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลต่อยอด ซึ่งผู้วิจัยกำลังดำเนินการ จะทำให้ได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ มิได้แยกประเภทกิจกรรมนิสิตนักศึกษา เช่น แยกเป็นประเภทกีฬา/ไม่ใช้กีฬา ประเภทวิชาการ/ไม่ใช่วิชาการ เป็นต้น จึงทำให้ขาดความสมบูรณ์ในการกำหนดกลุ่มที่ต้องเร่งพัฒนา ก่อน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มในฐานะเป็นตัวแปรส่งผ่านของความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าที่มีต่อประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยภาพรวม โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของประเภทกิจกรรมของชมรมหรือความแตกต่างระหว่างเพศของหัวหน้า จึงน่าจะมีการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุ (Multiple Group Structure Equation Model) ในการตอบคำถามว่าโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมในแต่ละประเภทชมรม หรือระหว่างเพศของหัวหน้า เหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพื่อประโยชน์ในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดคุณลักษณะทางอารมณ์ที่สำคัญของหัวหน้าและสมาชิกชมรมให้มีความเฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับแต่ละกลุ่มมากยิ่งขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ของหัวหน้าที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม/ทีม ในครั้งนี้ ตัวแปรทำนายที่นำมาศึกษาสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดทางอารมณ์ของทีมได้ค่อนข้างต่ำ ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อค้นหาตัวแปรอื่นที่มีความสำคัญและเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่ม/ทีม

3. ในงานวิจัยครั้งนี้ตัวแปรประสิทธิผลของทีมเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับเดียว ซึ่งงานวิจัยของอภิรติ ปราสาททรัพย์ (2550) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมของชมรมนิสิตนักศึกษาในทั้งสองลักษณะเพื่อหาความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างแท้จริง

4. โมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลของทีมที่มีความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป็นตัวแปรส่งผ่านในครั้งนี้ เป็นการพิจารณาในระดับทีมเท่านั้น จึงน่าจะมีการศึกษาวิจัยโมเดลในระดับอื่นๆ เช่น ระดับบุคคลและระดับองค์การโดยใช้การวิเคราะห์พหุระดับ (Multi Level) ทั้ง 3 ระดับ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิผลของทีมแบบองค์รวมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พรธิดา วิเศษศิลปานนท์. (2550). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างนวัตกรรมของทีมในโครงการวิจัยและพัฒนา. *วารสารสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ*, 39 (1), 131-148.
- อภิรดี ปราสาททรัพย์. (2550). การพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างพระระดับประสิทธิผลของทีมงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาคศึกษาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ancona, D. G., & Chong, C. (1999). Cycles and synchrony: The temporal role of context in team behavior. *Research on Managing Groups and Teams*, 2, 33-48.
- Barrick, M. R., Stewart, G. L., Neubert, M. J., & Mount, M. K. (1998). Relating member ability and personality to work team processes and team effectiveness. *Journal of Applied Psychology*, 83,(3), 377-391.
- Boyatzis, R. E. (1982). *The competent manager: A model for effective performance*. New York: John Wiley & Sons.
- Campion, M. A., Papper, E. M., & Medsker, G. J. (1996). Relations between work team characteristics and effectiveness: A replication and extension. *Personnel Psychology*, 49, 429-452.
- Groves, K. S., McEnrue, M. P., & Shen, W. (2008). Developing and measuring the emotional intelligence of leaders. *Journal of Management Development*, 27 (2), 225-250.
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Ilgen, D. R., Hollenbeck, J. R., Johnson, M., & Jundt, D. (2005). Teams in organizations: From input-process-output models to IMO models. *Annual Review of Psychology*, 56, 517-543.
- Jordan, P. J., & Lawrence, S. A. (2009). Emotional intelligence in team: Development and initial validation of the short version of the workgroup emotional intelligence profile (WEIP-S). *Journal of Management & Organization*, 15 (4), 452-469.
- Jordan, P. J., & Troth, A. C. (2004). Managing emotions during team problem solving: Emotional intelligence and conflict resolution. *Human Performance*, 17 (2), 195-218.

- Jordan, P. J., Ashkanasy, N. M., Hartel, C. E., & Hooper, G. S. (2002). Workgroup emotional intelligence scale development and relationship to team process effectiveness and goal focus. *Human Resource Management Review*, 12, 195-214.
- Koman, E. S., & Wolff, S. B. (2008). Emotional intelligence competencies in the team and team lead: A multi-level examination of the impact of emotional intelligence on team performance. *Journal of Management Development*, 27 (1), 55-75.
- Mark, M. A., Mathieu, J. E., & Zaccaro, S. J. (2001). A temporally based framework and taxonomy of team process. *Academy of Management Review*, 26, 356-376.
- McGrath, J. E. (1991). Time, interaction, and performance (TIP): A theory of group. *Small Group Research*, 22, 147-174.
- Neuman, G. A., & Wright, J. (1999). Team effectiveness: Beyond skill and cognitive ability. *Journal of Applied Psychology*, 84, 376-389.
- Nwokah, N. G., & Ahiauzu, A. I. (2009). Emotional intelligence and marketing effectiveness. *Marketing Intelligence & Planning*, 27 (7), 864-881.
- Stubbs, E. C. (2005). *Emotional intelligence competencies in the team and team leader: a multi-level examination of the impact of emotional intelligence on group performance*. Unpublished dissertation. Case Western Reserve University, Cleveland, OH.
- Watkin, C. (2000). Developing emotional intelligence. *International Journal of Selection and Assessment*, 8 (2), 89-92.

A Status Survey of Television and Printed Media on Moral and Ethics Cultivation*

Rungnapa Tangchitcharoenkhul

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) analyze the content and its trend of television and printed media on moral and ethics promotion, 2) study behavior of television and printed media exposure of Thai people 3) study the impact of television and printed media on moral and ethics promotion of Thai people and 4) survey the opinions of children and youth, their' stakeholders and Thai people on the role of television and printed media to promote moral and ethics. Quantitative data collected by questionnaire validated content validity by experts and high reliability from 16 occupations of 3,735 Thai people. They were analyses using descriptive statistics and data envelopment analysis using Frontier Analysis. Qualitative data collected by the interview validated content validity by experts from 141 key informants (children and youth, children and youth' stakeholders and Thai people). They were analyses using content analysis. The research results showed that 1) From the content on media analysis revealed that 17.46% of Thai television programs promoted moral and ethics, and 3.23% of magazine column promoted moral and ethics, and 2.23% of those newspaper columns promoted moral and ethics and the analysis results of media content and its trend of television and printed media showed that the opinion means on the status media content and its trend of both television and printed media in the current year (year 2009) was higher than the opinion mean on those above media in the last 5 years. 2) Most respondents spent 10 hours or more per week reading magazines, 7-9 hours per week watching television, 4-6 hours per week reading comic books, and 1-3 hours per week reading the newspapers. 3) The highest impact of media was television, followed by newspapers, magazines and comic books. and 4) The analysis of opinions on the role of television and printed media to promote the moral and ethics indicated that programs and columns should be added to television and magazine promoting moral and ethics, the content of newspaper should be assessed continuously, and the content on moral and ethics should be inserted in the comic books consideration and stimulation to think.

* Educational Provision Management Project at Graduate Level of Suan Dusit Rajabhat University

การสำรวจสถานภาพสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม*

รุ่งนภา ตั้งจิตรเจริญกุล

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม 2) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ของคนไทย 3) ศึกษาผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในด้านคุณธรรมศีลธรรมของคนไทย และ 4) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็ก/เยาวชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก/เยาวชน และคนไทยตอบทบทวนของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าความเที่ยงสูงจากคนไทย 16 อาชีพ จำนวน 3,735 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์วงรอบข้อมูลด้วยโปรแกรม Frontier Analysis และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (เด็ก/เยาวชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก/เยาวชน และคนไทย) จำนวน 141 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อพบว่า สถานีโทรทัศน์ของไทยมีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 17.46 ของรายการทั้งหมด นิตยสารมีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 3.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด และหนังสือพิมพ์มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 2.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด และผลการวิเคราะห์สถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน (ปี 2552) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อในช่วง 5 ปีที่แล้ว 2) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านนิตยสาร 10 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์ ดูโทรทัศน์ 7-9 ชั่วโมง/สัปดาห์ อ่านหนังสือการ์ตูน 4-6 ชั่วโมง/สัปดาห์ และอ่านหนังสือพิมพ์ 1-3 ชั่วโมง/สัปดาห์ 3) สื่อที่มีผลกระทบต่อคุณธรรมจริยธรรมสูงสุดคือผลจากสื่อโทรทัศน์มีคะแนนสูงสุด รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน และ 4) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม พบว่าสื่อโทรทัศน์และนิตยสารควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ส่วนหนังสือพิมพ์ควรมีการประเมินเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง และหนังสือการ์ตูนควรสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมในเนื้อหาสื่อให้แก่วัยเด็ก

* โครงการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (โครงการพิเศษ) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการตอบสนองความต้องการของสังคม คือการให้ข่าวสาร (information) การประสานสัมพันธ์ (correlation) การให้ความต่อเนื่อง (continuity) การให้ความบันเทิง (entertainment) และการรณรงค์ต่าง ๆ (mobilization) (McQuail, 1983) แต่ในขณะที่ประชาชนบริโภคสื่อนั้น ประชาชนไม่เพียงแต่ได้รับความบันเทิง และได้รับข้อมูลสารสนเทศตามจุดมุ่งหมายของผู้ผลิตสื่อหรือผู้ส่งสารเท่านั้น แต่ประชาชนผู้รับสารยังเกิดการเรียนรู้ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยเฉพาะด้านคุณธรรมศีลธรรมด้วย อิทธิพลจากสื่อปรากฏให้เห็นทั้งผลทางตรงและผลกระทบที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งนี้ในปัจจุบันไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าคนไทย เด็กและเยาวชนไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดและทางร่างกายที่รวดเร็วมากขึ้นกว่าในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากกระแสความเจริญของโลกและรูปแบบเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างเปิดกว้างและไร้ขีดจำกัด การถ่ายทอดและการซึมซับข้อมูลของสื่อเป็นไปอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลียนแบบของเยาวชน อาทิเช่น เรื่องเพศ เรื่องความรุนแรง นักวิชาการไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา นักจิตวิทยา และนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ได้ให้ความสนใจศึกษาบทบาท อิทธิพล และผลกระทบของสื่อต่อเด็กและเยาวชนรวมทั้งผู้ใหญ่ โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดหลากหลาย ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารที่อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารจากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร ทฤษฎีอิทธิพลของสื่อมวลชนและผลกระทบของสื่อที่อธิบายถึงอิทธิพลของสื่อต่อความรู้ทัศนคติ พฤติกรรมของผู้รับสื่อ และอธิบายถึงผลกระทบด้านอารมณ์และพฤติกรรม ด้านการพัฒนาสติปัญญา และด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม ทฤษฎีการเรียนรู้ที่อธิบายการเรียนรู้ที่เกิดจากการเลียนแบบตามทฤษฎีของ Bandura (1986) และทฤษฎีการวางเงื่อนไขของ Skinner (1953) รวมทั้งทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (interactionism model) และทฤษฎีคุณธรรมศีลธรรมที่อธิบายถึงการพัฒนากฎจริยธรรมตามทฤษฎียึดแนวคิดกระบวนการพัฒนาภายในจิต ทฤษฎีแรงจูงใจ และทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมศีลธรรม ทฤษฎีเหล่านี้นำไปสู่การวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และลักษณะเนื้อหาของสื่อ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ อิทธิพลของสื่อ และผลกระทบของสื่อ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่างานวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษาสื่อประเภทเดียว และศึกษากับผู้รับสื่อเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน และส่วนใหญ่เน้นความสำคัญของเรื่องที่ศึกษาเพียงส่วนเดียว ทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบความคล้ายคลึง/ความแตกต่างของเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภท และอิทธิพล/ผลกระทบของสื่อแต่ละประเภทที่มีต่อผู้รับสื่อกลุ่มอาชีพต่าง ๆ รวมทั้งเด็กและเยาวชน ทำให้ได้ผลการวิจัยที่ค่อนข้างจำกัดกระจาย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของสื่อ และบทบาทของสื่อ รวมทั้งอิทธิพลและผลกระทบของสื่อที่มีต่อคนไทย รวมทั้งเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมศีลธรรม จึงได้ให้แนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสำรวจสถานภาพสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม โดยมีมุ่งศึกษาเป็นภาพรวมให้เห็นลักษณะที่คล้ายคลึง/แตกต่างระหว่างเนื้อหาสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการเสริมสร้างคุณธรรมศีลธรรม ลักษณะที่คล้ายคลึง/แตกต่างของคนไทยหลากหลายกลุ่มอาชีพ รวมทั้งเด็กและเยาวชนในด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ และความคิดเห็นต่อสถานภาพและบทบาทของสื่อ รวมทั้งผลกระทบด้านคุณธรรมศีลธรรม ทั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ของคนไทย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในด้านคุณธรรมศีลธรรมของคนไทย
4. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็ก/เยาวชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก/เยาวชน และคนไทยต่อสถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดย*การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ* แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ **ส่วนที่ 1** การวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 ประกอบด้วย การวิเคราะห์ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) **ส่วนที่ 2** การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนไทย 16 กลุ่มอาชีพ อันได้แก่ 1) กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง 2) เกษตรกร 3) ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พดดี 4) นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 5) ทหาร/ตำรวจ 6) นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า 7) นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี 8) วิศวกร/สถาปนิก 9) พระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนา 10) นักวิจัย 11) สื่อมวลชน 12) แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล 13) นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา 14) ครูอาจารย์ 15) คนว่างงาน และ 16) เด็ก/เยาวชนในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ โดย 13 กลุ่มแรกเก็บรวบรวมข้อมูลอาชีพละ 35 คน จำนวน 5 จังหวัด รวม 2,275 คน ทั้งนี้กลุ่มที่ 14 และ 15 คือกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษาและกลุ่มครูอาจารย์เก็บรวบรวมจากนักเรียน/นิสิต/นักศึกษาและครูอาจารย์ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษา นอกโรงเรียน รวม 4 กลุ่ม ๆ ละ 35 คน ทั้ง 4 ภูมิภาค และ 1 จังหวัด (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และจังหวัด

กรุงเทพมหานคร) รวม 5 จังหวัด คือ 1) จังหวัดพิษณุโลก 2) จังหวัดนครราชสีมา 3) จังหวัดเพชรบุรี 4) จังหวัดกระบี่ และ 5) จังหวัดกรุงเทพมหานคร) รวม 1,400 คน และกลุ่มที่ 16 คือ กลุ่มเด็ก/เยาวชนในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 60 คน รวมทั้งสิ้น 3,735 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ และบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์ตารางไขว้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อสถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วยการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวแปรผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ และบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ที่มีภูมิภาค อาชีพ เพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกันโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการส่งเสริมของสื่อในกลุ่มอาชีพโดยใช้การวิเคราะห์วงกรอบข้อมูล (Data Envelopment Analysis) ส่วน**การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ** ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบลึก (in-depth interview) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษาและครู/อาจารย์ ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และศึกษานอกโรงเรียน ทั้ง 4 ภูมิภาค และ 1 จังหวัด (ภาคเหนือ ภาคตะวันออก เชียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และจังหวัดกรุงเทพมหานคร) ภูมิภาคละ 20 คน รวม 100 คน และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ 30 คน รวมทั้งสิ้น 141 คน ตามประเด็นการสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งสาระการนำเสนอออกเป็น 5 หัวข้อ

1. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 จำแนกเป็นผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ และผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสือการ์ตูน สรุปได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 เมื่อพิจารณาจากรายการทั้งหมดทั้งช่วงเวลา prime time และ non-prime time พบว่าสถานีโทรทัศน์ของไทยมีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม (ร้อยละ 17.46) ของรายการทั้งหมด เมื่อจำแนกตามสถานีโทรทัศน์พบว่า สถานีโทรทัศน์ช่อง ThaiPBS มีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 26.67)

รองลงมาคือช่อง NBT (ร้อยละ 22.50) ช่อง 5 (ร้อยละ 17.28) ช่อง 9 (ร้อยละ 15.66) ช่อง 7 (ร้อยละ 12.50) และช่อง 3 (ร้อยละ 10.98) ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ เมื่อพิจารณาจากรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่า คุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือความมีสติสัมปชัญญะ (ร้อยละ 18.48)

2) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์

2.1) หนังสือพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ พิจารณาจากจำนวนคอลัมน์ทั้งหมด และจำนวนคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมโดยเฉลี่ยต่อฉบับ พบว่า หนังสือพิมพ์มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม (ร้อยละ 2.23) ของคอลัมน์ทั้งหมด เมื่อจำแนกตามหนังสือพิมพ์ พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 3.68) รองลงมาคือหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (ร้อยละ 3.20) และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (ร้อยละ 2.86) ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ เมื่อพิจารณาจากคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่าคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือความมีสติสัมปชัญญะ (ร้อยละ 29.17)

2.2) นิตยสาร

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสาร พิจารณาจากจำนวนคอลัมน์ทั้งหมด และจำนวนคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมโดยเฉลี่ยต่อเล่ม พบว่านิตยสารมีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม (ร้อยละ 3.23) เมื่อจำแนกตามนิตยสาร พบว่านิตยสารรักลูก มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 8.91) รองลงมาคือนิตยสารเนชั่นสุดสัปดาห์ (ร้อยละ 8.40) นิตยสารสกุลไทย (ร้อยละ 7.45) นิตยสารมติชนรายสัปดาห์ (ร้อยละ 6.10) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสาร เมื่อพิจารณาจากคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่า คุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือ ความมีสติสัมปชัญญะและความรับผิดชอบ (ร้อยละ 31.51)

2.3) หนังสือการ์ตูน

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือการ์ตูน เมื่อพิจารณาจากข้อความที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่าคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือการทำความดี (ร้อยละ 31.25) รองลงมาคือความมีสติสัมปชัญญะและความอดทนเท่ากัน (ร้อยละ 18.75) และความขยันหมั่นเพียร (ร้อยละ 12.50)

2. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

1) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ดูโทรทัศน์ 7-9 ชั่วโมง/สัปดาห์ ช่วงเวลาที่ดูรายการโทรทัศน์คือเวลา 20.00-22.59 น. (ร้อยละ 28.22) โทรทัศน์ช่องที่ชอบดูมากที่สุดคือช่อง 7 และ ช่อง 3 (ร้อยละ 25.92 และ 23.96) เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่ชอบดูมากที่สุดคือละคร รายการข่าวและวิเคราะห์ข่าว (ร้อยละ 24.87 และ 12.99) วัตถุประสงค์ในการดูโทรทัศน์คือเพื่อความบันเทิง (ร้อยละ 29.40)

2) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์

2.1) หนังสือพิมพ์

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านหนังสือพิมพ์ 1-3 ชั่วโมง/สัปดาห์ (ร้อยละ 25.03) ช่วงเวลาที่อ่านหนังสือพิมพ์คือเวลา 05.00-07.59 น. (ร้อยละ 32.37) หนังสือพิมพ์ที่ชอบอ่านมากที่สุดคือไทยรัฐ และเดลินิวส์ (ร้อยละ 18.05 และ 16.68) เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่ชอบอ่านมากที่สุดคือ คอลัมน์ประจำ (ร้อยละ 12.26) วัตถุประสงค์ในการอ่านหนังสือพิมพ์คือเพื่อรับฟังข่าวสาร/ได้รับความรู้ และเพื่อคลายความเหงา (ร้อยละ 49.45)

2.2) นิตยสาร

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อนิตยสาร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านนิตยสาร 10 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์ (ร้อยละ 28.78) ช่วงเวลาที่อ่านนิตยสารคือเวลา 11.00-13.59 น. (ร้อยละ 26.00) นิตยสารที่ชอบอ่านมากที่สุดคือแพรว (ร้อยละ 7.44) เนื้อหาของนิตยสารที่ชอบอ่านมากที่สุดคือแฟชั่น/บันเทิง/ความงาม (ร้อยละ 22.78) วัตถุประสงค์ในการอ่านนิตยสารคือเพื่อความบันเทิงและเพื่อคลายความเหงา (ร้อยละ 27.95)

2.3) หนังสือการ์ตูน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อหนังสือการ์ตูน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านหนังสือการ์ตูน 4-6 ชั่วโมง/สัปดาห์ (ร้อยละ 33.57) ช่วงเวลาที่อ่านหนังสือการ์ตูนคือเวลา 17.00-19.59 น. (ร้อยละ 20.98) หนังสือการ์ตูนที่ชอบอ่านมากที่สุดคือหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น (ร้อยละ 37.35) วัตถุประสงค์ในการอ่านหนังสือการ์ตูนคือเพื่อความบันเทิง (ร้อยละ 42.25)

ส่วนผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์

ด้านพฤติกรรม的开รับสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นถึงสื่อโทรทัศน์ ดังนี้ 1) พฤติกรรม的开รับสื่อของกลุ่มประชาชนเน้นเนื้อหาที่มีลักษณะความบันเทิงเป็นหลัก เช่น รายการละคร เกมโชว์ คอลัมน์ดูดวง เนื้อหาหน้าบันเทิง ส่วนพฤติกรรม的开รับสื่อของกลุ่มเด็กและเยาวชนเน้นการเปิดรับสื่อที่มีเนื้อหาความบันเทิงเป็นหลักเช่นกัน เช่น รายการการ์ตูน และ เกมโชว์ 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดรับสื่อของเด็กและเยาวชนอย่างมาก เช่น ครู/อาจารย์ควรนำเนื้อหาจากสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน ส่วนผู้ปกครองควรต้องให้คำแนะนำในการเปิดรับสื่อของเด็ก ส่วน หนังสือพิมพ์และนิตยสาร ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าพฤติกรรม的开รับสื่อของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ การศึกษาก็เป็นองค์ประกอบในการเปิดรับสื่อด้วย ทั้งพฤติกรรม的开รับสื่อ การเลือกเนื้อหาข่าวสาร การมีการศึกษาจึงช่วยให้คน ๆ นั้นแสวงหาข่าวสาร ความรู้ที่มากขึ้น สำหรับหนังสือการ์ตูน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าพฤติกรรม的开รับสื่อหนังสือการ์ตูนของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือการ์ตูนทุกวัน อ่านวันละหลายเรื่อง หลายเนื้อหา ผู้ปกครองควรเข้ามามีบทบาทช่วยเรื่องการแบ่งเวลาให้ถูกต้องในการอ่านหนังสือการ์ตูน

3. ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นถึงผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในภาพรวมว่าผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์มีคะแนนสูงสุด รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89, 2.66, 2.64 และ 2.63 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนมีผลทางตรงอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40, 2.96, 3.24 และ 2.85 ตามลำดับ) รองลงมาคือด้านผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85, 2.72, 2.57 และ 2.59 ตามลำดับ) ด้านผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67, 2.69, 2.54 และ 2.53 ตามลำดับ) และผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับสุดท้ายโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62, 2.38, 2.42 และ 2.52 ตามลำดับ)

ผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นถึงผลกระทบของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้ 1) ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม คือส่งเสริมค่านิยมในเรื่องของการแข่งขัน เรื่องของผู้ชนะและผู้แพ้อยู่ตลอดเวลา และจากค่านิยมในการบริโภค ซึ่งเป็น

การส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง เมื่อพิจารณาจากผลกระทบจากการรับเนื้อหาหนังสือการ์ตูนเด็กและเยาวชน คือจะมีลักษณะเป็นแบบการที่ค่อย ๆ ซึมซับไป คล้ายกับเป็นการล้างสมองให้สะอาด หากให้เนื้อหาสื่อที่ดี แต่ในทางตรงข้ามถ้าเป็นสื่อที่ไม่ดี จะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีตามไปด้วย มีพฤติกรรมที่มีความรุนแรง ก้าวร้าวได้ นอกจากนี้การที่เด็กและเยาวชนรับเนื้อหาสื่อการ์ตูนของต่างประเทศ เช่น เกาหลี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนรับวัฒนธรรมหรือค่านิยมจากประเทศเกาหลีตามไปด้วย 2) **ผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา** คือทำให้เกิดพฤติกรรม การเลียนแบบ เช่น การแต่งกายที่มีลักษณะหวือหวามากขึ้น การพูดจาที่ไม่สุภาพ มีลักษณะสองแง่สองง่ามมากขึ้น การใช้คำฟุ่มเฟือย เช่น การใช้สินค้า brand name วิธีการแก้ไขคือสื่อควรมีการส่งเสริมเนื้อหาที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชนในรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่มีความหลากหลายมากขึ้นที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละช่วงอายุ และ 3) **ผลกระทบด้านคุณธรรมศีลธรรม** จากผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม และด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบที่ไม่ถูกต้อง จึงส่งผลกระทบต่อด้านคุณธรรมศีลธรรมตามมา เช่น การก่ออาชญากรรม การมีพฤติกรรมที่รุนแรงและก้าวร้าว และจากค่านิยมในการบริโภค การบริโภคที่ก่อให้เกิดการบริโภคนิยมมากขึ้น จึงเป็นการส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง วิธีการแก้ไขคือสื่อทุกสื่อควรมีการส่งเสริมเนื้อหาที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น จะเป็นผลดีต่อทั้งด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม ด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา และส่งผลต่อเนื่องให้เกิดคุณธรรมศีลธรรมตามไปด้วย นอกจากนี้ ผู้บริหารสื่อควรมีการกำหนดนโยบายโดยเพิ่มรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รับสาร รวมทั้งกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหา

4. ผลการวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์

1) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์สถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน เปรียบเทียบระหว่างปัจจุบัน (ปี 2552) กับช่วง 5 ปีที่แล้วพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในปัจจุบัน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55, 3.43, 3.49 และ 3.54 ตามลำดับ) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในช่วง 5 ปีที่แล้ว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71, 2.63, 2.61 และ 2.66 ตามลำดับ) และ พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในปัจจุบัน (ปี 2552) และช่วง 5 ปีที่แล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ผลการวิเคราะห์บทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่า **สื่อโทรทัศน์** และ **นิตยสาร** มีรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมน้อย ควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับแรก ส่วน **หนังสือพิมพ์** ให้ความเห็นว่าควรมีการประเมินเนื้อหาของสื่ออย่างต่อเนื่องเป็นอันดับแรก และ **หนังสือการ์ตูน** ให้ความเห็นว่าควรสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมในเนื้อหาสื่อให้แง่คิดสะกิดใจเป็นอันดับแรก

ผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันดังนี้ 1) สื่อต้องนำเสนอสิ่งที่จริง (fact) ผู้ผลิตสื่อต้องมีคุณธรรมศีลธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยนำเสนอสิ่งที่จริง 2) สื่อต้องนำเสนอสิ่งที่สุนทรีย์ (aesthetic) และนำเสนอคุณธรรมศีลธรรมให้กลมกลืน ละเมียดละไมไปกับเนื้อหาสื่อ 3) การที่จะผลิตสื่อส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรม ควรต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงคนทำสื่อให้มีคุณธรรมศีลธรรมก่อน 4) สื่อต้องมีการประเมินติดตาม และตรวจสอบเนื้อหาสาระของสื่ออย่างสม่ำเสมอ 5) ควรกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานผู้รับผิดชอบ เช่น องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ผลิตสื่อให้เกิดมาตรฐาน และเสริมสร้างความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมกับสื่อ 6) สื่อควรให้ผู้ชมหรือผู้อ่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเนื้อที่สื่อ 7) สื่อควรมีจิตสาธารณะด้วยในการรับใช้สังคม 8) รัฐควรส่งเสริมอย่างจริงจังให้สื่อสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมศีลธรรมในรายการ 9) เมื่อสื่อไม่สามารถจัดสัดส่วนรายการสาระได้มากพอ ควรสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมเข้าไปในรายการนั้นๆ ให้มากขึ้น 10) ด้านภาครัฐอาจจัดตั้งองค์กรกลางที่มีนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และแนวนโยบายใช้สื่อโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย 11) หากประเทศไทยจะผลิตรายการโทรทัศน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนั้นควรนำเรื่องคุณธรรมศีลธรรมเข้าไปในเนื้อหาสื่อหรือเนื้อหารายการ โดยต้องชี้ให้ชัดเจนมากขึ้นว่าเป็นบันเทิงที่มีสาระมีคุณธรรมศีลธรรม 12) บทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ของไทยในปัจจุบันส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมน้อยมาก เนื่องจากสื่อคำนึงถึงรายได้ทางธุรกิจมากกว่าจึงเน้นรายการ/เนื้อหาที่คนส่วนใหญ่สนใจดู/อ่านหรือเนื้อหาบันเทิงมากกว่ามีความพยายามในการทำสื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่สื่อคงต้องทำในรูปแบบที่น่าสนใจและน่าติดตาม การผสมกลมกลืนกับการดำเนินเรื่องอย่างมีศิลปะหรืออาจทำโดยการเปิดพื้นที่ให้กับ dialogue หรือบุคคลที่น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดี ด้วยการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติที่ดี และในกรณี

ของสื่อโทรทัศน์ควรจัดทำรายการที่เน้นการมีสาระมากกว่าความบันเทิง และ 13) รัฐบาล/สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาควรสร้างหลักสูตรให้ผู้ผลิตสื่อในอนาคตคือนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีคุณธรรมศีลธรรม นำเสนอสิ่งที่จริง ความดี และความงาม

ส่วนผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้านแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสถานีโทรทัศน์ด้าอ้ายของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า รายการที่สถานีโทรทัศน์ด้าอ้ายทำมุ่งเน้นเผยแพร่เรื่องราวทางบวกที่หลากหลาย ไม่นำเสนอเรื่องความรุนแรง การมอมเมาทางวัตถุนิยม บริโภคนิยม หรือเรื่องเลวร้ายต่างๆ แต่จะเผยแพร่เรื่องเชิงคุณธรรม เรื่องราวของชีวิตคนที่ทำดีปฏิบัติดีด้วยละคร ดนตรี นิทาน เพลงและรูปแบบอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องดี ๆ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้คนทำดี สร้างความประทับใจในสิ่งดีงาม

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าสถานีโทรทัศน์ของไทยที่นำเสนอละคร ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอที่ไม่เป็นจริง สอนให้คนตกตึกกัน ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญา ที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อสังคม แต่ประเทศไทยมีวัฒนธรรมดี ๆ อีกมากมาย ดังนั้น จึงควรนำเสนอภาพพจน์ของประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม เช่น เรื่องของมารยาทของคนไทย วัฒนธรรมของพุทธ ประกอบด้วยเสาหลัก 4 เสาหลัก ได้แก่ 1) รู้มารยาท 2) รู้ผิด/ชอบ 3) รู้สมณะ และ 4) รู้ยางอาย ดังนั้น หากพิจารณาเปรียบเทียบกับสถานีโทรทัศน์ด้าอ้ายของมูลนิธิฉือจี้ พบว่าจะเป็นการนำเสนอในหลายรูปแบบ เช่น ทั้งการ์ตูน สารคดี ละคร รายการทำอาหาร รายการข่าวที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมทั้งสิ้น ดังนั้น สถานีโทรทัศน์ของไทยควรจะนำเสนอเนื้อหาสาระสื่อที่เป็นเชิงคุณธรรมนั้น ควรเผยแพร่เรื่องราวทางบวกที่หลากหลาย จะเป็นรายการละคร รายการทำอาหาร รายการข่าว รายการดนตรี รายการวาไรตี้โชว์ หรือรายการเกมโชว์โดยยึดหลักว่าจะไม่นำเสนอเรื่องความรุนแรง การมอมเมาทางวัตถุนิยม บริโภคนิยม หรือเรื่องเลวร้ายต่างๆ แต่จะเผยแพร่เรื่องเชิงคุณธรรม จะมุ่งสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้ชม เรื่องราวของชีวิตคนที่ทำดีปฏิบัติดีด้วยละคร ดนตรี นิทาน เพลงและรูปแบบอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องดี ๆ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้คนทำดี และสร้างความประทับใจในสิ่งดีงามต่อไป

5. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

1) ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่มีภูมิภาค เพศ อาชีพ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในการส่งเสริมคุณธรรม

ศีลธรรมมีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มภูมิภาค เพศ และสถานภาพแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ตามอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ตามอาชีพจาก 16 กลุ่ม พบว่าคะแนนประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนามีคะแนนประสิทธิภาพสูงสุด (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือกลุ่มทหาร/ตำรวจ แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พดดี นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี ครูอาจารย์ วิศวกร/สถาปนิก นักวิจัย นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สื่อมวลชน กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า เกษตรกร คนว่างงาน เด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์และนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา มีคะแนนประสิทธิภาพ (ร้อยละ 99.40, 98.4, 98.04, 95.49, 95.48, 92.63, 90.51, 89.67, 89.54, 85.94, 84.77, 82.47, 82.14, 72.56 และ 71.62 ตามลำดับ) ทั้งนี้กลุ่มเสี่ยงคือ กลุ่มคนว่างงาน ควรปรับเปลี่ยนการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร ร้อยละ 21.48, 20.09 และ 19.88 ตามลำดับ และกลุ่มเด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ ควรปรับเปลี่ยนการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน ร้อยละ 28.12, 22.14, 19.52 และ 22.87 ตามลำดับ

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง “โครงการสำรวจสถานภาพสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม” ผู้วิจัยสรุปประเด็นอภิปรายผลการวิจัยรวม 4 หัวข้อ หัวข้อแรก เนื้อหาและแนวโน้มของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ หัวข้อที่สอง ผลกระทบของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ หัวข้อที่สาม สถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และ หัวข้อที่สี่ ข้อจำกัดในการวิจัย ดังนี้

1. เนื้อหาและแนวโน้มของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 เมื่อพิจารณาจากรายการทั้งหมดทั้งช่วงเวลา prime time และ non-prime time พบว่าสถานีโทรทัศน์ของไทยมีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 17.46 ของรายการทั้งหมด ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสารพบว่านิตยสารมีคอลัมน์ที่สอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 3.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด และผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ พบว่านิตยสารมีคอลัมน์ที่สอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 2.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด ผลการวิเคราะห์สรุปสาระได้ 2 ประเด็น ประเด็นแรก เนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ยังไม่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากนัก ผลสรุปนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ที่ให้ความเห็นว่าเนื้อหาในรายการประเภทต่าง ๆ ของสถานีโทรทัศน์และเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนไม่พบการส่งเสริมด้านคุณธรรมศีลธรรมเท่าใดนัก หรือถ้ามีรายการสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาไม่บ่อยครั้งก็น้อยมาก จากการศึกษาพบว่าสัดส่วนการสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ทำได้ทุกรายการและทุกคอลัมน์ จากการวิเคราะห์เนื้อหาโดยผู้วิจัยและทีมผู้วิจัยไม่พบวลีที่ส่งเสริมหรือสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมมากนัก มีการสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมเพียงประมาณร้อยละ 83 ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้ผลิตสื่อควรได้พิจารณาทบทวน ประเด็นที่สอง สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมสูงสุดเมื่อเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ 3 ประการคือ 1) ธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง จึงมีแรงดึงดูดใจให้ผู้รับสื่ออยากดูมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และการ์ตูน 2) ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อของผู้รับสื่อส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเวลา 20.00-22.59 น. และ 17.00-19.59 น. ซึ่งเป็นเวลาที่คนส่วนใหญ่กลับจากการทำงานเต็มเวลา ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นเวลาที่ผู้เปิดรับสื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน นอกจากนี้ 3) การดูโทรทัศน์ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวทำให้คนชอบมากกว่าการรับสื่ออย่างอื่น เนื่องจากสื่อชนิดอื่นดูได้เพียงคนเดียว ไม่สามารถรับสื่อพร้อมกันได้หลายคนอย่างเช่นสื่อโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ยังศึกษาลงในรายละเอียด เพื่อพิจารณาว่าผู้รับสื่อกลุ่มอาชีพใดดูโทรทัศน์ในช่วงเวลาใดมากที่สุด ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มอาชีพที่ดูโทรทัศน์ในช่วงเวลา 20.00-22.59 น. ได้แก่ กลุ่มกรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มเด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ กลุ่มครู/อาจารย์ กลุ่มทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา กลุ่มแพทย์/เภสัชกร/พยาบาล กลุ่มวิศวกร/สถาปนิก และกลุ่มอาชีพที่ดูโทรทัศน์ในช่วงเวลา 17.00-19.59 น. ได้แก่ กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มเด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ กลุ่มครู/อาจารย์ กลุ่มแพทย์/เภสัชกร/พยาบาล กลุ่มนักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า กลุ่มพระสงฆ์/นักบวช ทั้งนี้ช่วงเวลา 17.00-19.59 น.

เป็นช่วงเวลาที่นักเรียน/นิสิต/นักศึกษาใช้เวลาอยู่ร่วมกับผู้ปกครอง และช่วงเวลา 20.00–22.59 น. เป็นช่วงเวลาที่สมาชิกในครอบครัวอยู่พร้อมหน้า การอยู่พร้อมกันจะเป็นสาเหตุสำคัญให้สมาชิกในครอบครัวรับสื่อพร้อมกัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนในครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน ช่วงเวลาดังกล่าวเป็น prime time ของโทรทัศน์ ไม่ได้คำนึงถึงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม แต่ประมุขให้ได้ว่ารายการที่ให้ค่าตอบแทนทางสถานีโทรทัศน์สูงสุด นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่ผู้รับสื่อชอบดูส่วนใหญ่คือละคร แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อส่วนใหญ่เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ดังนั้นการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อโทรทัศน์ควรส่งเสริมในช่วงเวลาที่คนดูมากที่สุดคือ เวลา 17.00–22.59 น. และนำเสนอในรูปแบบละครซึ่งเป็นรายการที่นิยมมากที่สุดโดยการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมอย่างกลมกลืน และสนุก

ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน เปรียบเทียบในปัจจุบันและช่วง 5 ปีที่แล้วพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในปัจจุบันสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในช่วง 5 ปีที่แล้ว ทั้งนี้พบว่าการนำเสนอเรื่องความรุนแรงลดลง การแสดงออกถึงพฤติกรรมทางเพศลดลง ส่งเสริมความพึงเพื่อลดลง การใช้ภาษาวิบัติลดลงและมีคติสอนใจเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการตั้งคำถามในแบบสอบถามเป็นการเก็บรวบรวมเพียงครั้งเดียวคือในช่วง 5 ปีก่อน และในปัจจุบัน จึงอาจทำให้มีความลำเอียงในการตอบแบบสอบถามได้บ้าง ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณดังกล่าวไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เนื่องจากในปัจจุบันมีการนำเสนอภาพเปลือยผ่านสื่อเพิ่มมากขึ้น มีการใช้ภาษาวิบัติ นอกจากนี้ยังมีสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีเนื้อหาที่ยั่วยุกามารมณ์และกระตุ้นให้เกิดการต่อสู้แข่งขันกันอย่างรุนแรง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษา จึงควรมีการศึกษาวิจัยถึงสื่ออินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม

2. ผลกระทบของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นถึงผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในภาพรวมว่าผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์มีคะแนนสูงสุด รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน มีผลทางตรงเป็นอันดับแรก รองลงมาคือผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม และผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับสุดท้าย แสดงว่าผู้รับสื่อไม่ได้มองว่าสื่อเป็นกลไกการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม จึงควรมีการปลูกจิตสำนึก

ให้สื่อส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเพิ่มขึ้น ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจ และนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นถึงผลกระทบของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้ คือ 1) **ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม** คือส่งเสริมค่านิยมในเรื่องของการแข่งขัน เรื่องของผู้ชนะและผู้แพ้อยู่ตลอดเวลา และจากค่านิยมในการบริโภค ส่งผลให้มีการบริโภคตลอด การใช้จ่ายเงิน การบริโภคที่ก่อให้เกิดการบริโภคนิยมมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นการส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง มีพฤติกรรมที่มีความรุนแรงก้าวร้าวได้ นอกจากนี้การที่เด็กและเยาวชนรับเนื้อหาสื่อการ์ตูนของต่างประเทศ เช่น เกาหลี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนรับวัฒนธรรมหรือค่านิยมจากประเทศเกาหลีตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไอร์แลนด์ พูนวศิน (2534) 2) **ผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา** คือทำให้เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบ เช่น การแต่งกายที่มีลักษณะหิวหาวมากขึ้น การพูดจาที่ไม่สุภาพ มีลักษณะสองแง่สามง่ามมากขึ้น การใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่น การใช้สินค้า brand name และ 3) **ผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม** คือจากผลกระทบผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม และด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา ที่ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบที่ไม่ถูกต้อง จึงส่งผลต่อด้านคุณธรรมศีลธรรมตามมา เช่น การก่ออาชญากรรม การมีพฤติกรรมที่รุนแรงและก้าวร้าว และจากค่านิยมในการบริโภค จึงเป็นการส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธ์ทิพย์ กาญจนะจินดา สายสุนทร (2550) และงานวิจัยของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2550) วิธีการแก้ไขคือสื่อทุกสื่อควรมีการส่งเสริมเนื้อหาที่มีการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น จะเป็นผลดีต่อทั้งด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม ด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา และส่งผลต่อเนื่องให้เกิดคุณธรรมศีลธรรมตามไปด้วย นอกจากนี้ ผู้บริหารสื่อควรมีการกำหนดนโยบายโดยเพิ่มรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้บริโภคสื่อ รวมทั้งกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหา และให้ความเห็นว่าหากสื่อมีเนื้อหาสาระที่ดี มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรม จะส่งผลให้ผู้รับสื่อเห็นตัวอย่างความมีคุณธรรมศีลธรรม เห็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องต่างๆ เช่น การมีจิตอาสา การรับผิดชอบ ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อประเทศชาติ การส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีแก่สังคม จะส่งผลต่อเนื่องให้คนไทยมีคุณธรรมศีลธรรมตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมศีลธรรมของ Kohlberg (1987)

3. สถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม พบว่า **สื่อโทรทัศน์** ควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็น

อันดับแรก ส่วน**หนังสือพิมพ์** พบว่า ควรมีการประเมินเนื้อหาของสื่ออย่างต่อเนื่องเป็นอันดับแรก สำหรับ**นิตยสาร** พบว่า ควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับแรก และ**หนังสือการ์ตูน** พบว่า ควรสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมในเนื้อหาสื่อให้แง่คิดสะกิดใจ เป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันดังนี้ 1) ผู้ผลิตสื่อต้องมีคุณธรรมศีลธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยนำเสนอสิ่งที่ เป็นจริง 2) สื่อต้องนำเสนอสิ่งที่ เป็นสุนทรียะ (aesthetic) 3) การที่จะผลิตสื่อส่งเสริมเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม 4) สื่อต้องมีการประเมิน ติดตาม และตรวจสอบเนื้อหาสาระของสื่ออย่างสม่ำเสมอ 5) ควร กำหนดวิธีการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานผู้รับผิดชอบ เช่น องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ผลิตสื่อให้เกิดมาตรฐาน 6) สื่อควรให้ผู้ชมหรือผู้อ่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาที่สื่อ 7) สื่อ ควรมีจิตสำนึกด้วยในการรับใช้สังคม 8) รัฐควรส่งเสริมอย่างจริงจังให้สื่อสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรม ศีลธรรมในรายการ 9) เมื่อสื่อไม่สามารถจัดสัดส่วนรายการสาระได้มากพอ ก็ควรสอดแทรกคุณธรรม ศีลธรรมเข้าไปในรายการนั้นๆ ให้มากขึ้น 10) ด้านภาครัฐอาจจัดตั้งองค์กรกลางที่มีนโยบายในการ ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และแนวนโยบายให้สื่อโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย และ 11) บทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ของไทยในปัจจุบันส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรม น้อยมาก แต่มีความพยายามในการทำสื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่สื่อคงต้องทำ ในรูปแบบที่น่าสนใจและน่าติดตาม หรืออาจทำโดยการเปิดพื้นที่ให้กับ dialogue หรือบุคคลที่น่าจะ เป็นตัวอย่างที่ดี ด้วยการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชยุตม์ เหมจักร (2544) ทั้งนี้ข้อค้นพบจากการวิจัยข้างต้นเป็นข้อค้นพบจากการวิจัยที่แสดงถึงแนวนโยบายในการ พัฒนาสื่ออยู่แล้วในตัว ดังนั้นการอภิปรายผลการวิจัยในตอนนี้จะเน้นความสำคัญของการนำแนวนโยบายดังกล่าวไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการปฏิบัติที่เสนอแนะ ได้แก่ 1) อาจให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการเผยแพร่ผลการวิจัยไปถึงผู้ผลิตสื่อโดยตรง เพื่อชักชวนให้มีการเสนอ เนื้อหาสื่ออย่างเหมาะสม 2) จัดประชุมเพื่อเสนอแนะผลการวิจัยให้ผู้ผลิตสื่อ/ตัวแทนได้รับรู้เพื่อหา แนวทางการพัฒนาสื่อด้านคุณธรรมศีลธรรมร่วมกัน 3) อาจจัดทำเอกสารแนวปฏิบัติสำหรับผู้ผลิตสื่อ เพื่อใช้ปฏิบัติ และ 4) ดำเนินการให้เกิดการประกวดสื่อที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมอย่างมี ประสิทธิภาพให้เป็นต้นแบบของแนวทางการปฏิบัติ

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่มีภูมิภาค เพศ อาชีพ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มภูมิภาค เพศ และสถานภาพไม่แตกต่างกัน แสดงว่ากลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และจังหวัดกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมไม่แตกต่างกัน และกลุ่มประชาชนที่เป็นเพศหญิง เพศชาย มีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่ไม่แตกต่างกัน กลุ่มประชาชนที่มีสถานภาพโสด สมรส หย่า/แยกกันอยู่ มีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มประชาชน 16 อาชีพ มีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ประชาชนที่มีอายุ ไม่เกิน 10 ปี, 11-20 ปี, 21-30 ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี และ 51-60 ปี และระดับการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าอายุ อาชีพ และระดับการศึกษาส่งผลต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ดังนั้นการให้การศึกษาจะส่งผลทำให้ประชาชนมีผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

จากการวิเคราะห์ประสิทธิผลการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อในกลุ่มอาชีพ จากทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน จาก 16 กลุ่มอาชีพ อันได้แก่ 1) กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง 2) ครูอาจารย์ 3) ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พดติ 4) นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 5) ทหาร/ตำรวจ 6) นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า 7) นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี 8) นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา 9) พระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนา 10) นักวิจัย 11) สื่อมวลชน 12) แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล 13) วิศวกร/สถาปนิก 14) เกษตรกร 15) คนว่างงาน และ 16) เด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ พบว่าคะแนนประสิทธิภาพการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนามีคะแนน

ประสิทธิภาพสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มทหาร/ตำรวจ แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พดติ นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี ครูอาจารย์ วิศวกร/สถาปนิก นักวิจัย นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สื่อมวลชน กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า เกษตรกร คนว่างงาน และนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มพระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนา รองลงมาคือกลุ่มทหาร/ตำรวจ แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พดติ นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี ครูอาจารย์ วิศวกร/สถาปนิก ส่วนกลุ่มที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อค่อนข้างต่ำคือกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มกรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มคนว่างงาน ดังนั้นถือว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ควรเร่งส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อก่อน ทั้งนี้คุณลักษณะของประชากรในแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีลักษณะแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ได้ประสิทธิภาพการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อในกลุ่มอาชีพค่อนข้างแตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาถึงในรายกลุ่มอาชีพ และควรเพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อ โดยการดำเนินการให้กลุ่มอาชีพนั้นมาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อที่จะได้แนวทางในการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมศีลธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการอภิปรายผลนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยพิจารณาจากทั้งด้านนโยบาย ด้านผู้บริโภคสื่อ และด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ด้านนโยบาย

1. จากผลการวิเคราะห์พบว่าเนื้อหาสื่อที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมยังมีน้อย และช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อส่วนใหญ่เป็นช่วงค่ำซึ่งเป็นช่วง prime time นอกจากนี้คนส่วนใหญ่ชอบดูละคร ดังนั้นรัฐบาลจึงควรมีการกำหนดนโยบายโดยเพิ่มรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้นให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รับสารโดยนำเสนอในรูปแบบของละคร ในช่วงเวลา prime time โดยให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองรับสื่อร่วมกับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ควรมีงานวิจัยที่เป็นการพัฒนาคู่มือสำหรับผู้ปกครองในการชี้แนะ/แนะนำให้เด็กและเยาวชนได้รับอิทธิพลจากสื่อและเปลี่ยนแปลงคุณธรรมศีลธรรมในทางที่ดี

2. กระบวนการผลิตสื่อ สิ่งที่ต้องการจะนำเสนอคือเรื่องคุณธรรมศีลธรรม แต่สิ่งผู้บริโภคได้รับมักเป็นสิ่งที่ไม่ได้ตั้งใจนำเสนอแต่เป็นสิ่งที่แฝง เช่น เรื่องความรุนแรง บางครั้งผู้ผลิตสื่อไม่เห็นและไม่ไดติดตามอย่างต่อเนื่องว่ามีผลต่อผู้บริโภคสื่ออย่างไร นอกจากนี้ ผู้ผลิตสื่อต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นจริง (fact) สิ่งที่เป็นสุนทรียะ (aesthetic) และนำเสนอคุณธรรมศีลธรรมให้กลมกลืน ละเมียดละไมไปกับเนื้อหาสื่อ ตลอดจนรัฐบาลควรมีการติดตามตรวจสอบอิทธิพลของสื่อว่าเกิดผลขึ้นจริงหรือไม่ ผู้ผลิตสื่อควรมีการทำวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการของผู้บริโภคสื่อด้วย

3. หลักการและวิธีการผลิตสื่อพบว่าผู้ผลิตสื่อไม่มีความชัดเจนในด้านความรู้ที่เกิดจากเรื่องคุณธรรมศีลธรรม ไม่รู้วิธีการจัดรายการให้เกิดผลด้านคุณธรรมศีลธรรม และคนที่รู้เรื่องคุณธรรมศีลธรรมไม่มีโอกาสในการผลิตสื่อ ดังนั้นจึงควรจะมีการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการและผู้ผลิตสื่อให้เกิดการผลิตรายการที่ผสมผสานระหว่างสิ่งที่เป็นจริงและหลักวิชาการที่ผลักดันผู้บริโภคสื่อให้เกิดผลด้านคุณธรรมศีลธรรม

ด้านผู้บริโภคสื่อ

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริโภคสื่อไม่รู้เท่าทันสื่อ ผู้ผลิตสื่อยังใช้สื่อเป็นเครื่องมือโน้มน้าวจิตใจของผู้บริโภคสื่อ ดังนั้นเวลาชมรายการโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ที่เป็นปัญหาของสังคม จึงไม่สามารถตัดสินใจ แยกแยะความถูกต้องความดีงามได้อย่างมีเหตุมีผล จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ผู้บริโภคสื่อควรได้รับการพัฒนา โดยการอบรมให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้บริโภคสื่อ ถ้าเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ควรให้มีสื่อแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ซีดีรอมแนะนำ คู่มือการบริโภคสื่อ สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน ควรมีการฝึกอบรมหรือให้ความรู้เพื่อให้รู้เท่าทันสื่อ (media literacy) และอบรมพ่อแม่หรือผู้ปกครองให้การบริโภคสื่อร่วมกันกับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ต้องมีการสร้างความเข้าใจของความสำคัญของการแบ่งเวลา การสร้างความตระหนักด้านคุณประโยชน์และโทษของการบริโภคสื่อ เพื่อให้สามารถบริโภคสื่อได้อย่างฉลาด

ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาล/สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาควรลงทุนจัดตั้งสำนักงานสื่อสร้างสรรค์ โดยการนำมืออาชีพเข้ามาบริหาร เพื่อที่จะทำให้สามารถสร้างสื่อที่ดี มีคุณภาพ สอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมตลอดจนควรมีการติดตาม และควรมีตรวจสอบเนื้อหาสาระของสื่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ผลิตสื่อตระหนักถึงเนื้อหาของสื่อที่ผลิต ตลอดจนรัฐบาลควรจัดดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ (rating) ควบคู่ไปกับการกำหนดช่วงระยะเวลาในการนำเสนอเนื้อหาสื่อที่ชัดเจน (timing) และกำหนดพื้นที่ของกลุ่มผู้รับสื่อที่ชัดเจน (zoning) เพื่อที่จะสกัดสื่อร้าย ขยายสื่อดี สำหรับแนวทางในการดำเนินการสามารถกำหนดได้ 2 แนวทางคือ

1. กรณีที่จัดตั้งสำนักงานสื่อสร้างสรรค์ได้ ควรกำหนดแนวนโยบายในการผลิตสื่อ การกำกับดูแล ติดตาม การเผยแพร่สื่อ การตรวจสอบเนื้อหาสาระว่าเป็นไปตามเกณฑ์ การติดตามเนื้อหาแนวนโยบายการนำเสนอสื่อ การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ เพื่อนำเสนอข้อมูลต่อสาธารณะให้ผู้บริโภคสื่อเลือกบริโภคได้อย่างเหมาะสม

2. ถ้าหากไม่สามารถจัดตั้งสำนักงานสื่อสร้างสรรค์ได้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาควรร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

และกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรภาระหน้าที่ว่าหน่วยงานใดดูแลส่วนใด เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการวิจัยที่เป็นการพัฒนาคู่มือสำหรับผู้ปกครองในการชี้แนะ/แนะนำให้เด็กและเยาวชนได้รับอิทธิพลจากสื่อและเปลี่ยนแปลงคุณธรรมศีลธรรมในทางที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- ชยุตม์ เหมจักร. (2544). *ข่าวโทรทัศน์ที่มีคุณภาพในทัศนะผู้สื่อข่าวและผู้รับสาร*. วิทยานิพนธ์
ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธ์ทิพย์ กาญจนะจินดา สายสุนทร. (2550). *สื่อในสังคมไทยต่อสุขภาวะและสิทธิมนุษยชนของเด็ก
เยาวชน และครอบครัว: แนวคิดพื้นฐาน*. Retrieved June 14, 2008 from [http://www.
archanwell.org](http://www.archanwell.org)
- วไลรัตน์ พูนวสิน. (2534). *การศึกษาความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กชนบทในจังหวัดสุรินทร์*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2550). *บริบทของสื่อเพื่อเด็กในสังคมไทย*. Retrieved
June 14, 2008 from [http://www.ccdkm.org/CCDKM/documents_thai/2550_08_w3/
Document_13_14July_th.doc](http://www.ccdkm.org/CCDKM/documents_thai/2550_08_w3/Document_13_14July_th.doc)
- Bandura, A. (1986). *A Social Learning Analysis*. Retrieved June 14, 2008 from
www.psychology.org/File/PSYCHOLOGY_JOURNAL_1_1_CASAROTTI.pdf
- Kohlberg, L. (1987). *Theories of Development*. Retrieved June 14, 2008 from [http://
faculty.plts.edu/gpence/html/kohlberg.htm](http://faculty.plts.edu/gpence/html/kohlberg.htm)
- McQuail, D. (1983). *Audience Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Skinner. (1953). *Science and human behavior*. New York: Free Press.

A Synthesis of Research on Buddhist Concepts and Life Satisfaction and Lottery Gambling among Thai People

Vanchai Ariyabuddhipongs

ABSTRACT

This paper summarizes and synthesizes six studies conducted in two streams of research. The first stream deals with Buddhist concepts and life satisfaction, whereas the second stream examines cognitive bias and lottery gambling among Thai people. The purpose of the paper is to present a conceptual framework that shows the relationships between Buddhist concepts and life satisfaction, and cognitive bias and lottery gambling, and to point out the policy, and theoretical and research implications.

Results of the studies in the first stream of research on Buddhist concepts show that money consciousness is related to violation of the Buddhist five precepts; that belief in merit and belief in the next life are related to merit making and life satisfaction; and that subjective wealth mediates the relationship between observance of the Buddhist five precepts and happiness. Results of the studies on the second stream of research on lottery gambling among Thai people show that cognitive bias, superstition, money consciousness, materialism, and family members' and friends' gambling are related to frequency and amounts of lottery gambling; that hope, superstition, and family members' and friends' gambling are related to frequency and amounts of lottery gambling; and that near miss, gambler's fallacy, and entrapment are related to frequency and amounts of lottery gambling.

The synthesis of the study results yields a model depicting causal relationships between Buddhist concepts and life satisfaction, and cognitive bias and lottery gambling, that has policy, and theoretical and research implications. Government organizations may use the model to guide their policies concerning the promotion of Buddhism. Government agencies that regulate lottery gambling may use the model to design measures to prevent excessive lottery gambling among Thai people. Buddhist concepts may be made operational into instruments to assess attitudes and behaviors. Researchers may use Buddhist concepts such as greed, anger, delusion, and violation of Buddhist five precepts to examine the relationships between Buddhist concepts and behaviors.

การสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องแนวคิดในพุทธศาสนา กับความพอใจในชีวิตและการพนันลอตเตอรี่ในหมู่คนไทย

วันชัย อริยะะพุทธิพงศ์

บทคัดย่อ

การสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิตและการพนันลอตเตอรี่ในหมู่คนไทยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลสรุปสาระรายงานวิจัยจำนวน 6 เรื่อง งานวิจัย 6 เรื่องนี้ แยกเป็นสองสาย สายแรกเป็นการศึกษาเรื่องแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิต สายที่สองเป็นการศึกษาเรื่องความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่ในหมู่คนไทย การสังเคราะห์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในภาพรวมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิตและความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่เพื่อประโยชน์เชิงนโยบายและเชิงวิชาการ

ผลการศึกษาเรื่องแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิตแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อในอำนาจเงินมีความสัมพันธ์กับการละเมิดศีลห้า ความเชื่อในผลบุญและความเชื่อเรื่องชาติหน้ามีความสัมพันธ์กับการทำบุญและความพอใจในชีวิต และการรักษาศีลมีความสัมพันธ์กับความสุขโดยมีโรคหทัยเป็นตัวแปรส่งผ่าน ผลการศึกษาเรื่องความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่ในหมู่คนไทยแสดงให้เห็นว่า ความรู้ไม่เท่าทันเรื่องลอตเตอรี่ ความเชื่อถือโชคลาง ความเชื่อในอำนาจเงิน วัตถุนิยม และการพนันของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนมีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี่ ความหวัง ความเชื่อโชคลาง การพนันของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนมีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี่ การเกิอบถูก ความเห็นผิดของนักพนัน การติดกับการพนันมีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี่

การสังเคราะห์งานวิจัยทำให้ได้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรของแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิตและความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่ที่มีหลักฐานผลการวิจัยเชิงประจักษ์รองรับ ประโยชน์ทางปฏิบัติแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามแนวคิดในพุทธศาสนาทำให้เกิดความพอใจในชีวิตและความสุข และความหลงผิดมีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและพฤติกรรมของคนไทยสามารถใช้โมเดลดังกล่าวเป็นแนวนโยบายส่งเสริมพุทธศาสนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการพนันลอตเตอรี่สามารถใช้โมเดลในการออกมาตรการการควบคุมการพนันลอตเตอรี่ของคนไทยให้อยู่ระดับที่ไม่เกินเลย ประโยชน์ทางทฤษฎีแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนามีแนวคิดที่นำมาแปลเป็นเครื่องมือวัดทัศนคติและพฤติกรรมได้นักวิชาการสามารถนำแนวคิดเช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง การรักษาศีลหรือการละเมิดศีลห้ามาทำการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในพุทธศาสนากับพฤติกรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยสองกลุ่มทำกิจกรรมที่วัดแตกต่างกัน คนไทยกลุ่มแรกไปวัดเพื่อทำบุญโดยการถวายภัตตาหารให้แก่พระภิกษุ พังเทศน์ และปฏิบัติธรรมทำสมาธิ คนไทยกลุ่มที่สองไปวัดเพื่อหาตัวเลขเด็ดที่จะใช้ในการเล่นพนันลอตเตอรี่ โดยการดูน้ำตาเทียน คู่มือหนึ่งของศพอจารย์พระดังที่ยังไม่เฝ้าเพื่อยเพื่อดูว่ารอยสักยันต์ที่อยู่บนมือหนึ่งเป็นตัวเลขอะไร หรือชูดเปลือกต้นไม้เพื่อดูลายไม้ว่าเป็นตัวเลขอะไรอะไรเป็นแรงจูงใจให้คนไทยแต่ละกลุ่มมีพฤติกรรมดังกล่าว และพฤติกรรมนั้นมีผลอย่างไรต่อเขาเหล่านั้น คำถามเช่นนี้ยังไม่มีผู้ใดให้คำตอบโดยการวิจัย

การวิจัยพฤติกรรมของคนไทยสองกลุ่มนี้เป็นการวิจัยปัญหาเดียวกันคือ ปัญหาการแสวงหาความพอใจในชีวิตและความสุข ความแตกต่างอยู่ที่พฤติกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งความพอใจในชีวิตหรือความสุข สำหรับคนไทยกลุ่มแรก การแสวงหาความพอใจในชีวิตและความสุขมาจากความเชื่อว่าการทำบุญและผลบุญทำให้เกิดความสุข ส่วนคนไทยกลุ่มที่สอง การแสวงหาความพอใจในชีวิตและความสุขมาจากความเชื่อว่าการเงินทำให้เกิดความสุข และวิธีให้ได้เงินจำนวนมากคือการเล่นพนันลอตเตอรี่

ปัญหาเรื่องนี้มีความสำคัญต่อคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธเพราะผลของการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการถวายภัตตาหารให้แก่พระภิกษุ พังเทศน์ และปฏิบัติธรรมทำสมาธิหรือการทำบุญมีความสัมพันธ์กับความพอใจในชีวิตหรือความสุข ส่วนการเชื่อถือโชคกลางเช่นการหาเลขเด็ดด้วยการดูตัวเลขจากน้ำตาเทียน รอยสักยันต์บนมือหนึ่งของศพอจารย์พระ และเปลือกไม้ ความหวัง ความเห็นผิดของนักพนันและการเกือบถูกลอตเตอรี่มีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้พนันลอตเตอรี่ในระดับสังคม ปัญหาของการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริมพุทธศาสนา และควบคุมการออกสลากกินแบ่ง องค์การที่มีหน้าที่ส่งเสริมพุทธศาสนาสามารถใช้ผลงานวิจัยในการส่งเสริมให้คนเข้าวัดทำบุญและส่งเสริมกิจกรรมพุทธศาสนา องค์การที่มีหน้าที่ควบคุมการออกลอตเตอรี่สามารถใช้ผลงานวิจัยในการออกมาตรการให้การเล่นพนันลอตเตอรี่ของคนไทยให้อยู่ในขอบเขตที่ควบคุมได้ ปัญหาการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อทฤษฎีและการวิจัยในแง่ที่ว่า แนวคิดในพุทธศาสนาสามารถนำมาแปลเป็นเครื่องมือวัดทัศนคติและพฤติกรรมของคนได้ และผลงานวิจัยพิสูจน์ถึงความ เป็นประจักษ์ของคำสอนในพุทธศาสนา

ด้วยเหตุและผลที่คาดว่าจะได้รับดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบปัญหาวิจัยทั้งสองข้อโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบันและได้รายงานผลงานวิจัยเผยแพร่ในวารสารวิชาการต่างประเทศจำนวน 6 เรื่อง งานวิจัยทั้ง 6 เรื่องนี้สามารถนำมาสังเคราะห์ประมวลสรุปเป็นโมเดลแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship model) ระหว่างกลุ่มตัวแปรแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิต และระหว่างกลุ่มตัวแปรความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่เพื่อประโยชน์เชิงนโยบายและเชิงวิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

รายงานนี้เป็นการสังเคราะห์รายงานวิจัยสองสายจำนวน 6 เรื่องตามหลักการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในภาพรวม การสังเคราะห์งานวิจัยสายแรกเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อในผลบุญ ความเชื่อในชาติหน้า การรักษาศีลห้ากับความพอใจในชีวิตและความสุข การสังเคราะห์งานวิจัยสายที่สองเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความหลงผิด เช่น การเชื่อถือโชคกลาง ความเชื่อในอำนาจเงิน วัตถุนิยม กับการพนันลอตเตอรี่ในหมู่คนไทย

การสังเคราะห์มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายและเชิงวิชาการ ประโยชน์เชิงนโยบายคือการให้หน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาได้ใช้ผลงานการวิจัยในการส่งเสริมพุทธศาสนา และการให้หน่วยงานรัฐบาลที่ดูแลการออกลอตเตอรี่ได้ใช้ผลงานการวิจัยในการออกมาตรการการจำกัดการเล่นพนันลอตเตอรี่ของคนไทยให้อยู่ในขอบเขตที่ควบคุมได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิตใช้กรอบแนวคิดจากพระไตรปิฎกเรื่องบุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ศีล ทาน และภาวนา ส่วนงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่ในหมู่คนไทยใช้แนวคิดจากทฤษฎีจิตวิทยา เช่น ทฤษฎีปัญญาเชิงสังคม (Social cognitive theory) (Bandura, 1986) และทฤษฎีเชิงปัญญา (Cognitive theory) (Rogers, 1998) การพัฒนารอบแนวคิดหลักในการสังเคราะห์งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนารอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่สนับสนุนโดยงานวิจัยเชิงประจักษ์ และเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารเพื่อสังเคราะห์รายงานวิจัยจำนวน 6 เรื่องตามหลักการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในภาพรวมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิตและความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่ตามหลักการสังเคราะห์งานวิจัย (Becker, 2009) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้หลักการสังเคราะห์ครั้งนี้ 3 ขั้นตอน คือ (1) การระบุคุณภาพและสาระสำคัญจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง (2) การสังเคราะห์สาระสำคัญจากงานวิจัยทั้ง 6 เรื่องเพื่อพัฒนารอบแนวคิดในภาพรวมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิตและความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี่ และ (3) การอภิปรายผลการสังเคราะห์งานวิจัยและการให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. การระบุคุณภาพ และสาระสำคัญจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง

งานวิจัยทั้ง 6 เรื่อง มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล ทุกเรื่องโดยได้รับการตรวจสอบโดยนักวิชาการ (peer review) ก่อนได้รับการคัดเลือกให้ลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการต่างประเทศ รายละเอียดเอกสารที่นำมาสังเคราะห์ทั้ง 6 เรื่องมีดังนี้

Money Consciousness and the Tendency to Violate the Five Precepts among Thai Buddhist. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 17(1), 37-45.

Buddhist Belief in Merit (Punna), Buddhist Religiousness and Life Satisfaction among Thai Buddhists in Bangkok, Thailand. *Archive for the Psychology of Religion*, 37, 191-213.

Observance of the Buddhist Five Precepts, Subjective Wealth, and Happiness among Buddhists in Bangkok, Thailand. *Archive for the Psychology of Religion*, 32, 327-344.

A test of the social cognitive model of lottery gambling in Thailand. *International Gambling Studies*, 6(1), 77-93.

A Test of Social Cognitive Theory Reciprocal and Sequential Effects: Hope, Superstitious Belief and Environmental Factors among Lottery Gamblers in Thailand. *Journal of Gambling Studies*, 23, 201-214.

Near Miss, Gambler's Fallacy and Entrapment: Their Influence on Lottery Gamblers in Thailand. *Journal of Gambling Studies*, 24, 295-305.

สาระสำคัญของงานวิจัยทั้ง 6 เรื่อง สรุปได้ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์วิจัย

วัตถุประสงค์ของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิต คือ

(1) การทดสอบแนวคิดของพุทธศาสนาในเรื่องการรักษาศีลห้า และผลของการรักษาหรือละเมิดศีลห้า

(2) การเผยแพร่ให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศทราบว่า การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน หรือการรักษาศีล การให้ทาน และการปฏิบัติธรรมทำสมาธิตามแนวคิดในพุทธศาสนา นำไปสู่ความพอใจในชีวิต หรือความสุข และ

(3) การพิสูจน์ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาเชิงประจักษ์คือแนวความคิดในพุทธศาสนาสามารถนำไปแปลเป็นเครื่องมือวัดทัศนคติและพฤติกรรมได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรีในหมู่คนไทย คือ

(1) การทดสอบทฤษฎีปัญญาเชิงสังคม (Social cognitive theory) (Bandura, 1986) และทฤษฎีเชิงปัญญา (Cognitive theory) (Rogers, 1998)

(2) การทดสอบว่า สำหรับคนไทยบางกลุ่มการพนันลอตเตอรีนำไปสู่ความพอใจในชีวิตหรือความสุข และ

(3) การนำปัญหาการติดการพนันในหมู่คนไทยให้เป็นที่สนใจของผู้มีหน้าที่ตัดสินใจในการจำหน่ายสลากกินแบ่ง เพื่อออกมาตรการให้การพนันลอตเตอรีของคนไทยอยู่ในขอบเขตที่ควบคุมได้

1.2 การดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็นสองสาย สายแรกเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิต สายที่สองเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรีในหมู่คนไทย การดำเนินการวิจัยสายแรกประกอบด้วยการศึกษา 3 เรื่อง คือ

การศึกษาเรื่องที่ 1.1 ทดสอบแนวคิดในพุทธศาสนาว่าการละเมิดศีลห้ามีความสัมพันธ์กับกิเลสอันได้แก่ ความโลภ พัฒนาเครื่องมือวัดการรักษาศีลห้าคือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย และเครื่องมือวัดความเชื่อในอำนาจเงิน และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรักษาศีลห้าและความเชื่อในอำนาจเงินโดยใช้ One-way Anova และ Bonferrini Post Hoc Tests (Ariyabuddhiphongs, 2007)

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ทำงานในอาชีพต่าง ๆ จำนวน 800 คนที่รวมพนักงานบริษัท เจ้าของกิจการขนาดเล็ก คนงานโรงงานเย็บเสื้อผ้า พนักงานภัตตาคาร ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ นักเรียนและแม่บ้าน

การศึกษาเรื่องที่ 1.2 ทดสอบแนวคิดในพุทธศาสนาว่าความเชื่อในผลบุญและความเชื่อเรื่องชาติหน้าเป็นปัจจัยพื้นฐานของการทำบุญ และการทำบุญนำไปสู่ความสุข พัฒนาเครื่องมือวัดการทำบุญหรือกุศลธรรมบด 10 ความเชื่อเรื่องบุญ ความเชื่อเรื่องชาติหน้า ความพอใจในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิต และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่อเรื่องบุญ ความเชื่อเรื่องชาติหน้า การทำบุญหรือกุศลธรรมบด 10 และความพอใจในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิต โดยใช้ Structural Equation Model (Ariyabuddhiphongs, 2009)

ประชากรของการวิจัยนี้คือประชากรไทยในกรุงเทพมหานคร และห้าจังหวัดใกล้เคียง คือ สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และ นครปฐม จำนวนประมาณ 10 ล้านคน การกำหนดจำนวนตัวอย่างเป็นการกำหนดตามโควตาตัวอย่าง 40 คนต่อประชากร 1 ล้านคน ดังนั้น จึงได้จำนวนตัวอย่าง 400 คนต่อประชากรหนึ่งกลุ่ม รวมสามกลุ่มเป็นจำนวน 1,200 คน

ประชากรสามกลุ่มคือ 1. ประชากรไทยที่ไปเดินเที่ยวซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้า 2. ประชากรไทยที่ไปวัดเพื่อทำบุญโดยการให้ทาน และ 3. ประชากรไทยที่ไปวัดเพื่อทำบุญโดยการปฏิบัติธรรมทำสมาธิ เหตุผลของการเลือกประชากร 3 กลุ่มก็เพื่อแยกระดับความเคร่งครัดในการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า ผู้ที่ไปเดินเที่ยวซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้าเป็นตัวแทนของประชากรไทยที่มีความเคร่งครัดในพระพุทธศาสนาในระดับต่ำ ไม่มีเวลาหรือไม่มี ความประสงค์ที่จะไปทำบุญ ผู้ที่ไปวัดเพื่อทำบุญโดยการให้ทานเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรไทยที่มีความเคร่งครัดในพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง มีความประสงค์ที่จะทำบุญแต่ไม่ถึงกับสละ เวลาไปปฏิบัติธรรมทำสมาธิ ส่วนผู้ที่ไปวัดเพื่อทำบุญโดยการปฏิบัติธรรมทำสมาธิเป็นตัวแทนของ ประชากรไทยที่มีความเคร่งครัดในพระพุทธศาสนาในระดับสูง มีความประสงค์และให้เวลาที่จะไป รักษาศีลและปฏิบัติธรรมทำสมาธิที่วัดได้

การศึกษาเรื่องที่ 1.3 ทดสอบแนวคิดในพุทธศาสนาว่า การรักษาศีลห้านำไปสู่ความสุข และโภคทรัพย์ และโภคทรัพย์มีสี่องค์ประกอบคือ การมีทรัพย์ การใช้ทรัพย์ การไม่เป็นหนี้และ การทำงานที่ไม่มีโทษ พัฒนาเครื่องมือวัดโภคทรัพย์ และความสุข และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง การรักษาศีลห้าและความสุขโดยมีโภคทรัพย์เป็นตัวแปรส่งผ่าน โดยใช้ Regression และ Mediation analysis (Ariyabuddhiphongs & Jaiwong, 2010)

กลุ่มตัวอย่างเป็นคนไทย 400 คน โดยใช้สัดส่วนของเพศ และอายุตามสัดส่วนของ เพศและอายุของประชากรของกรุงเทพ การเก็บตัวอย่างเก็บจากผู้ที่เป็นตัวแทนศูนย์การค้าเจ็ดแห่งใน กรุงเทพ

การดำเนินการวิจัยสายที่สองประกอบด้วยการศึกษา 3 เรื่องคือ

การศึกษาเรื่องที่ 2.1 ทดสอบทฤษฎีเชิงปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ในเรื่องการพนันลอตเตอรี่โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคคล เช่นความรู้ไม่เท่าทันเรื่อง ลอตเตอรี่ ความเชื่อถือโชคลาง ความเชื่อในอำนาจเงิน และวัตถุนิยม และตัวแปรสิ่งแวดล้อมเช่น การพนันของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี่ โดยใช้ Log-linear Model (Ariyabuddhiphongs, 2006)

ประชากรของการวิจัยนี้คือ ประชากรของประเทศไทย การสุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบโควตา (Quota sampling) โดยกำหนดตัวอย่างจำนวน 15 คนต่อประชากร 1 ล้านคน เมื่อคำนวณจากประชากรของประเทศไทยจำนวน 63 ล้านคน กลุ่มตัวอย่างรวมจะเป็นจำนวน 950 คน

การศึกษาเรื่องที่ 2.2 ทดสอบทฤษฎีเชิงปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ในเรื่องการพนันลอตเตอรี่โดยศึกษาอิทธิพลของตัวแปรบุคคล เช่น ความหวัง ความเชื่อโชคลาง และของตัวแปรสิ่งแวดล้อม เช่นการพนันของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนที่มีต่อกันและกัน และที่มีต่อความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี่ โดยใช้ Structural Equation Model (Ariyabuddhiphongs & Chanchalernporn, 2007)

ประชากรคือนักพนันลอตเตอรี่ที่มีความเชื่อโชคลางและไม่มีความเชื่อโชคลาง กลุ่มตัวอย่างแยกเป็นสองกลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 150 คน กลุ่มแรกเป็นผู้ที่ไปวัดไผ่ล้อมและวัดมหาบุศย์ เพื่อหาเลขก่อนซื้อลอตเตอรี่ กลุ่มที่สองเป็นผู้ที่ซื้อลอตเตอรี่จากแผงขายลอตเตอรี่ในถนนราชดำเนิน

การศึกษาเรื่องที่ 2.3 เป็นการทดสอบทฤษฎีเชิงปัญญา (Cognitive theory) ในเรื่อง การพนันลอตเตอรี่โดยศึกษาอิทธิพลของตัวแปรการเกือบถูก (Near miss) ความเห็นผิดของนักพนัน (Gambler's fallacy) และ การติดกับ (Entrapment) ที่มีต่อความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี่โดยใช้ Structural Equation Model (Ariyabuddhiphongs & Phengphol, 2008)

ประชากรคือนักพนันลอตเตอรี่ไทย กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 400 คน แบ่งเป็นกลุ่มนักพนันลอตเตอรี่ที่ไปวัดไผ่ล้อมและวัดมหาบุศย์เพื่อหาเลขก่อนซื้อลอตเตอรี่จำนวน 200 คนและนักพนันลอตเตอรี่ที่ซื้อลอตเตอรี่จากแผงขายลอตเตอรี่ที่ถนนราชดำเนินจำนวน 200 คน

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยทั้ง 6 เรื่อง โดยสรุป มีดังนี้

การศึกษาเรื่องที่ 1.1 สนับสนุนแนวคิดในพุทธศาสนาว่า การละเมียดสติหามีความสัมพันธ์กับกิเลสหรือความโลภ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ละเมียดสติหามีความเชื่อในอำนาจเงินสูงกว่าผู้ที่ไม่ละเมียดสติหา ผู้ชายไทยละเมียดสติข้อห้ามฆ่าสัตว์และข้อห้ามดื่มสุรามากกว่าผู้หญิงไทย และผู้ที่มิรายได้ต่ำมีความเชื่อในอำนาจเงินมากกว่าผู้มีรายได้สูง

การศึกษาเรื่องที่ 1.2 สนับสนุนแนวคิดในพุทธศาสนาว่า ความเชื่อในผลบุญและความเชื่อเรื่องชาติหน้าเป็นปัจจัยพื้นฐานของการทำบุญ และการทำบุญนำไปสู่ความสุข ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานแต่ละข้อ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ก คนไทยที่ไปทำบุญที่วัดโดยการปฏิบัติธรรมทำทานมากกว่าคนไทย
ที่ไปทำบุญที่วัดโดยการถวายภัตตาหารให้พระและมากกว่าคนไทยที่ไม่ไปทำบุญที่วัด

สมมติฐานที่ 1 ข คนไทยที่ไปทำบุญที่วัดรักษาศีลมากกว่าคนไทยที่ไม่ไปทำบุญที่วัด

สมมติฐานที่ 1 ค คนไทยที่ไปทำบุญที่วัดทำสมาธิมากกว่าคนไทยที่ไม่ไปทำบุญที่วัด

สมมติฐานที่ 2 ก คนที่มีอายุมากมีความเชื่อในผลบุญมากกว่าคนที่มีอายุน้อย

สมมติฐานที่ 2 ข. ความเชื่อในผลบุญมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการให้ทาน การรักษา
ศีล และการทำสมาธิ

สมมติฐานที่ 3 ก คนที่มีอายุมากมีความเชื่อเรื่องชาติหน้ามากกว่าคนที่มีอายุน้อย

สมมติฐานที่ 3 ข. ความเชื่อเรื่องชาติหน้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการให้ทาน
การรักษาศีล และการทำสมาธิ

สมมติฐานที่ 4 คนที่มีอายุมากให้ทาน รักษาศีล และทำสมาธิมากกว่าคนที่มีอายุน้อย

สมมติฐานที่ 5 ความเชื่อในความสำคัญของเงินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการให้ทาน
รักษาศีล และทำสมาธิ

สมมติฐานที่ 6 การให้ทาน รักษาศีล และทำสมาธิมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความ
พอใจในชีวิต

สมมติฐานที่ 7 ความเชื่อในความสำคัญของเงินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพอใจ
ในชีวิต

การศึกษาเรื่องที่ 1.3 สนับสนุนแนวคิดในพุทธศาสนาว่า การรักษาศีลนำไปสู่
ความสุขและโภคทรัพย์ และโภคทรัพย์มีองค์ประกอบสี่ คือ การมีทรัพย์ การใช้ทรัพย์ การไม่เป็นหนี้
และการทำงานที่ไม่มีโทษ กล่าวคือ การรักษาศีลห้ามีความสัมพันธ์กับความสุข โดยมีโภคทรัพย์เป็น
ตัวแปรส่งผ่าน

ตาราง 1 แสดงการวิเคราะห์สมการถดถอยของการศึกษาที่ทำนายความสุขโดยมีโรคทรัพย์เป็นตัวแปรส่งผ่าน (N = 400).

ตัวแปร	B	SE B	β	R ²
ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาที่ทำนายโรคทรัพย์				
	.54	.10	.26***	.07
ขั้นตอนที่ 2: การศึกษาที่ทำนายความสุข				
	1.61	.31	.26***	.07
ขั้นตอนที่ 3: การศึกษาและโรคทรัพย์ทำนายความสุข				
การศึกษาที่ทำนายความสุข	.95	.29	.15***	.22
โรคทรัพย์ทำนายความสุข	1.22	.14	.40***	

*** $p < .001$

การศึกษาเรื่องที่ 2.1 สนับสนุนทฤษฎีเชิงปัญญาดังคม (Social cognitive theory) ในเรื่องการพนันลอตเตอรี กล่าวคือ ตัวแปรบุคคล เช่นความรู้ไม่เท่าทันเรื่องลอตเตอรี ความเชื่อถือโชคลาง ความเชื่อในอำนาจเงิน และวัตถุนิยมและตัวแปรสิ่งแวดล้อมเช่น การพนันของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี การศึกษาผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานแต่ละข้อ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 นักพนันลอตเตอรีที่มีรายได้ต่ำเล่นพนันลอตเตอรีบ่อยกว่า และด้วยจำนวนเงินมากกว่านักพนันลอตเตอรีที่มีรายได้สูง

สมมติฐานที่ 2 นักพนันที่รู้ไม่เท่าทันสูงเล่นพนันลอตเตอรีบ่อยกว่า และด้วยจำนวนเงินมากกว่าผู้ที่รู้ไม่เท่าทันต่ำ

สมมติฐานที่ 3 นักพนันที่รู้ไม่เท่าทันสูงเล่นพนันลอตเตอรีโดยการไล่ตามซื้อตัวเลขที่ต้องการ

สมมติฐานที่ 4 นักพนันที่มีความเชื่อในศูนย์การควบคุมภายนอกสูงเล่นพนันลอตเตอรีบ่อยกว่าและด้วยจำนวนเงินมากกว่านักพนันที่มีความเชื่อในศูนย์การควบคุมภายนอกต่ำ

สมมติฐานที่ 5 นักพนันที่มีธนนิยมสูง เล่นพนันลอตเตอรีบ่อยกว่าและมากกว่านักพนันที่มีธนนิยมต่ำ

สมมติฐานที่ 6 นักพนันที่มีวัตถุนิยมสูงเล่นพนันลอตเตอรีบ่อยกว่าและมากกว่านักพนันที่มีวัตถุนิยมต่ำ

สมมติฐานที่ 7 นักพนันที่มีความหวังที่จะถูกรางวัลสูงเล่นพนันลอตเตอรีบ่อยกว่าและมากกว่านักพนันที่มีความหวังที่จะถูกรางวัลต่ำ

สมมติฐานที่ 8 นักพนันที่มีสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนเล่นพนันลอตเตอรี เล่นพนันลอตเตอรีบ่อยกว่าและด้วยจำนวนเงินมากกว่านักพนันที่ไม่มีสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนเล่นพนันลอตเตอรี

สมมติฐานที่ 9 นักพนันที่เล่นพนันลอตเตอรีบ่อยและด้วยจำนวนเงินมาก มีปัญหา มากกว่านักพนันที่พนันน้อยกว่าและด้วยจำนวนเงินต่ำกว่า

เรื่องที่ 2.2 สนับสนุนทฤษฎีเชิงปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ในเรื่องการพนันลอตเตอรี กล่าวคือ ตัวแปรบุคคลเช่น ความหวัง ความเชื่อโชคลาง และตัวแปรสิ่งแวดล้อม เช่นการพนันของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน มีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และมีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี ค่า parameters และ fit statistics ของโมเดลต่าง ๆ อยู่ในตาราง 2

ตาราง 2 ตารางแสดงค่า parameters และ fit statistics ของโมเดลต่าง ๆ

Models	Index	Value	χ^2	df	χ^2/df	CFI	RMSEA	RMR
1. Model 1: ผลของความหวังต่อการพนัน	γ	1.15***	269.18	84	3.20	0.93	0.09	0.06
ผลของความเชื่อโชคลางต่อการพนัน	γ	0.25 ns						
ผลของตัวแปรสิ่งแวดล้อมต่อการพนัน	γ	0.17 ns						
2. Model 2: ผลของการพนันต่อความหวัง	γ	1.07***	285.63	87	3.28	0.92	0.09	0.07
ผลของการพนันต่อความเชื่อโชคลาง	γ	0.49***						
ผลของการพนันต่อตัวแปรสิ่งแวดล้อม	γ	0.70***						
3. Model 3: ผลของตัวแปรสิ่งแวดล้อมต่อความเชื่อโชคลาง	γ	0.58***	289.86	87	3.33	0.92	0.09	0.07
ผลของความเชื่อโชคลางต่อความหวัง	β	0.46***						
ผลของความหวังต่อการพนัน	β	1.03***						

*** $p < .001$

การศึกษาเรื่องที่ 2.3 สนับสนุนทฤษฎีเชิงปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ในเรื่องการพนันลอตเตอรี กล่าวคือ การเกือบถูก ความเห็นผิดของนักพนัน การติดกับการพนัน มีความสัมพันธ์กับความถี่และจำนวนเงินที่ใช้เล่นพนันลอตเตอรี ค่า parameters และ fit statistics ของโมเดลต่าง ๆ อยู่ในตาราง 3

ตาราง 3 ตารางแสดงค่า parameters และ fit statistics ของโมเดลต่าง ๆ

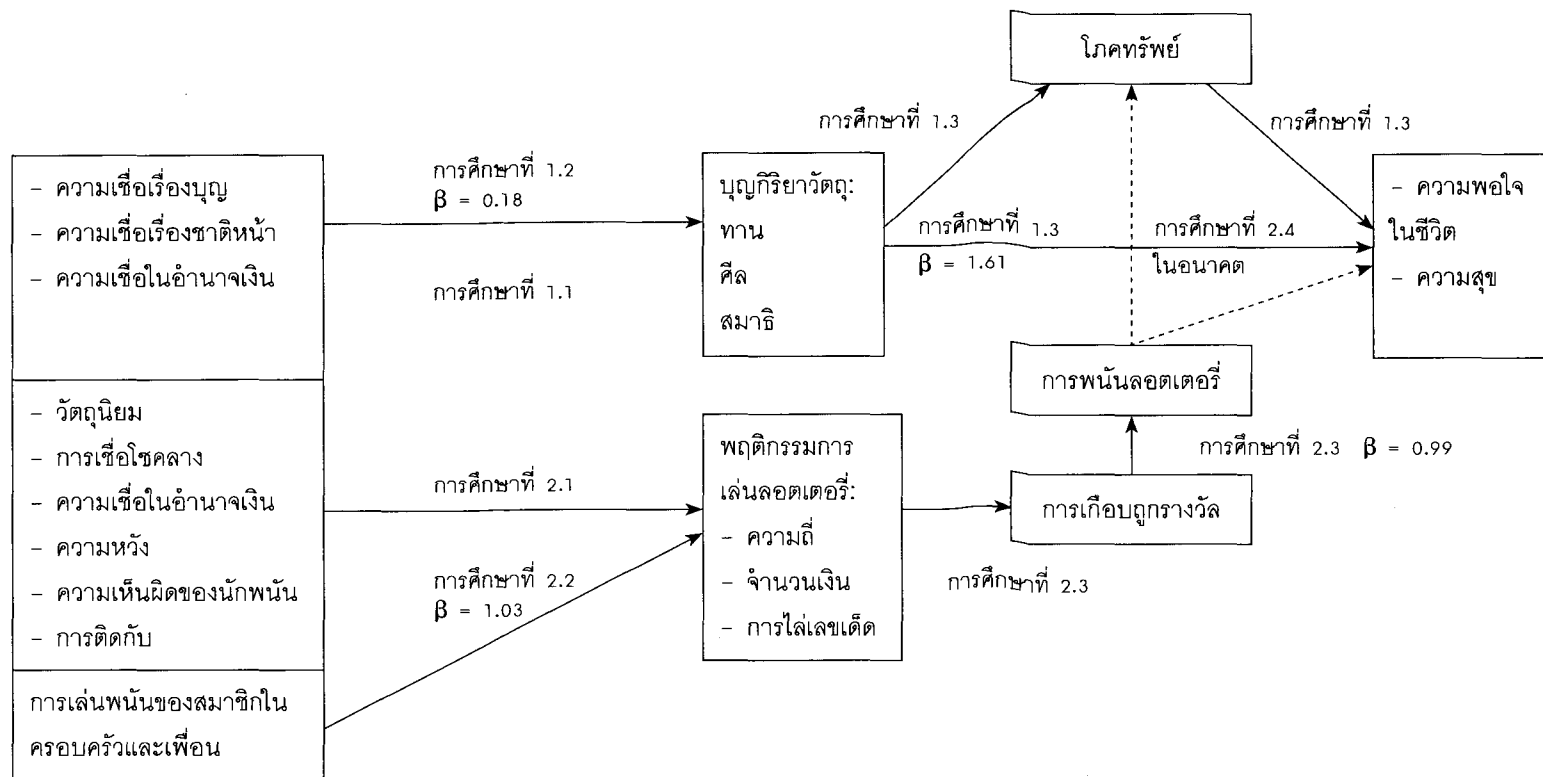
Models	Index	Value	χ^2	df	χ^2/df	CFI	RMSEA	RMR
1. Model 1: ผลของการเกือบถูกต่อการพนัน	γ	0.80***	211.94	38	5.58	0.98	0.11	0.04
ผลของความเห็นผิดของนักพนันต่อการพนัน	γ	0.10 ns						
ผลของการติดกับต่อการพนัน	γ	0.11 ns						
2. Model 2: ผลของการเกือบถูกต่อการติดกับ	γ	0.85***	332.17	40	8.30	0.96	0.14	0.06
ผลของการเกือบถูกต่อความเห็นผิดของนักพนัน	γ	0.84***						
ผลของการติดต่อการพนัน	β	0.54***						
ผลของความเห็นผิดของนักพนันต่อการพนัน	β	0.44***						
3. Model 3: ผลของการติดกับต่อการเกือบถูก	γ	0.40***	214.53	40	5.36	0.98	0.10	0.04
ผลของความเห็นผิดของนักพนันต่อการเกือบถูก	γ	0.48***						
ผลของการเกือบถูกต่อการพนัน	β	0.99***						

*** $P < .001$

2. การสังเคราะห์งานวิจัย และพัฒนากรอบแนวคิดในภาพรวม

เนื่องจากงานวิจัยทั้ง 6 เรื่อง เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปร จึงสามารถนำกรอบแนวคิดจากงานวิจัยและผลการวิจัยมาสรุปหลอมรวมเป็นกรอบแนวคิดในภาพรวม ในลักษณะของโมเดลแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship model) หรือโมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model) ได้ โดยประยุกต์ใช้การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน (meta-analysis) ที่เสนอแนะโดย (Becker, 2009)

ผลการสังเคราะห์สามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในรูปโมเดลที่แสดงถึงอิทธิพลในภาพรวม ได้ว่า จากการวิจัยสายแรก ความเชื่อเรื่องบุญ เรื่องชาติหน้า และเรื่องอำนาจเงิน เป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงถึงบุญกิริยาวัตถุ ตามการศึกษาที่ 1.1 และ 1.2 และบุญกิริยาวัตถุ อันได้แก่ ทาน ศีล และสมาธิเป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงถึงโภคทรัพย์ และความพึงพอใจในชีวิต ตามการศึกษาที่ 1.3 ในขณะเดียวกัน โภคทรัพย์ เป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงถึงความพึงพอใจในชีวิตด้วย และจากการวิจัยสายที่สอง วัตถุนิยม การเชื่อโชคลาง ความเชื่อในอำนาจเงิน ความหวัง และความเห็นผิดของนักพนัน เป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงถึงพฤติกรรมการเล่นลอตเตอรี่ จากการศึกษาเรื่องที่ 2.1 และ 2.2 ในขณะที่พฤติกรรมการเล่นลอตเตอรี่ เป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงถึงการเกือบถูกรางวัล และการพนันลอตเตอรี่ จากการศึกษาเรื่องที่ 2.3 ดังภาพ 1

ภาพ 1 โมเดลแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษารื่องแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิต และการศึกษารื่องการพนันลอตเตอรีในหมู่คนไทย

3) การอภิปรายผลการสังเคราะห์งานวิจัย และการให้ข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิดในภาพรวมที่พัฒนาขึ้นทำให้ได้โมเดลสมการโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิต และความหลงผิดกับการพนันลอตเตอรี โดยมีหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์จากการวิจัยในกลุ่มคนไทย โมเดลที่ได้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญสามข้อ ข้อแรกคือการนำโมเดลที่ได้ไปใช้ในเชิงนโยบาย ข้อสองคือการยืนยันแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ ข้อสามคือการขยายขอบเขตการวิจัยในอนาคตเพื่อพัฒนาโมเดลให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

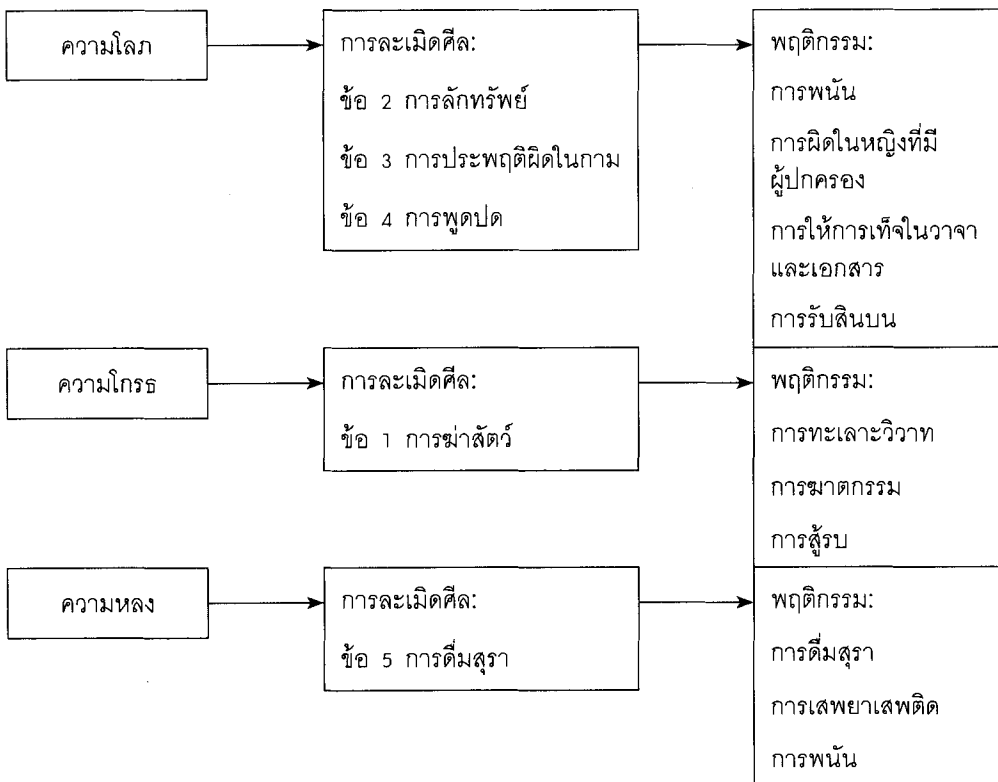
ประเด็นข้อหนึ่งคือ โมเดลที่ได้สามารถนำไปใช้ในเชิงนโยบาย ความเชื่อในผลบุญและความเชื่อในชาติหน้าทำให้คนไทยเข้าทำบุญ ถึงแม้ว่าผู้ที่ทำบุญต้องเสียสละเงินทองแต่สิ่งที่ได้มาคือความพอใจในชีวิตและความสุข นอกจากนี้ การทำบุญไม่ได้จำกัดเพียงแต่การให้ทานหรือการถวายของและปัจจัยให้พระเท่านั้น การทำบุญยังหมายถึงการรักษาศีล และการรักษาศีลทำให้เกิดโรคทรัพย์ ดังที่พระสงฆ์สวดในตอนต้นของการอาราธนาศีลว่า การรักษาศีลนำไปสู่ความสุข โรคทรัพย์ และนิพพาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาสามารถนำผลงานนี้ไปรณรงค์ให้คนไทยรักษาศีลข้ออื่น ๆ เพิ่มเติมจากการรณรงค์ให้รักษาศีลข้อที่ห้าคือการไม่ดื่มสุรานั้น การรณรงค์การไม่เสพยาเสพติดอาจนำไปสู่จำนวนคนที่ติดยาบ้าลดน้อยลง การรณรงค์การไม่ฆ่าสัตว์อาจนำไปสู่การลดการซื้อขายสัตว์ป่าและการฆ่าสัตว์ป่าเพื่อทำเป็นอาหารแปลกประหลาด การรณรงค์การไม่ประพฤติดีกในกามอาจนำไปสู่การลดจำนวนผู้ที่ติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เช่น กามโรคและโรคเอดส์

ประเด็นข้อที่สองคือการยืนยันแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยทั้งสองสาย การวิจัยในสายแรกได้ข้อสรุปแนวคิดในพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับความพอใจในชีวิต ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาเชิงประจักษ์ แนวคิดในพุทธศาสนาสามารถนำมาเป็นหัวข้อในการวิจัย นักวิจัยสามารถนำเอาแนวคิด (concepts) ในพุทธศาสนามาแปลเป็นเครื่องมือเชิงประจักษ์เพื่อวัดความเชื่อและพฤติกรรมต่าง ๆ ได้

การวิจัยในสายที่สองพบว่า ความหลงผิดมีความสัมพันธ์กับการพนันลอตเตอรีในหมู่คนไทย การวิจัยในสายนี้สนับสนุนแนวคิดของทฤษฎีเชิงปัญญาสังคม Social cognitive theory และทฤษฎีเชิงปัญญา Cognitive theory นักวิจัยอื่นสามารถนำแนวคิดของทฤษฎีทั้งสองไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยของตน งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นความกว้างขวางของปัญหาการพนันและแรงจูงใจในการเล่นการพนันลอตเตอรีในประเทศไทย การควบคุมปัญหาการพนันลอตเตอรีให้อยู่ในขอบเขตที่จำกัดน่าจะเป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ควบคุมการออกลอตเตอรีในประเทศไทย ขณะนี้ผู้ที่ขายสุราและบุหรี่ต้องทำค่าเตือนให้ผู้ซื้อระมัดระวังในการดื่มสุราและการสูบบุหรี่ หน่วยงานที่ควบคุมการออกลอตเตอรีก็น่าจะมีค่าเตือนให้ผู้ซื้อลอตเตอรีระมัดระวังในการเล่นการพนันลอตเตอรี

ประเด็นที่สามชี้ว่า ในกรอบแนวคิดในภาพรวมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังมีเส้นประที่แสดงถึงความจำเป็นที่ควรต้องมีการศึกษาอีก การศึกษาเรื่องที่ 2.4 ที่ผู้วิจัยจะศึกษาต่อไปในอนาคต คือการศึกษาว่าการพนันลอตเตอรี่มีความสัมพันธ์กับความพอใจในชีวิตหรือความสุขหรือไม่ การศึกษาความพอใจในชีวิตพบว่า ชาวอังกฤษที่ถูกลอตเตอรี่จำนวนปานกลางจาก 1,000 ปอนด์ถึง 120,000 ปอนด์ มีความพอใจในชีวิต ถึงแม้ว่าเวลาจะล่วงเลยไปสองปีแล้วก็ตาม (Gardner & Oswald, 2007) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเล่นการพนันกับตัวแปรอื่น ๆ มักเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเล่นการพนันและผลกระทบทางลบของการติดการพนัน แต่ยังไม่มีการศึกษาว่า นักพนันที่กำลังเล่นการพนันอยู่แต่ยังไม่ถูกรางวัลมีความพอใจในชีวิตหรือไม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาแนวคิดในพุทธศาสนาเรื่องการรักษาหรือการละเมิดศีลห้า ไม่ได้มีแต่การศึกษาความสัมพันธ์กับความพอใจในชีวิตเท่านั้น ยังมีการศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกหลายเรื่อง พุทธศาสนากล่าวถึงกิเลสที่ประกอบด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลงว่าเป็นที่เกิดของกรรม (กายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม) เมื่อเอากิเลสมาประกอบกับการละเมิดศีลห้า ก็จะได้โมเดลใหม่ต่อยอดแนวคิดออกไปที่ควรจะได้มีการทำวิจัยต่อไปในอนาคต ดังโมเดลที่น่าเสนอในภาพ 2 ดังต่อไปนี้

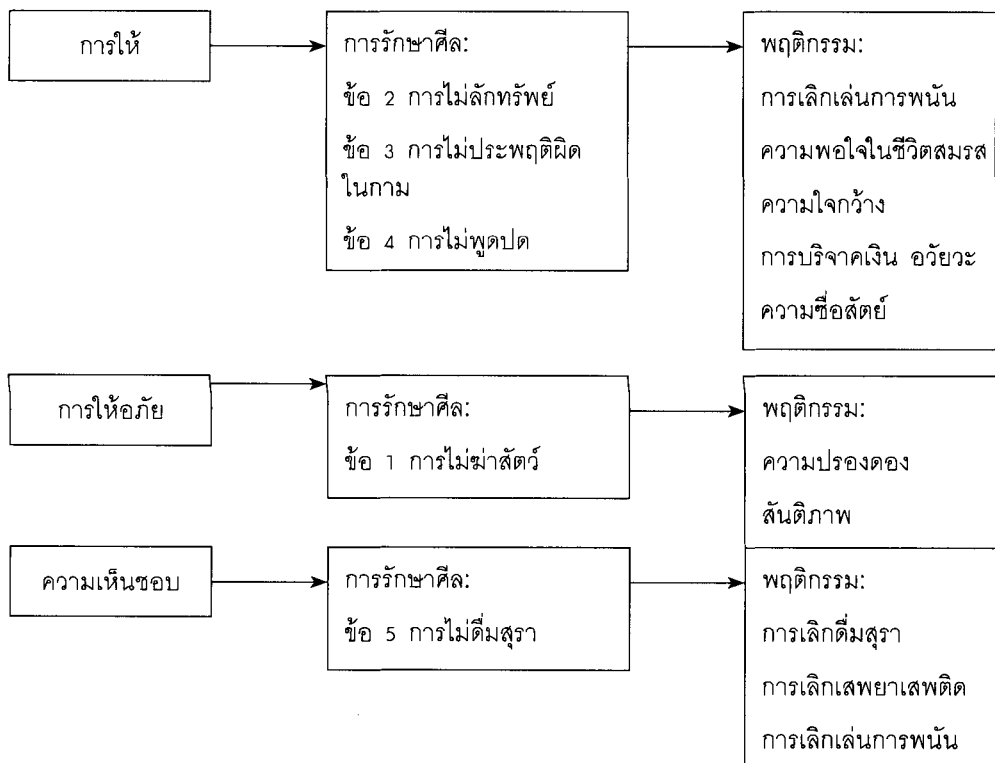

ภาพ 2 แบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิเลส การละเมิดศีลห้า กับพฤติกรรม

♦ การสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องแนวคิดในพุทธศาสนากับความพอใจในชีวิต ♦
และการพนันลอตเตอรี่ในหมู่คนไทย

ยิ่งไปกว่านั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาที่ 1.1 ได้ศึกษาเพียงความสัมพันธ์ระหว่างความโลภหรือความเชื่อในอำนาจเงินกับการพนันเท่านั้น ความเชื่อในอำนาจเงินยังสามารถใช้ในการวิจัยอื่น ๆ ได้อีก เช่น ความเชื่อในอำนาจเงินกับการรับสินบน ความเชื่อในอำนาจเงินกับการให้การเท็จในวาจาและเอกสาร ดังนั้นผู้วิจัยที่สนใจการวิจัยจิตวิทยาเชิงพุทธสามารถสร้างเครื่องมือวัดความโกรธและความหลง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความโกรธและความหลงกับการละเมิดศีลห้าและพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความโลภกับการประพฤติดื้อต่อคู่สมรส ความโกรธกับการทะเลาะวิวาทหรือฆาตกรรม ความหลงกับการดื่มสุราหรือการเสพยาเสพติด

นอกจากนี้ ยังแนวคิดที่ตรงข้ามกับกิเลสทั้งสามเช่น การให้ การให้อภัย และความเห็นชอบ เมื่อเอาแนวคิดดังกล่าวนำมาประกอบกับการรักษาศีลห้าก็จะได้โมเดลใหม่ดังภาพ 3 ต่อไปนี้

ภาพ 3 แบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการให้ การให้อภัย และความเห็นชอบ การรักษาศีลห้า กับพฤติกรรม

จากภาพ 3 นักวิจัยสามารถสร้างเครื่องมือวัดการให้ การให้อภัย และความเห็นชอบ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้กับการรักษาศีลห้า และพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การไม่ประพฤตินอกใจในความสัมพันธ์ในชีวิตสมรส การให้กับจำนวนเงินที่บริจาค การให้กับการบริจาคอวัยวะ การให้อภัยกับสันติภาพ

พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ วิธีการดับทุกข์ในระดับสามัญชนคือการไม่ทำความชั่วหรือการรักษาศีลห้า การทำความดีหรือการให้ และการทำจิตใจให้ผ่องใสหรือการทำสมาธิ การไม่ทำความชั่วเป็นคำสั่งสอนอันดับแรกและเป็นเรื่องแรกที่พุทธศาสนิกชนควรกระทำเป็นประจำ ขณะนี้ ยังมีการวิจัยเรื่องการไม่ทำความชั่วมากนัก การวิจัยเรื่องการไม่ทำความชั่วจึงเป็นงานสำคัญที่จะชี้ให้ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธให้เห็นในเชิงประจักษ์ถึงผลดีของการไม่ทำความชั่ว

บรรณานุกรม

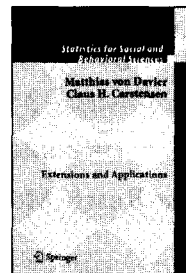
- Ariyabuddhiphongs, V. (2006). A test of social cognitive model of lottery gambling in Thailand. *International Gambling Studies*, 6(1), 77-93.
- Ariyabuddhiphongs, V. (2007). Money consciousness and the tendency to violate the Five Precepts among Thai Buddhists. [Research]. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 17(1), 37-45.
- Ariyabuddhiphongs, V. (2009). Buddhist belief in merit (punna), Buddhist religiousness and life satisfaction among Thai Buddhists in Bangkok, Thailand. [Research]. *Archive for the Psychology of Religion*, 37(2), 191-213.
- Ariyabuddhiphongs, V., & Chanchalermporn, N. (2007). A test of social cognitive theory reciprocal and sequential effects: Hope, superstitious belief and environmental factors among lottery gamblers in Thailand. *Journal of Gambling Studies*, 23, 201-214.
- Ariyabuddhiphongs, V., & Jaiwong, D. (2010). Observance of Buddhist five precepts, subjective wealth, and happiness among Buddhists in Bangkok, Thailand. *Archive for the Psychology of Religion*, 32, 327-344.
- Ariyabuddhiphongs, V., & Phengphol, V. (2008). Near miss, gambler's fallacy and entrapment: Their influence on lottery gamblers in Thailand. *Journal of Gambling Studies*, 24, 295-305.

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Becker, B. J. (2009). Model-based meta-analysis. In L. V. H. H. Cooper, & J.C. Valentine (Ed.), *Handbook of research synthesis and meta-analysis*. New York: Russell Sage Foundation.
- Gardner, J., & Oswald, A. J. (2007). Money and mental wellbeing: A longitudinal study of medium-sized lottery wins. *Journal of Health Economics*, 26(1), 49-60.
- Rogers, P. (1998). The cognitive psychology of lottery gambling: A theoretical review. *Journal of Gambling Studies*, 14, 111-134.

Multivariate and Mixture Distribution Rasch Models: Extensions and Applications

Matthias von Davier, 2007

398 หน้า

หนังสือโมเดลราสซการแจกแจงผสมแบบพหุตัวแปร: การขยายการศึกษาและการประยุกต์ใช้ (Multivariate and Mixture Distribution Rasch Models Extensions and Applications) หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมส่วนขยายการศึกษาของโมเดลราสซซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบที่โดดเด่นสำหรับการวัดด้านวิจัยทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ พัฒนาขึ้นโดย Georg Rasch นักคณิตศาสตร์ชาวเดนมาร์ก แนวคิดในการจัดทำหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นในระหว่างการจัดประชุมของสมาคมจิตวิทยาใน Monterey, CA ในงานเกษียณอายุของ Dr. Jürgen Rost ผู้ริเริ่มและที่ปรึกษาที่สำคัญในด้านนี้ Dr. Jürgen Rost เป็นที่รู้จักในการผลิตหนังสืองานวิจัยเกี่ยวกับการขยายโมเดลราสซในโมเดลโดยใช้สถิติที่ซับซ้อนมากขึ้น และปัจจุบันได้รับความสนใจในวงกว้างทางสังคมศาสตร์ สำหรับเล่มนี้เขียนขึ้นจากการเชิญผู้เชี่ยวชาญประเทศต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับในด้านนี้ เรื่องที่เขียนครอบคลุมหัวข้อตั้งแต่การขยายการศึกษาของโมเดลทั่วไปเพื่อประยุกต์ใช้สำหรับข้อมูลที่มีความหลากหลายด้านความรู้ บุคลิกภาพ องค์การทางจิตวิทยาการกีฬาและวิทยาศาสตร์สุขภาพและทางการศึกษา

โมเดลราสซได้รับการออกแบบมาสำหรับข้อมูลคุณลักษณะ (categorical data) ที่มักจัดเป็นกลุ่มผู้สอบโดยวัดผู้สอบในหลายมิติ/ตัวแปร เช่น ข้อสอบวัดความรู้จากแบบทดสอบทางด้านจิตวิทยา หรือจากการประเมินผลการทดสอบทางการศึกษา โมเดลราสซเป็นโมเดลทางคณิตศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการขยายทางการศึกษาที่ยอมให้มีการเพิ่มความยืดหยุ่นในการจัดการกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มผู้สอบที่ซับซ้อนและความหลากหลายของงาน การขยายการศึกษานี้โมเดลราสซได้รับการพัฒนาจากองค์ประกอบโครงสร้างเดิมเพิ่มเติมเพื่อรองรับความแตกต่างระหว่างความหลากหลายทางประชากรหรือความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ งานวิจัยเกี่ยวกับการขยายเครื่องมือทางสถิติที่รู้จักกันดี ได้แก่ การถดถอย การแจกแจงแบบผสม และโมเดลเชิงเส้นระดับลดหลั่น การวิเคราะห์ทางสถิติที่หลากหลายนำไปสู่การยอมรับของโมเดลราสซ ลักษณะรูปแบบในการจัดการตัวแปรสังเกตได้ categorical สำหรับหนังสือเล่มนี้จะประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน ประกอบด้วย 22 บท ส่วนแรกกล่าวถึงโมเดลราสซการแจกแจงผสมแบบพหุตัวแปร (1. Multivariate and Mixture Rasch Models)

ส่วนที่ 2 เนื้อหาเกี่ยวกับโมเดลทั่วไป: คำถามวิจัยที่น่าสนใจพิเศษ (2. Generalized Models-Specific Research Questions) และส่วนที่ 3 อธิบายเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้โมเดลราส์ซการแจกแจงผสมแบบพหุตัวแปร (3. Applications of Multivariate and Mixed Rasch Models) มีรายละเอียดต่อไปนี

Chapter 1: บทนำ: การขยายการศึกษาของโมเดลราส์ซ (Introduction: Extending the Rasch Model)

บทนี้ได้อธิบายถึงความเป็นมาความสำคัญของโมเดลราส์ซและรูปแบบการใช้งานที่ผ่านมา ซึ่งปัจจุบันได้หาวิธีการที่สามารถผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับโมเดลราส์ซที่มีรูปแบบเฉพาะในเรื่องของระดับข้อสอบและความหลากหลายทางประชากร โดยเฉพาะค่าพารามิเตอร์ค่าความยากของข้อสอบที่เป็นค่าคงที่ในประชากรทั้งหมดและค่าความสามารถของผู้สอบที่กำหนดให้เท่ากัน ในข้อสอบทั้งหมด ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีความแตกต่างในการศึกษาในประชากรกลุ่มย่อยและมีตัวแปรแฝงต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นจากการที่กลุ่มผู้สอบมีภูมิหลังที่แตกต่างกันทางด้านระบบการศึกษาที่ควรนำมาพิจารณาในการทำสอบเหล่านี้

Part I: โมเดลราส์ซการแจกแจงผสมแบบพหุตัวแปร (Multivariate and Mixture Rasch Models: Chapter 2-6)

ในส่วนแรกของเล่มนี้อธิบายครอบคลุมแนวคิดการนำส่วนขยายโมเดลและความพยายามที่จะสร้างกรอบการทำงานที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดที่เฉพาะเจาะจงเหล่านี้มากขึ้น โดยพยายามแสดงวิธีการโดยทั่วไปเกี่ยวกับความต้องการขยายโมเดลที่ไม่สามารถปฏิบัติตามโมเดลโครงสร้างที่เข้มงวด พร้อมให้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการทดสอบการขยายการศึกษาโมเดล

Chapter 2: การอธิบายโครงสร้างโมเดลทางการวัด (Measurement Models as Narrative Structures)

บทนี้อธิบายแนวคิดสำคัญในการเลือกใช้โมเดลนี้และจุดแข็งของการใช้โมเดลราส์ซ รวมทั้งข้อตกลงเบื้องต้นต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกใช้โมเดล

Chapter 3: การทดสอบทั่วไปของโมเดลราส์ซ (Testing Generalized Rasch Models)

บทนี้ได้อธิบายเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของโมเดลที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลและประเมินผลทางสถิติ บทนี้แนะนำวิธีการในการทดสอบที่ซับซ้อนของโมเดลราส์ซ (Rasch Models(RMs)) ซึ่งช่วยในการอธิบายและทำความเข้าใจข้อมูลขั้นพื้นฐานของการวิเคราะห์

โมเดลทางสถิติอันเนื่องมาจากความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นในการใช้ทรัพยากรมากขึ้นและการวิเคราะห์ผลที่ตามมา

Chapter 4: ค่าสัมประสิทธิ์รวมของโมเดลฟังก์ชันโลจิตพหุนาม: การสร้างขึ้นรูปแบบของโมเดลราสช์ (The Mixed-Coefficients Multinomial Logit Model: A Generalized Form of the Rasch Model)

บทนี้นำเสนอภาพรวมของความยืดหยุ่นของโมเดลราสช์ (Rasch Models(RMs)) ที่ขึ้นอยู่กับสมมติฐานว่ามีสมมติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างมิติของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัว กล่าวคือข้อสอบแต่ละข้อที่มีความสัมพันธ์กัน โดยผ่านการออกแบบเมทริกซ์ที่กำหนดไว้ก่อน การออกแบบเมทริกซ์นี้หมายถึง Q-matrix (Tatsuoka, 1983) และการพิจารณาลักษณะโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการยืนยันการวิเคราะห์แบบหลายตัวแปร

Chapter 5: โมเดลราสช์การแจกแจงผสมแบบพหุตัวแปรตามโมเดลลอกลินี (Loglinear Multivariate and Mixture Rasch Models)

บทนี้เสนอวิธีที่มีประโยชน์มาก สำหรับระบุการประมาณค่าและการขยายการศึกษาของ (Rasch Models(RMs)) บทนี้แสดงให้เห็นว่า RMs และการขยายการศึกษาสามารถมีกรอบในแง่ของโมเดล loglinear และวิธีการ loglinear สามารถใช้ซอฟต์แวร์ประมาณค่าสำหรับรุ่นที่สามารถใช้วิธีการ loglinear ได้

Chapter 6: การแจกแจงผสมและโมเดลราสช์ HYBRID (Mixture-Distribution and HYBRID Rasch Models)

ในส่วนแรกของบทนี้อธิบายเกี่ยวกับความที่ไม่ต่อเนื่องของโมเดล (Rasch Models(RMs)) การแจกแจงแบบผสม (โมเดลราสช์ผสมพหุตัวแปร [MRMs]; Rost, 1990; von Davier & Rost, 1995) และโมเดลราสช์ HYBRID บทนี้จะให้โครงสร้างพื้นฐานสำหรับโมเดลเหล่านี้ที่มาจาก IRT และโมเดลราสช์(RM) และการบูรณาการโมเดลราสช์แบบพหุที่มีการวิเคราะห์กลุ่มตัวแปรแฝง (LCA) ซึ่งวิธีการเฉพาะของการสร้างโมเดลเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการทำหน้าที่ต่างกันของข้อสอบ (DIF) รวมทั้ง เพื่อทดสอบความเป็นพหุมิติในบริบทของโมเดลการแจกแจงแบบผสมไม่ต่อเนื่อง

Part II: โมเดลทั่วไป:คำถามวิจัยที่น่าสนใจพิเศษ (Generalized Models-Specific Research Questions: Chapter 7-14)

ส่วนที่สองได้อธิบายครอบคลุมโมเดลที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองปัญหาหรือคำถามการวิจัยที่มีความทับซ้อนกับเนื้อหาส่วนแรก โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เห็นการพัฒนาตั้งแต่ดั้งเดิมและมีการขยายการใช้งานในระดับที่กว้างขึ้นในหลายสาขาวิชา

Chapter 7: การประยุกต์ใช้ของโมเดล Saltus ที่ให้ข้อมูล Stagelike: การประยุกต์ใช้บางโปรแกรมและการพัฒนาในปัจจุบัน (Application of the Saltus Model to Stagelike Data: Some Applications and Current Developments)

บทนี้อธิบายถึงการประยุกต์ใช้โมเดลเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาโดยใช้การวัดซ้ำ บทนี้อธิบายโมเดล saltus กลุ่มของโมเดลราสช์ (RM) ที่แนะนำในกรณีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในความยากของงานที่มีระยะการพัฒนาที่แตกต่างกัน

Chapter 8: การกำหนดการวินิจฉัยจุดตัดภายใต้การใช้คำสั่ง Stochastically โมเดลราสช์แบบผสม (Determination of Diagnostic Cut-Points Using Stochastically Ordered Mixed Rasch Models)

ในบทนี้นำเสนอการกำหนดจุดตัดการวิเคราะห์โดยใช้คำสั่ง Stochastically โมเดลราสช์แบบผสม โดยแนะนำคำสั่ง Stochastically MRMs สำหรับการระบุการวินิจฉัยจุดตัดการวิเคราะห์ (cut scores)

Chapter 9: โมเดล HYBRID สำหรับแบบสอบที่จำกัดความเร็ว (A HYBRID Model for Test Speededness)

บทนี้อธิบายเกี่ยวกับโมเดล HYBRID สำหรับแบบสอบที่จำกัดเวลาในการตอบ (Test Speededness) โดยมุ่งเน้นในการขยายโมเดล HYBRID ที่ช่วยในการศึกษาปรากฏการณ์ด้านความเร็วในการตอบ รายละเอียดในบทนี้จะปรับเปลี่ยนโมเดลราสช์ (RMs) ในส่วนแรกแนะนำข้อจำกัดการแจกแจงแบบผสมของความซับซ้อนต่อการให้ผู้สอบแบบสลับไปมาระหว่างการตอบสนองอย่างเป็นระบบและแบบสุ่ม ณ เวลาหนึ่งในขั้นตอนการตอบสนอง

Chapter 10: โมเดลราสช์แบบหลายมิติ (Multidimensional Three-Mode Rasch Models)

บทนี้อธิบายเกี่ยวกับโมเดลราสช์แบบหลายมิติ ที่ครอบคลุมถึงรูปแบบที่แตกต่างกันในการใช้งานที่มีศักยภาพของโมเดลราสช์ (RMs) สำหรับหลายมิติเหล่านี้

Chapter 11: ความเท่ากันทั้งหมดระหว่างเงื่อนไขและการประมาณค่าโดยวิธีความควรจะเป็นสูงสุดแบบผสม สำหรับบางกรณีของโมเดลราสช์ ((Almost) Equivalence Between Conditional and Mixture Maximum Likelihood Estimates for Some Models of the Rasch Type)

บทนี้นำเสนอเกี่ยวกับความเท่ากันทั้งหมดระหว่างเงื่อนไขและการประมาณค่าโดยวิธีความควรจะเป็นสูงสุดแบบผสม (Mixture Maximum Likelihood) สำหรับบางกรณีของโมเดลราสช์

แบบผสมพหุตัวแปรโมเดลราสช์ (RM) และโมเดลราสช์แบบผสม (MRM) กับกลุ่มลักษณะตัวแปรแฝงที่ไม่ต่อเนื่องกล่าวคือ การเปรียบเทียบการประมาณค่าพารามิเตอร์ จากโมเดลเหล่านี้ที่มีกลุ่มตัวแปรแฝงที่แตกต่างกัน

Chapter 12: โมเดลราสช์สำหรับข้อมูลระยะยาว (Rasch Models for Longitudinal Data)

บทนี้แนะนำโมเดลราสช์แบบผสม(MRMs) สำหรับข้อมูลระยะยาว ที่น่าสนใจในหลายเรื่อง ที่เขียนในเล่มนี้ที่ใช้โมเดล loglinear ที่มีอธิบายครั้งแรกในบทที่ 5 อธิบายการพัฒนาที่ขึ้นอยู่กับการหลายตัวแปรหรือการแจกแจงผสม โมเดลราสช์พหุตัวแปรเหล่านี้ โมเดล loglinear กับตัวแปรจัดกลุ่มที่ไม่สามารถสังเกตได้เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์อย่างดีเพื่อแก้ปัญหาสำหรับประเภทของข้อมูลที่ขาดหายไป

Chapter 13: ปฏิสัมพันธ์ของโมเดล (The Interaction Model)

บทนี้อธิบายถึงการขยายโมเดลราสช์ (RM) เพื่อให้สามารถแยกความแตกต่างกันในการจำแนกช่วงของการตอบที่มีค่ามากกว่าพารามิเตอร์ความชันที่มีค่าตรงกันข้าม โมเดลโลจิสติกแบบสองพารามิเตอร์โมเดลนี้ ยังคงมีบางส่วนของคุณสมบัติการอ้างอิงตามเงื่อนไขของโมเดลราสช์ (RM)

Chapter 14: โมเดลราสช์แบบพหุระดับ (Multilevel Rasch Models)

บทนี้อธิบายส่วนขยายของโมเดลราสช์ (RM) กับกลุ่มตัวอย่างที่ซับซ้อนจากประชากรที่จัดลำดับชั้น เพื่อการออกแบบการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย สถานการณ์นี้จะพบบ่อยในการประเมินผลการศึกษาขนาดใหญ่และการประเมินผลการสำรวจอื่น ๆ อาจยังถือว่าการพัฒนาจากด้านอื่น ๆ เป็นเครื่องมือทางสถิติ พื้นฐานโมเดลเชิงเส้นลำดับชั้นที่ขยายการศึกษาโดยโมเดลราสช์แบบพหุระดับ

Part III: การประยุกต์ใช้โมเดลราสช์การแจกแจงผสมแบบพหุตัวแปร (Applications of Multivariate and Mixed Rasch Models: Chapter 15–22)

ส่วนที่สามนี้จะอธิบายมุ่งเน้นเพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกในการใช้งานที่เป็นแบบอย่างของโมเดลราสช์ (RMs) ในการขยายการศึกษาในสาขาต่างๆ ของการวิจัย เนื้อหาในบทนี้มีการเชื่อมโยงกับบทก่อนหน้านี้เป็นอย่างดี เพื่อแสดงให้เห็นว่า เครื่องมือทางสถิติที่อยู่ในโมเดลราสช์ (RM) สามารถช่วยเป็นตัวแบบและตอบคำถามเกี่ยวกับข้อมูลจากการประเมินผลที่ซับซ้อนหรือจากประชากรได้

Chapter 15: โมเดลราส์ชแบบผสมสำหรับการวัดทางจิตวิทยา (Mixed Rasch Models for Measurement in Cognitive Psychology)

บทนี้แนะนำโมเดลราส์ชแบบผสมสำหรับการวัดจิตวิทยาทางการคิด แสดงถึงความหลากหลายของการใช้งานของโมเดลราส์ช (RMs) ที่มีการขยายการศึกษา เช่น การแจกแจงผสมในด้านจิตวิทยาทางการคิด

Chapter 16: การตรวจสอบรูปแบบการตอบสนองและการสร้างทำในการวัดบุคลิกภาพและการประเมินองค์กรโดยโมเดลราส์ชแบบผสม (Detecting Response Styles and Faking in Personality and Organizational Assessments by Mixed Rasch Models)

บทนี้อธิบายเกี่ยวกับการตรวจสอบรูปแบบการตอบสนองและการสร้างทำในการวัดบุคลิกภาพและการประเมินองค์กรโดยโมเดลราส์ชแบบผสม ผลของโมเดลราส์ช (RMs) แบบผสมกับการตรวจสอบการสร้างทำและบิดเบือนการตอบสนอง โดยมีวัตถุประสงค์ในการระบุผู้สมัครสอบที่พยายามที่จะนำเสนอตัวเองในทิศทางที่เฉพาะเจาะจงบิดเบือนจากความเป็นจริง

Chapter 17: การประยุกต์ใช้ของโมเดลราส์ชแบบพหุตัวแปรในมาตรวัดขนาดใหญ่นานาชาติในการประเมินผลทางการศึกษา (Application of Multivariate Rasch Models in International Large-Scale Educational Assessments)

บทนี้อธิบายถึงการประยุกต์ใช้ของโมเดลราส์ชแบบพหุตัวแปรในมาตรวัดขนาดใหญ่นานาชาติในการประเมินผลทางการศึกษา โดยการใช้งานของโมเดลราส์ช RMS ในหลายมิติสำหรับการประเมินผลการศึกษาของการสำรวจระหว่างประเทศ

Chapter 18: การศึกษาการพัฒนาโมเดลการตอบสนองข้อสอบในขอบเขตและพื้นที่การใช้งาน (Studying Development via Item Response Models: A Wide Range of Potential Uses)

บทนี้อธิบายเกี่ยวกับกรณีศึกษาการพัฒนาโมเดลการตอบสนองข้อสอบในขอบเขตและพื้นที่การใช้งาน โดยการใช้งานของโมเดลราส์ช (RMs) และกลุ่มของโมเดลราส์ช (RMs) สำหรับศึกษาประเด็นการพัฒนา ซึ่งในบทนี้นำเสนอภาพรวมและข้อจำกัดของวิธีการเหล่านี้

Chapter 19: การเปรียบเทียบโมเดลราสช์แบบพหุและข้อจำกัดของทฤษฎีการตอบสนองข้อสอบสำหรับการทดสอบข้อมูลทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง (A Comparison of the Rasch Model and Constrained Item Response Theory Models for Pertinent Psychological Test Data)

บทนี้นำเสนอการเปรียบเทียบรูปแบบการตอบสนองข้อสอบโดยใช้วิธีรวดเร็วในการตรวจสอบการเดา โดยการประเมินข้อจำกัด โมเดลโลจิสติก 3 พารามิเตอร์กับการประยุกต์ใช้โมเดลราสช์การแจกแจงผสมเพื่อระบุพฤติกรรมกรรมการเดาข้อสอบ

Chapter 20: โมเดลราสช์การตอบสนองแบบแฝงสำหรับรูปแบบและกระบวนการการแก้ปัญหา (Latent-Response Rasch Models for Strategy Shifts in Problem-Solving Processes)

บทนี้อธิบายเกี่ยวกับโมเดลราสช์การตอบสนองแบบแฝงสำหรับรูปแบบและกระบวนการการแก้ปัญหา โดยการศึกษาครอบคลุมโมเดลราสช์ (RMs) บทนี้จะขยายการศึกษาการทำงานที่ผ่านมาเกี่ยวกับความแตกต่างของยุทธวิธีเพื่อช่วยทำความเข้าใจว่า โมเดลที่ซับซ้อนดังกล่าวสามารถออกแบบได้ง่ายในกรอบของโมเดล loglinear

Chapter 21: มาตรวัดทางสุขภาพความเป็นปรนัยและความตรง การวิเคราะห์โดยโมเดลราสช์ Loglinear กราฟฟิก (Validity and Objectivity in Health-Related Scales: Analysis by Graphical Loglinear Rasch Models)

บทนี้อธิบายเกี่ยวกับมาตรวัดทางสุขภาพความเป็นปรนัยและความตรง การวิเคราะห์โดยโมเดลราสช์ Loglinear กราฟฟิก โดยรวมหลักการของโมเดลราสช์ Loglinear กราฟฟิกและการแจกแจงของโมเดลราสช์แบบผสม (RMs) และนำเสนอโปรแกรมเพื่อสุขภาพจากข้อมูลทางวิทยาศาสตร์

Chapter 22: การประยุกต์ใช้ของโมเดลราสช์โดยทั่วไปทางด้านจากวิทยาศาสตร์การกีฬาและจิตวิทยาประยุกต์ (Applications of Generalized Rasch Models in the Sport, Exercise, and the Motor Domains)

บทนี้แนะนำการใช้งานบางส่วนของโมเดลราสช์ (RMs) และกลุ่มของโมเดลราสช์ (RMs) โดยใช้ข้อมูลหลักทางด้านจากวิทยาศาสตร์การกีฬาและจิตวิทยาประยุกต์

กล่าวโดยสรุป หนังสือเล่มนี้แสดงวิธีการรูปแบบที่ผสมผสานโมเดลราสช์สำหรับข้อสอบที่มีความซับซ้อนมากขึ้นหรือมีโครงสร้างประชากรที่ซับซ้อนเป็นลำดับขั้น เพื่อใช้สำหรับการประมาณและประยุกต์ใช้จากโมเดลราสช์หรือจากโมเดลเชิงโครงสร้าง หนังสือเล่มนี้เป็นศูนย์รวมในส่วนขยาย

การศึกษาของโมเดลราล์ซในหลายมิติและให้ตัวอย่างที่ซับซ้อนของการสอบและ/หรือการตอบสนองข้อสอบ การประยุกต์ใช้โมเดลราล์ซสำหรับสองมิติในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จึงไม่ได้กล่าวไว้ซึ่งสามารถพบได้ในหนังสือที่มีการใช้โมเดลราล์ซสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างง่าย การออกแบบที่สำคัญในหนังสือเล่มนี้เป็นกรณีพิเศษของการขยายการศึกษาที่นำเสนอเพื่อให้ข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับโมเดลราล์ซ จึงเหมาะสำหรับนิสิตนักศึกษาและนักวิจัยที่สนใจเรียนรู้และทำความเข้าใจในโมเดลราล์ซสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคต

วารสารวิธีวิทยาการวิจัย
ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2554)

ผู้เขียน

ธีระพร วีระถาวร, Ph.D.

รองศาสตราจารย์
ภาควิชาสถิติ
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วรรณิ์ เจตจำนงนุช, Ph.D.

อาจารย์
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประยุทธ์ ไไทยธานี, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ปวีณา คำพุกกะ

นิสิตปริญญาเอก
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา, Ph.D.

รองศาสตราจารย์
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุวิมล ว่องวานิช, Ph.D.

ศาสตราจารย์
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รุ่งนภา ตั้งจิตเรเจริญกุล, Ph.D.

อาจารย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

วันชัย อริยะพุทธพงศ์, Ph.D.

สุภาวดี คำนาดี

อาจารย์

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

นิติตปริญญาเอก

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY

Volume 24, Number 1 (January - April 2011)

Authors

Theeraporn Verathaworn, Ph.D.	Associate Professor Department of Statistic Faculty of Commerce and Accountancy Chulalongkorn University
Wanee Jetchamnongnuch, Ph.D.	Lecturer Department of Educational Research and Psychology Faculty of Education Chulalongkorn University
Prayut Thaithani, Ph.D.	Assisstant Professor Faculty of Education Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Paweena Khampukka	Ph.D. Candidate Department of Educational Research and Psychology Faculty of Education Chulalongkorn University
Siripaarn Suwanmonkha, Ph.D.	Associate Professor Department of Educational Research and Psychology Faculty of Education Chulalongkorn University
Suwimon Wongwanich, Ph.D.	Professor Department of Educational Research and Psychology Faculty of Education Chulalongkorn University
Rungnapa Tangchitcharoenkhul, Ph.D.	Lecturer Suan Dusit Rajabhat University

Vanchai Ariyabuddhiphongs, Ph.D.

Lecturer

Graduate school

Bangkok University

Supawadee Kumnadee

Ph.D. Candidate

Department of Educational Research and Psychology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

บทคัดย่อ (Abstract) ของวารสารวิธีวิทยาการวิจัยในปีที่ 10 ฉบับที่ 1 เป็นต้นไป ได้ปรากฏ
ในฐานข้อมูล ULRICH's International Periodicals Directory

**Journal of Research Methodology in ULRICH's International
Periodicals Directory**

001.42

TH ISSN 0857-2933

JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY.
(Text in English or Thai; abstracts in English) 1989.
s-a B.90(\$3.60); newsstand price : \$2. (Chulalongkorn
University, Department of Educational Research)
Chulalongkorn University Press. Phaya Thai Rd.,
Bangkok 10330. Thailand. Tel. 215-3626. Ed.
Somwung Pitiyanuwat. abstr.; bibl.; charts; stat.
circ.1,000.

Description: Covers research methodology, sta-
tistics, measurement and evaluation, and research
results in education and social sciences.

Refereed Serial

การเสนอบทความหรืองานวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิธีวิทยาการวิจัย

ท่านที่ประสงค์จะเผยแพร่บทความทางวิธีวิทยาการวิจัยทั่วไป หรือเฉพาะทาง ตลอดจนผลงานวิจัยด้านวิธีวิทยาการวิจัย ผลการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หรือไทยศึกษา กรุณาส่งต้นฉบับพิมพ์ขนาด A-4 ประมาณ 10-15 หน้า โดยใช้รูปแบบการพิมพ์ของ APA พร้อมทั้งบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ชุด ไปที่บรรณาธิการวารสารวิธีวิทยาการวิจัย ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 สำหรับบทความภาษาอังกฤษ กรุณาส่ง Prof. Dr. Teara Archwamety, College of Education, University of Nebraska at Kearney 68849, U.S.A.

The JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY is a scholarly refereed journal publishing articles in research methodology, social research, educational research or Thai Studies. Authors should follow the style specified in the PUBLICATION MANUAL OF THE AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION, latest edition. Manuscripts in Thai (10-15 pages, with English abstracts) should be sent, in triplicate, to Editor of the Journal of Research Methodology, Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Phaya thai Road, Patumwan, Bangkok 10330. Manuscripts (10-15 pages) in English should be sent, in triplicate, to Prof. Dr. Teara Archwamety, College of Education, University of Nebraska at Kearney, 68849, U.S.A.

วารสารวิธีวิทยาการวิจัย Journal of Research Methodology

วิธีวิทยาการวิจัยเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสนใจเป็นอันมากในปัจจุบัน ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้พิจารณาเห็นความสำคัญของศาสตร์แขนงนี้ จึงได้จัดทำวารสารเพื่อเผยแพร่ให้นักวิชาการ อาจารย์ ครู และนิสิตนักศึกษาที่รักความก้าวหน้าได้ติดตามวิชาการด้านนี้อย่างต่อเนื่องมาเป็นปีที่ 23

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นไปวารสารวิธีวิทยาการวิจัยมีกำหนดออกปีละ 3 ฉบับ (มกราคม-เมษายน), (พฤษภาคม-สิงหาคม), (กันยายน-ธันวาคม)

สมัครสมาชิก 1 ปี (พ.ศ. 2554) จำนวน 3 ฉบับ ค่าสมาชิก 220.- บาท

สมัครสมาชิก 2 ปี (พ.ศ. 2554-2555) จำนวน 6 ฉบับ ค่าสมาชิก 420.- บาท

จำหน่ายปลีกเล่มละ 80.- บาท

"สมาชิกวารสารวิธีวิทยาการวิจัย สามารถซื้อวารสารตั้งแต่ฉบับที่ 15 ลงไปในราคาฉบับละ 20 บาท"

การสมัครสมาชิก การต่ออายุสมาชิกและการสั่งซื้อโปรดกรอรายละเอียดในใบสมัครสมาชิก ท่านสามารถจ่ายเช็ค ธนาณัติหรือตัวแลกเงินส่งจ่าย ปณ.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในนามคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กทม. 10330 โทรศัพท์ 0-2218-2581-97 ต่อ 800

ใบสมัครสมาชิกวารสารวิธีวิทยาการวิจัย

สมัครเป็นสมาชิก

☐ ปี พ.ศ. 2554

☐ ปี พ.ศ. 2554-2555

ต้องการซื้อวารสารฉบับที่ผ่านมาฉบับที่.....ปีที่.....ถึงฉบับที่.....ปีที่.....รวม.....ฉบับ

รวมเป็นเงิน.....บาท

ชื่อ-นามสกุล/หน่วยงาน.....

ที่อยู่ที่บ้าน.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....

เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

สถานที่ทำงาน.....

เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....

เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

ท่านประสงค์จะให้ส่งวารสารไป

☐ ที่บ้าน

☐ ที่ทำงาน

ท่านได้ส่งเงินด้วย

☐ เช็ค

☐ ธนาณัติ

☐ ตัวแลกเงิน

รวมจำนวนเงินทั้งสิ้น.....บาท

